

Влада на Република Северна Македонија
Национална стратегија за интелектуална сопственост за 2022 – 2026 г.

Предлог финална нацрт верзија

Рамковен договор на ЕУ за спроведување на донаторската помош од 2018 г. „Поддршка на Државниот завод за индустриска сопственост“

Проект бр. SIEA2-167, финансиран со Договор со Европската комисија бр. SIEA-2018-1183

Овој проект се спроведува од страна на Expertise Advisors, член на конзорциумот предводен од CoWi

Скопје, декември 2021 г.

Содржина

Најчесто користени кратенки	5
ИЗВРШНО РЕЗИМЕ	7
ВОВЕД.....	10
А) За Интелектуалната сопственост (ИС).....	10
Б) Во врска со Националната стратегија за ИС.....	11
а) Историјат	11
б) Во врска со оваа Стратегија за ИС.....	15
ПОГЛАВЈЕ I.....	20
Интелектуалната сопственост и јавната политика во Северна Македонија.....	20
1.1. Врската на ИС со главните национални стратегии.....	20
1.2. Клучни економски и социјални сектори релевантни за ИС во Северна Македонија.....	23
1.3. Клучни документи од јавните политики релевантни за оваа стратегија за ИС.....	24
1.4. Клучни национални институции надлежни за овие политики	25
1.4.1. Влада на Северна Македонија – Секретаријат за европски прашања (СЕП)	25
1.4.2. Министерство за економија (МЕ)	25
1.4.3. Министерство за образование и наука (МОН)	26
1.4.4. Министерство за култура (МК)	27
1.4.5. Министерство за земјоделие, шумарство и водостопанство (МЗШВ)	27
1.4.6. Министерство за правда (МП).....	28
1.4.7. Министерство за информатичко општество и администрација (МИОА)	28
ПОГЛАВЈЕ II.....	29
Моменталната состојба на националниот систем за ИС.....	29
Кластер 2.1 – Креирање на интелектуална сопственост	29
2.1.1 Научна, технолошка и иновациска политика.....	29
2.1.2. Човечки ресурси за иновации и креативност	30
2.1.3. Финансирање и промовирање на истражувањето и развојот (ИР) и на иновациите 31	
2.1.4. Други ресурси за иновативност.....	34
2.1.5. Национална политика за културата	35
2.1.6 Промовирање на креативните индустрии (КИ)	35
2.1.7. Земјоделска политика релевантна за права од ИС.....	37
2.1.8. Квантификација на креирањето на интелектуална сопственост во Северна Македонија	37
2.1.9. Образование и едукација за ИС	41
2.1.10. Програми за подигнување на свесноста и информирање за ИС	42
2.2. Стекнување на права од интелектуална сопственост (администрација на ИС)	42
2.2.1. Институционално ниво	42
Кластер 2.3. Комерцијализација и користење на интелектуалната сопственост во бизнисот 57	

2.3.1. Канцеларии за трансфер на технологии (КТТ)	57
2.3.2. Финансирање на комерцијализација на правата од интелектуална сопственост	58
2.3.3. Издавање одобренија (лиценци) за користење на правата од интелектуална сопственост	59
2.3.4. Инкубатори за бизнис (технологии).....	59
2.3.5. Паркови и акцелератори за наука и технологија.....	59
2.3.6. Политики на трансфер на технологии	60
2.3.7. Стручни лица за комерцијализација на ИС (проценка, контрола, издавање на лиценци...)	60
2.3.8. Економското влијание на креативните индустрии (поврзани со авторски права).....	61
2.3.9. Организации за колективно управување со авторските права (ОКУ)	62
2.3.10. Комерцијализација на правата од растителни сорти (ПРС).....	63
2.3.11. Деловна употреба и управување со заштитените географски ознаки (ГО) и ознаки на потекло (ОП).....	64
2.3.12. Проблеми и предизвици.....	64
Кластер 2.4. Остварување на ПИС и нивното спроведување.....	66
2.4.1. Свесност, признавање и почитување на ПИС	66
2.4.2. Спроведување на одредбите во областа на ПИС	66
ПОГЛАВЈЕ III.....	76
Системот на интелектуална сопственост во Северна Македонија	76
Таргетираните состојби и стратешки насоки по кластери.....	76
СТРАТЕШКА НАМЕРА, ...	76
ЦЕЛ бр. 1 – Препознаена и зајакната компонента на ИС во клучните јавни политики на Северна Македонија.	77
ЦЕЛ бр. 2 – Забрзано создавање и користење на ИС во Северна Македонија.....	81
ТАРГЕТИРАНО НИВО НА СОЗДАВАЊЕ НА ИНДУСТРИСКА СОПСТВЕНОСТ	86
ТАРГЕТИРАНИ ПЕРФОРМАНСИ НА КРЕАТИВНИТЕ ИНДУСТРИИ (КИ).....	89
ЦЕЛ бр. 3 – Модернизирана и ефикасна институционална рамка за стекнување на права од ИС	90
3.1. Државен завод за интелектуална сопственост (ДЗИС)	90
3.2. Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ).....	95
3.3. Министерство за култура	95
ЦЕЛ Бр. 4 – Зајакнато признавање и ефикасно и координирано спроведување на ПИС	96
4.1. Јакнење на јавната свест за ИС	97
4.2. Поефикасно спроведување на законите од областа на ПИС.....	97
4.2.1. Правосудство	98
4.2.2. Координативно тело за интелектуална сопственост (КТИС).....	99
ЦЕЛ бр. 5 – Модернизација на националните закони за ИС и нивна усогласеност со законодавството на ЕУ и меѓународниот правен поредок на ИС	103

5.1. Законска рамка во полето на индустриската сопственост	103
5.2. Законодавство во областа на авторското и сродните права (АСП)	104
5.3. Други релевантни законски прописи	106
ЦЕЛ бр. 6 – Подобрена меѓународна соработка и учество во меѓународниот систем на ИС	106
6.1. Европски патентен завод (ЕПЗ).....	106
6.2. Канцеларија за интелектуална сопственост на Европската унија (ЕУИПО)	108
6.3. Светска организација за интелектуална сопственост (СОИС)	109
ПОГЛАВЈЕ IV.	111
Имплементација на оваа Стратегија со Акциски план.....	111
4.1. МЕХАНИЗАМ ЗА КООРДИНАЦИЈА И ИЗВЕСТУВАЊЕ.....	111
4.2. КАТАЛОГ НА РЕЛЕВАНТНИ СТРАТЕШКИ УПАТСТВА И МЕРКИ ЗА ИС.....	113
ЦЕЛ бр. 1: Препознаена и зајакната компонента на ИС во клучните јавни политики на Северна Македонија	113
ЦЕЛ бр. 2: Забрзано создавање и користење на ИС во Северна Македонија.....	114
ЦЕЛ бр. 3: Модернизирана и ефикасна институционална рамка за стекнување на права од ИС	116
ЦЕЛ бр. 6: Подобрена меѓународна соработка и учество во меѓународниот систем на ИС.	117
4.3. АКЦИСКИ ПЛАН	117
ЦЕЛ бр. 1: Препознаена и зајакната компонента на ИС во клучните јавни политики на Северна Македонија	117
ЦЕЛ бр. 2: Забрзано создавање и користење на ИС во Северна Македонија.....	119
ЦЕЛ бр. 3: Модернизирана и ефикасна институционална рамка за стекнување на права од ИС	121
ЦЕЛ бр. 4: Зајакнато признавање и ефикасно и координирано спроведување на ПИС	126
ЦЕЛ бр. 5: Модернизација на националните закони за ИС и нивна усогласеност со законодавството на ЕУ и меѓународниот правен поредок на ИС	130
ЦЕЛ бр. 6: Подобрена меѓународна соработка и учество во меѓународниот систем на ИС .	131
КРАЈНИ БЕЛЕШКИ.....	133

Најчесто користени кратенки

ААВМУ – аудио и аудио-визуелни медиумски услуги
АСЈО – Академија за судии и јавни обвинители
ОП – Ознака на потекло
АПП – Агенција за промоција на претприемништвото
АЗАС – Асоцијација за заштита на авторски и сродни права
ЦУ – Царинска управа -
КИ – Креативни индустрии / индустрии засновани врз АПСР
АПСР – Авторски права и сродни права
КТ – Координативно тело за интелектуална сопственост
СК – Стопанска комора
ОКУ – Организации за колективно управување
БДП – Бруто домашен производ
УССМ - Управа за семе и саден материјал
ГО – Географска ознака
ГИИ – Глобален иновационен индекс
ЕПМ – Европска патентна мрежа
ЕПЗ – Европски патентен завод
ЕУ – Европска Унија
ДЕУ – Делегација на Европска Унија
ЕУИПО - Канцеларијата за интелектуална сопственост на ЕУ
ДСИ – Директни странски инвестиции
ФЕИТ – Факултет за инженерство и информатички технологии
ФИТР – Фонд за иновации и технолошки развој
АХВ – Агенција за храна и ветеринарство
ИНОФЕИТ – Центар за трансфер на технологии и иновативност
ИС – Интелектуална/индустриска сопственост
ИПАС – Систем за администрација на индустриската сопственост (СОИС)
ПИС – Права од индустриска/интелектуална сопственост
МЗШВ - Министерство за земјоделие, шумарство и водостопанство
МК – Министерство за култура
МЕ - Министерство за економија
МОН - Министерство за образование и наука
МВР - Министерство за внатрешни работи
МИОА - Министерство за информатичко општество и администрација
МП - Министерство за правда
НСИС – Национален систем за интелектуална сопственост
НПАА – Национална програма за усвојување на *акито*
ОЕЦД – Организација за економска соработка и развој
ПЦТ – Договор за соработка на полето на патентите
ЈО – Јавно обвинителство
ПРС – Права на растителни сорти
ИР – Истражување и развој
S3 - Стратегијата за паметна специјализација
СЕП – Секретаријат за европски прашања
МСЕ – Мали и средни претпријатија
ДПИ – Државен пазарен инспекторат
ДЗИС – Државен завод за индустриска сопственост
ТРИПС – Спогодба за трговските аспекти од правата на интелектуална сопственост
УКИМ – Универзитет Св Кирил и Методиј, Скопје

УПОВ – Меѓународна унија за заштита на растителни сорти

ЗАМП – Здружение за заштита на музички права

СОИП – Светска организација за интелектуална сопственост

СТО – Светска трговска организација

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Оваа стратегија е подготвена со поддршка од проектот финансиран од Европската Унија „Поддршка на Државниот завод за индустриска сопственост“. Во рамките на проектот беше формиран консултативен механизам—поширок тим за подготовка на стратегијата (ТПС) и потесен тим за изготвување на стратегијата (ТИС), коишто работеа со поддршка на експертскиот тим (ЕТ) на проектот.

Стратегијата го опфаќа периодот за следните пет години, од 2022 до 2026 година.

Иако претходната национална стратегија беше ограничена на индустриската сопственост, овој документ ја опфаќа целата област на интелектуалната сопственост (ИС), вклучувајќи ги и авторското право и сродните права, што беше случај и со првата национална стратегија во оваа област во Република Северна Македонија.

Делокругот на стратегијата не се однесува само на стекнување права од интелектуална сопственост (ПИС) и нивна правна заштита/спроведување, туку вклучува и релевантни аспекти на создавање на творби од интелектуална сопственост и нивна комерцијализација и деловна употреба.

Така, и овој документ е структуриран на начин што го обезбедува нејзиниот делокруг, преку кластери: Создавање на интелектуална сопственост; Стекнување права од интелектуална сопственост; Комерцијализација на интелектуалната сопственост и нејзина деловна употреба, и Остварување на правата од интелектуална сопственост (преку признавање на правата, од една страна и спроведување, од друга).

Беше спроведена анализа на минатите активности за стратешко раководење со системот на интелектуална сопственост во Република Северна Македонија. Иако се постигнати значајни резултати, беа идентификувани следниве слабости: дисконтинуитет во стратешкото планирање, проблеми што се повторуваат во континуитет, стратешки теми и предложени мерки за нивно решавање, недостатоци во дефинирањето/определувањето на сопственоста, недоволна посветеност на институциите и слаба видливост на минатите стратегии.

Интелектуалната сопственост не е цел сама по себе, таа е алатка која служи за подобро и поуспешно постигнување на бројни важни и вредни општествени цели. Оттука, оваа стратегија е катализатор во реализацијата на значителен дел од стратешката активност на Владата во следните пет години.

Стратегијата нема за цел да опфати или замени некоја од постојните стратегии и политики на Владата или нејзини делови. Напротив, има за цел да ја идентификува суштината на интелектуалната сопственост низ матрицата на владините политики и програми и да ја поддржи нивната успешна реализација, при тоа постигнувајќи ефект на синергија.

Стратегијата ги става иновативноста и креативноста како два клучни извори на интелектуална сопственост во рамките на целата јавна политика.

Стратешка намера е поддршка на националните стратешки напори во областа на економијата, науката и технологијата, културата и целокупниот развој преку обезбедување ефикасен и стимулирачки национален систем за ефективно создавање, заштита и експлоатација на интелектуалната сопственост и остварување на правата од интелектуална сопственост.

Следствено, предмет на оваа стратегија е системот на интелектуална сопственост (СИС) во Република Северна Македонија, кој се состои од:

1. Мрежа на засегнати страни во системот, како што се надлежните административни тела (Државниот завод за заштита на индустриската сопственост, Министерството за култура, Министерството за земјоделие, шумарство и водостопанство, Државниот пазарен инспекторат, Царинската управа), судските органи, академската заедница и субјектите за истражување и развој, носителите на ПИС и нивните здруженија, организациите за колективно управување со авторски права, деловните оператори и нивните здруженија, професионалците за ИС.
2. Применлива законска рамка, вклучително и национални закони и подзаконски акти кои ги регулираат правата на интелектуална сопственост во потесна и поширока смисла, како и релевантните меѓународни прописи што ја обврзуваат Република Северна Македонија.
3. Програми, планови и проекти на Владата на Северна Македонија и/или на административните или правосудни тела, поврзани со соодветните аспекти на националниот систем за ИС.
4. Надзорен и координативен механизам/тело за стратешко управување со националниот СИС.

Крајната цел е до истекот на периодот на имплементација (2026 година) националниот систем за интелектуална сопственост да гарантира ниво на заштита на ПИС во Република Северна Македонија еднакво на она што постои во ЕУ, истовремено обезбедувајќи оптимални услови за напредна употреба на ИС како моќна алатка за економски раст, научен, технолошки, културен и севкупен општествен напредок.

Оваа цел подразбира поместување од нивото на „умерена подготвеност“ на ниво на „добра подготвеност“ на Република Северна Македонија за пристапување во ЕУ во областа на интелектуалната сопственост.

Специфични цели за соодветните стратешки теми се

1. Препознаена и подобрена ИС како компонента во клучните јавни политики во Република Северна Македонија.
2. Зајакнато создавање и експлоатацијата на ИС во Република Северна Македонија.
3. Модернизирана и ефикасна институционална рамка за стекнување на ПИС
4. Засилено препознавање и ефективно и координирано спроведување на ПИС
5. Модернизирано домашно законодавство за ИС, усогласено со правото на ЕУ и меѓународниот правен поредок за ИС
6. Подобрена меѓународна соработка и унапредено учество во меѓународниот СИС.

Препорачани се бројни стратешки насоки за имплементација на овие цели, вклучувајќи ги, но не ограничувајќи се на следново:

Наместо постојниот Закон за индустриска сопственост, се препорачува да се донесат одделни закони за индивидуалните права од индустриска сопственост, односно Закон за патенти, Закон за трговски марки, Закон за индустриски дизајн и Закон за географски ознаки и ознаки на потекло.

Дополнително, се предлага да се воведат корисен модел како нов предмет на заштита во Република Северна Македонија и да се регулира ова право во рамките на Законот за патенти. Се предлага да се донесе нов Закон за заштита на необјавени информации со пазарна вредност (трговски тајни), како и посебен Закон за застапување во областа на интелектуалната сопственост.

Во процесот на подготовка и усвојување на такво модернизирано законодавство, ќе се изврши целосна хармонизација со релевантното законодавство на ЕУ, со сите меѓународни правни акти што ја обврзуваат Северна Македонија и со оние на кои државата има намера да пристапи.

Авторското право и сродните права ќе продолжат да се регулираат со посебен закон, но се препорачува да се донесе нов закон кој ќе се ажурира и целосно ќе се усогласи со релевантното право на ЕУ, со сите меѓународни правни акти што ја обврзуваат Северна Македонија и со оние на кои земјата има намера да пристапи.

За целосно интегрирање на националниот систем на интелектуална сопственост во меѓународниот, се препорачува да се пристапи кон други меѓународни акти во областа на ИС, вклучувајќи го Пекиншкиот договор за аудиовизуелни изведби и Договорот од Маракеш за да се олесни пристапот до објавените дела за слепите лица, лицата со оштетен вид, или за лицата кои на друг начин не можат да користат печатени материјали, како и Женевскиот акт од Лисабонскиот договор за ознаките на потекло и географските ознаки.

Се препорачува да се пренесе надлежноста за сите административни работи поврзани со заштитата на авторското право и сродните права од Министерството за култура (МК) на ДЗИС. Преку ова ќе дојде до концентрација на административните работи за интелектуална сопственост во единствена административна институција, што ја зголемува видливоста на оваа област и овозможува оптимизација на ресурсите и зголемување на делотворноста. Оваа форма на организирање е вообичаена и се применува во голем број земји во Европа и светот.

Со оглед на бројот и структурата на вработените во ДЗИС, во однос на постоечката систематизација и постојната содржина и делокруг на деловно работење, а особено со оглед на проширувањето на надлежностите за авторското право и сродните права, како и ориентацијата да се обезбедат повеќе услуги за релевантните сектори, неопходно е да се донесе 5-годишен план за вработување и едукација на човечки ресурси во ДЗИС.

Понатамошна препорака е, ДЗИС во секторот на патенти, да се специјализира за патенти во избрани области, во согласност со приоритетните сектори на стратегијата „S3“ и да се потпише договор со Европскиот патентен завод (ЕПЗ), за да се добие „извештај за пребарување со писмено мислење“ по поволни услови и во кратки рокови, за одреден број пријави за патенти од избраните сектори.

Целосна модернизација во областа на автоматизацијата, вклучително електронско поднесување документи, е-услуги, е-платформа за размена на информации, набавка на хардвер потребен за непречено функционирање на горенаведеното, како и сеопфатна обука на ИТ експерти на ДЗИС.

Во областа на спроведувањето се препорачува да се измени делокругот на работа и организацијата на Координативното тело (КТ) за ИС¹; да се направат измени во надлежноста на судовите во однос на ПИС (само еден Основен суд и еден Апелационен суд), како и соодветни промени во Јавното обвинителство².

Во врска со создавањето на интелектуална сопственост, се предлагаат целни нивоа на креирање на предмети за заштита на правата од индустриска сопственост и авторското право и сродните права, изработка на студии насочени кон квантифицирање на економскиот придонес на креативните индустрии во Република Северна Македонија, задолжително усвојување на политики за ИС на јавните универзитети и нивно поврзување со финансирањето на научноистражувачки проекти со јавни средства. Со цел да се стимулира креативниот дух кај

---

¹ Во текот на процесот на валидација оваа препорака беше оспорена – види фуснота 98 и 99.

² Во текот на процесот на валидација оваа препорака беше оспорена – види фуснота 97.

академската заедница, се потенцира потребата од измени и дополнување на Законот за високо образование.

Предложено е целосно вклучување на релевантните аспекти на ИС во „S3“ стратегијата, која ги комбинира стратегијата за иновации, индустриската стратегија, стратегијата за регионален развој, стратегијата за конкурентност, како и стратегијата за истражување и развој што во моментот недостасува.

Нагласена е улогата на стопанските комори во прашањата за ИС за малите и средни претпријатија, но и во прашања како што се имплементацијата на Преспанскиот договор за спорни прашања за употребата на зборот „Македонија“ и „македонски“ во имињата за комерцијална намена, трговските марки и заштитените знаци.

Се препорачува да се формираат Организации за колективно управување за сите авторски и сродни права што се остваруваат колективно, според важечкиот закон, како и враќање на надлежноста кај Комисијата за посредување за авторско право и сродните права за прашањата на тарифите (наместо Владата). Исто така, се препорачува формирање Комора на застапници на ИС.

ВОВЕД

А) За Интелектуалната сопственост (ИС)

Низ историјата на цивилизацијата отсекогаш постоела голема корелација помеѓу општествениот став кон ИС и општествениот степен на развој, од една страна, и севкупниот квалитет на живот во тие општества или држави, од друга.

Ова е особено релевантно за периодот од 15. век до ден-денес. Уште од Венецијанската република па до Четвртата индустриска револуција и глобализацијата, ИС е сè помоќен катализатор за економски, технолошки и културолошки раст и развој.

ИС им помага на физичките и правни лица да го подобрат и унапредат човековиот живот, истовремено обезбедувајќи и соодветни економски ефекти.

Признавањето на моралните и материјални права на творците врз резултатите од својот креативен интелектуален труд обезбедува стимулациска средина и екосистем со можни двигатели за севкупниот цивилизациски напредок.

Двата клучни феномена што целиме да се материјализираат и заштитат преку ИС се *Иновативноста* и *Креативноста*.

Традиционално, поимот Иновативност се поврзува со креативноста на полето на техниката и технологијата за индустриска употреба, а терминот Креативност се поврзува со креативноста на полето на литературата, уметноста и културата. Оттаму доаѓа и традиционалната поделба на

интелектуалната сопственост на *индустриска сопственост*³ и *авторски права и сродни права*⁴.

Модерните мега-трендови сè повеќе ја искоренуваат претходно востановената поделба и го истакнуваат спојот на севкупната креативност во унапредувањето на човековиот живот со постигнувањето на економски резултати. Со тоа се истакнува потребата од адекватно управување со севкупната креација и/или стекнувањето на плодовите од човековиот интелектуален труд и неговата ефективна примена.

СИС во глобални рамки се смета за важен подсистем за оптимизација на соодносот меѓу вкупните трошоци и вкупната добивка од иновацијата и креативноста. И тоа, ова се однесува на сите нивоа – од поединечни компании, преку индустриските сектори, па сè до националната и глобалната економија.

„Нас, човечкиот род, нè дефинира ингениозноста.

Колку стануваме позависни од технологијата за наша заштита, забава, прехрана и грижа, толку повеќе расте вредноста на иновирањето и креативноста.

Сè поголемата меѓусебна зависност меѓу нашите општества им даде на иновирањето и креативноста една прекугранична, универзално признаена вредност – заедничка валута на некој начин.

Тоа е валута со повеќекратни придобивки, не само од себе и за себе, туку и преку економската добивка што може да ја генерира.

Системот на интелектуална сопственост речиси стана еден неизбежен конструкт во рамките и помеѓу нациите со кој се стимулира креирањето на таа валута, нејзиното управување и заштита.“⁵

Сето погоре наведено претставува силно оправдување за државите да ги вложуваат сите напори во подготовката и примената на сеопфатен национален план за тоа како најдобро да се креира, штити и управува со интелектуалната сопственост – *Национална стратегија за интелектуална сопственост*.

Б) Во врска со Националната стратегија за ИС

а) Историјат

Процесот на формулирање и донесување на Стратегијата за ИС е во согласност со владините напори за стимулирање на истражувањето и развојот, културолошката креативност, почитувањето на локалните ресурси и креативност, па во овој контекст воспоставувањето на

---

³ Индустриската сопственост вклучува категории како патенти, „мали патенти“, трговски марки, индустриски дизајн, топографија на интегрирани кола (полупроводници), географски ознаки и ознаки на потекло на производи и услуги, и права на нови видови на растенија.

⁴ Авторското право ги вклучува правата на авторите (писатели, сликари, скулптори, композитори, филмски режисери и други уметници, но и архитекти, новинари, компјутерски програмери и др.) врз нивната работа; Правата на уметниците кои настапуваат (музичари, актери, танцовачи и др.) врз нивните настани и извесен број на други поврзани права на организации кои ја претставуваат и дистрибуираат погоре спомнатите работи, на начин на кој ги прават достапни за корисници т.е. конзументи.

⁵ Др. Франсис Гури, поренешен Генерален директор на WIPO

правна и институционална рамка е во сè поголема корелација со стимулирањето и консолидацијата на ИС во Република Северна Македонија. Правилата и принципите за правото на креативност и заштита на ИС се втемелени во Уставот, па оттаму се внесени и во низа правни инструменти со кои се поставува правниот режим за раководење на доделувањето и заштитата на ИС, како и преку пристапувањето кон главните регионални и меѓународни правни инструменти за ИС.

Владата има преземено серија иницијативи и активности за развој на правната и институционалната рамка чијашто цел е формирање на национален СИС.

Во последниве 20 години во земјата се имплементирани бројни програми и проекти чијашто цел била да се унапредат стратешките аспекти и ресурси, како и оперативните и функционалните капацитети на националниот СИС. Во контекст на овој документ, најважни се претходните активности за изработка на национални стратегии за интелектуална и/или индустриска сопственост.

i. Стратегија за интелектуална сопственост на Република Македонија за 2009 – 2012 година

Стратегијата е предложена од Министерството за економија (МЕ), а координатор бил ДЗИС. Со документот се дефинира следново како основа за стратегијата за ИС: општество базирано на знаење; зголемување на странските директни инвестиции; зачувување и привлекување на таленти; заштита на ИС како механизам на внатрешниот пазар и претпристапното партнерство.

Документот ги дефинира Стратешката цел⁶ и Стратешките задачи со следниве мерки:

- Мерки за зајакнување на правната рамка за ИС
- Мерки за зајакнување на ефективното и ефикасното спроведување на ПИС
- Мерки за развој на капацитетот на поединечните носители и на бизнис заедницата за заштита и спроведување на ПИС
- Мерки за зајакнување на јавната свест и на информираноста за придобивките од ИС.

Документот исто така дефинира механизам за спроведување на Стратегијата.⁷

ii. Национална стратегија за индустриска сопственост (2016 – 2018 г.) на Република Македонијаⁱ

Треба да се потенцира дека делокругот на оваа Стратегија беше лимитиран на индустриската сопственост, следствено на тоа не беше опфатена целокупната област на авторското право и сродните права и аспектите од креативните индустрии (КИ).

Визијата дефинирана со документот беше:

„За да се гарантира заштитата на правата од индустриска сопственост на ниво слично со нивото што се постигнува во Европската заедница, како и постојано да се одржува и усогласува тоа ниво на заштита во согласност со сите меѓународни обврски и договори склучени од Република Македонија во оваа област.

⁶ Да се подигне нивото на ефикасност и ефективност во заштитата и спроведувањето на ПИС во Република Македонија, во согласност со стандардите и правата на ЕУ.

⁷ Механизмот на спроведување ќе се објасни во Поглавје IV од овој документ.

За да се придонесе кон развојот на ефикасен систем за индустриска сопственост како `рбетен столб на економскиот развој, културолошки и севкупен напредок.“

Документот дефинира „Суштински цели“ и „Конкретни цели“, како и голем број на мерки и активности.

iii. Евалуациски извештај за спроведувањето на Националната стратегија за индустриска сопственост (2016 – 2018 г.)ⁱⁱ

Во Извештајот се заклучува дека „тешко е да се смета Стратегијата за успешна со оглед на тоа дека голем број на активности не се спроведени, нерамномерната информираност за стратегијата кај чинителите во секторот, како и недостатокот од мониторинг“.

Беа идентификувани главните причини за подоптималниот исход од Стратегијата.

Во Извештајот се даваат бројни препораки од кои следниве се однесуваат на изработката на идни стратегии за ИС и се земени предвид при изработката на овој документ:

- a. Стратегијата мора да се разработува врз основа на темелна проценка на потребите и капацитетите на засегнатите институции.
- b. Намерата и целите мора да се СМАРТ, односно: конкретни, мерливи, достижни и временски определени, а активностите вклучително и спроведувачите, мора да се јасно идентификувани.
- c. Мора да е јасно утврдена врска помеѓу другите релевантни стратегии (како што се оние во поддршка на претприемништвото, иновирањето, ИКТ решенијата, итн).
- d. Мора да се алоцираат адекватни ресурси за спроведување на активностите преку Владата или барем преку билатерални и мултилатерални донатори коишто ќе ја поддржуваат имплементацијата на стратегијата.

Во овој период во Република Северна Македонија имплементирани се и неколку други проекти/програми во врска со донесените стратегии. Од аспект на овој документ, најрелевантните ги наведуваме подолу.

iv. Проект за поддршка на Државниот завод за индустриска сопственостⁱⁱⁱ

Двата најрелевантни елементи на проектот се приближување на законодавството кон *акито* за внатрешниот пазар на полето на заштита на ИС и постојната соработка меѓу институциите вклучени во заштитата на ПИС вклучително и: Протоколи за соработка, дизајн на ИТ платформата, ИТ инфраструктура, план на активности за развој на платформата.

v. CARDS Регионална програма за ПИС на Западниот Балкан и Турција

Во рамките на овој проект беше изработен извештајот за целокупната проценка на ИРИС софтверот за ДЗИС во октомври 2009 г. Во Извештајот се нудат голем број на препораки. Исто така го определува политичкиот бекграунд, големиот публицитет што му се даде на проектот и големите очекувања на Владата за комплетирање на ИРИС проектот до крајот на 2010 година.

vi. Проект „Зажакнување на организациските и институционалните капацитети на ДЗИС за поефикасна примена на законодавството на полето на ИС во полза на корисниците на ИС“^{iv}

Проектот имаше за цел да воспостави систем на сервиси и размена на информации меѓу ДЗИС и клучните чинители на полето на индустриската сопственост. Опфаќа четири клучни аспекти обележани како слаби карики, односно области во кои може да се интервенира преку предложување на конкретни решенија за нивно унапредување, имено:

- Систем за информирање за услугите што ѝ ги нуди ДЗИС на јавноста
- Систем за информирање за праксата на ДЗИС
- Систем за информирање за одлуките на Управниот суд
- Систем за информирање за стручниот испит за агенти/застапници за ИС.

Горенаведените информации сè уште недостасуваат, а нивната имплементација како е-сервиси се смета за целта на оваа стратегија.

vii. Проект „Зајакнување на капацитетите за спроведување на ПИС“^{iv}

Намерата на проектот беше да се зголеми ефективноста на подготовките на Република Северна Македонија кон пристапувањето кон ЕУ и да се обезбеди поголема ефикасност и ефект од ЕУ програмите во земјата. Проектот беше поделен во две компоненти:

а) Обезбедување ефикасна и квалитетна поддршка на надлежните органи во областа на ПИС, зајакнување на институционалниот и административниот капацитет на ДЗИС.

б) Зајакнување на капацитетот на Царинската управа (ЦУ) во врска со нивните законски надлежности.

Проектот резултира со пакет „генерални препораки“ и „препораки за понатамошна работа и за обезбедување на кохезија во рамките на националното законодавство“. Повеќето од овие препораки се сè уште исклучително релевантни и ќе бидат разработени во Поглавјето II во рамките на Кластерот 2.4. „Спроведување на ПИС“.

viii. Регионална истражувачко-развојна стратегија за иновирањето во Западниот Балкан^{vi}

Проектот е заснован врз заедничката изјава на министрите на земјите од Западниот Балкан од Сараево дадена во април 2009 година со којашто се побара зајакната регионална соработка за промовирање на иновативноста. Во поддршка на оваа замисла, ЕУ ја ангажира Светската банка во јуни 2011 година за да помогне во изработката на регионалната стратегија за истражување и развој во насока на иновирањето.

Проектниот извештај за Македонија од октомври 2013 година дава, меѓу другото, преглед на карактеристиките на системот за истражување и иновирање во земјата⁸.

ix. Проект на Министерството за култура (МК) и Британскиот совет Македонија – Мапирање на креативните индустрии во Република Македонија^{vii}

Проектот е „почетен обид за препознавање на главните трендови, основните карактеристики и проблемите во секторот“. Истражувањето се спроведе врз репрезентативен примерок од

---

⁸ Главните наоди се елаборирани под темата Креирање на интелектуална сопственост во Поглавје II. од овој документ.

институции и деловни субјекти во разните области на манифестирање на овие конкретни активности на територијата на Република Македонија⁹.

х. Главни заклучоци од горенаведените стратешки проекти

Иако се постигнати значителни стратешки резултати во разгледуваниот период, идентификувани се следниве недостатоци во стратешкото раководење со националниот СИС:

Првиот и најзабележителен заклучок е дисконтинуитетот во стратешкото планирање. И покрај тоа што овој факт е нотирани при евалуацијата на Стратегијата за индустриска сопственост 2016-2018 г, дисконтинуитетот продолжува.

Стратешките документи во главно се резултат од проекти за техничка поддршка и се напишани од експерти ангажирани за таа цел наместо од претставници од надлежните институции. Истите резултираат со недостаток на сопствеништво врз нив и слаба посветеност на институциите кон овие стратешки документи.

Дополнителна негативна последица од ваквата пракса е слабата видливост на минатите стратегии како во рамките на релевантните сектори, така и во јавноста.

Повеќето од идентификуваните проблеми и стратешки теми во кои се препорачува да се интервенира, како и повеќето предложени мерки за нивно надминување се повторуваат во горенаведените проекти и документи.

Стратешките документи се, по својата природа, мултидимензионални и мултисекторски. Следствено на тоа, се зајакнува предусловот за нивното успешно спроведување, како и постојаната соработка, којашто недостасува во претходната пракса.

Имплементацијата на препораките и на мерките од овие проекти е неефикасна и некоординирана, па затоа и севкупните ефекти од истата се под оптималното ниво.

б) Во врска со оваа Стратегија за ИС

и. Образложение

Иновацијата и креативноста се клучни двигатели на економскиот, културниот и целокупниот општествен развој во 21-иот век. Систем на ИС којшто добро функционира е клучен при промовирањето на иновативноста и креативноста. Успехот на модерните економии и општества зависи од системот којшто промовира иновативни претпријатија, ги зајакнува врските помеѓу индустријата и институциите за истражување и развој (ИР), поддржува креативни индустрии што се засноваат врз авторски права и развива адекватна работна сила.

Дополнително, една од најпроминентите стратешки цели на Република Северна Македонија е пристапувањето кон ЕУ. ИС претставува значителна компонента од процесот на пристапни преговори и е застапен со посебно поглавје.

---

⁹ Содржината и резултатите од овој проект се елаборирани под темата Креирање на интелектуална сопственост во Поглавје II. од овој документ.

Кон пристапниот пат кон ЕУ, како и според Извештајот за напредокот на ЕК за 2021 година, Република Северна Македонија е умерено подготвена за пристапување со постојаната препорака да се продолжи работата во следниве две области:

а) да стане целосно функционална онлајн информациската платформа за органите на прогонот да може да разменуваат податоци за ПИС.

б) да се унапредува правната рамка за интелектуална сопственост со фокус врз системот за управување со колективните права преку негово приспособување кон Директивата за управување со колективните права и правата на индустриска сопственост преку усогласување со Директивата за спроведување и со Директивата за трговски тајни.

Понатамошни точки во Извештајот се:

а) Авторските права сè уште се раководат од само една организација: Здружението за авторски музички права, коешто издава лиценци за колективно управување. Паралелни организации може да наплаќаат надоместоци од авторите без овластување од Министерството за култура.

б) Релевантната единица во Министерството останува без доволно вработени.

в) Надлежните органи планираат да се префрли оваа единица од Министерството за култура во Заводот за индустриска сопственост со што сите сегменти на ПИС ќе се раководат преку една регулаторна институција.

г) Надлежните органи не ја спроведоа во целост тековната Стратегија за права од индустриска сопственост и треба да го хармонизираат законодавството со *акито* на ЕУ за дизајн. Република Северна Македонија треба да го прилагоди своето законодавство за индустриска сопственост, а особено кон Директивата за спроведување и Директивата за трговски тајни.

д) Во моментот се поставува информациска платформа за органите на прогонот за размена на податоци за ПИС¹⁰ и истата мора да стане целосно оперативна. Преку неа ќе се олесни создавањето на веродостојна евиденција за спроведување на законодавството и ќе се прибираат веродостојни статистички податоци за институционалното постапување по повредите на ПИС. Координативното тело за заштита на интелектуалната сопственост сè уште не е формирано¹¹.

ѓ) Напредок е постигнат во борбата против фалсификувањето и пиратеријата и заштитата на интересите на носителите на правата. Продолжува да се унапредува успешното заплenuвање на фалсификувана стока произведена во државата, како и увезена од Турција и Кина.

Во овој контекст, ЕУ технички и финансиски го поддржува:¹²

¹⁰ Оваа забелешка не е соодветно формулирана заради фактот дека информациската платформа за телата за спроведување на законот кои разменуваат податоци поврзани со ПИС ќе се постави во првиот квартал од 2022 г. како резултат на ЕУ рамковниот договор за спроведување на надворешна помош 2018 ЕуропаАид „Поддршка на Бирото за индустриска сопственост“.

¹¹ Оваа забелешка не е соодветно/прецизно формулирана, поарди фактот дека Координативното тело за заштита на интелектуална сопственост е воспоставено во април 2017 г. со владина одлука (Сл. Весник на РМ No 56/07), но поради COVID – 19 пандемијата, во периодот 2020 – 2021 не е во функција.

¹² Поддршка на Државниот завод за индустриска сопственост – Рамковен договор за спроведување на надворешна помош 2018 ЕуропаАид EuropeAid/138778/Dh/Multi Lot 2: Infrastructure, Sustainable Growth and Jobs

а) Развојот на Национална стратегија за интелектуална сопственост за наредниот петгодишен период, и

б) Развој на е-мрежа за размена на податоци за ИС меѓу институциите во Северна Македонија и модернизација на ИТ инфраструктурата во поддршка на е-мрежниот систем.

ii. Делокруг

Стратегијата претставува матрица од стратешки насоки и мерки формулирани и имплементирани од Владата со цел да се охрабри и олесни ефективното создавање на ИС, стекнување на ПИС (администрирање и управување со ИС), напредна комерцијализација и деловна употреба на ИС и ефикасно уживање на правата од страна на сопствениците преку законско спроведување и/или признавање и почитување на ПИС во јавноста.

iii. Структура

За да се избегне статична презентација на моменталната и посакуваната состојба на одредени стратешки аспекти, документот е структуриран така што го отсликува фактичкиот тек на процесот од генерирање на интелектуална сопственост до нејзина оптимална употреба, следејќи ја следнава низа на кластери.

Слика 1

Истата шема на кластери е задржана и во Поглавјето II: Системот на ИС во Република Северна Македонија – Тековна состојба по кластер и Поглавјето III: Систем на ИС во Северна Македонија – Посакувана состојба и стратешки насоки по кластер. Поглавјето IV. Имплементација на стратегијата со Акциски план ја пополнува празнината помеѓу моменталната и посакуваната состојба на националниот СИС.

iv. Методологија и процес

Методолошкиот пристап цели кон интегрирање на конкретните цели за ИС во сеопфатен национален документ којшто е усогласен со приоритетите и стратегиите за национален развој.

Стратегијата нема за цел да замени која било од постојните стратегии, политики на Владата или нивни делови. Напротив, има за цел да ја идентификува суштината на интелектуалната сопственост преку матрица на владини политики и програми и да ја поддржи нивната успешна реализација, истовремено обезбедувајќи синергетски ефект.

При изработката на Стратегијата се одржаа голем број состаноци со институциите одговорни за формулирање на Стратегијата за ИС и други клучни чинители (надлежни владини органи, академската заедница и истражувачките институции, претставници на судството, пронаоѓачи, стопански комори, правни практичари итн.). Исто така се одржаа интервјуа и со претставници

на високо ниво на релевантните чинители со цел да се информираат за главниот аспект на стратегијата со цел да се обезбеди нивниот стратешки придонес кон процесот¹³.

Беше спроведена *документарна анализа* чија што цел беше да се ревидираат постојните политики и документи и да се спроведе сеопфатна проценка на националните развојни цели, стратегии и политики и да се идентификува начинот на којшто стратегијата за ИС ќе се подведе под националните развојни приоритети.

Беше спроведен и процес на *прибирање на податоци со примена на прашалник*¹⁴ за да се добие јасна слика за тековната состојба со ИС во Република Северна Македонија, па на таа основа да се направи реална проценка на прашањата што мора да се земат предвид при формулирањето на стратегијата за ИС.

Процес на пишување на стратегијата: Врз основа на предлозите, мислењата и препораките добиени во рамките на националниот консултативен процес, проектниот тим ја изработи Националната стратегија за ИС и соодветниот акциски план.

Валидирање на стратегијата: Се спроведе и втора рунда на консултации со чинителите за да се валидира предлог стратегијата и да се обезбеди дека сите предлози, мислења, препораки и грижи изречени при првата консултативна рунда се земени предвид пред документот да биде финално доставен до Владата на одобрување

v. Стратешка насока

Севкупната намера е дека до крајот на имплементациониот период (2026) година преку Националниот систем за интелектуална сопственост ќе се гарантира нивото на заштита на ПИС во Северна Македонија, еквивалентно со постоечкото на ниво на ЕУ, а дополнително ќе се обезбедат и оптимални услови за напредна примена на ИС како моќен мотор за економски раст и научен, технолошки, културен и севкупен општествен напредок.

Оваа стратешка ориентација треба да опфати и еден опсег од стратешки цели веќе дефинирани во други стратешки документи како: развој и функционирање на општество засновано врз знаење; зголемување на странските директни инвестиции; стратешка поддршка

---

¹³ Тимот одржа средби со следниве институции: Министерство за економија, Министерство за внатрешни работи, Министерство за образование и наука, Министерство за култура, Министерство за земјоделие, шумарство и водостопанство, Секретаријат за европски прашања, Државен завод за индустриска сопственост, Државен пазарен инспекторат, Царинска управа, Управа за семе и саден материјал Академија за судии и јавни обвинители, Координативно тело за интелектуална сопственост, Агенција за аудио и аудио-визуелни медиумски услуги, Фонд за иновации и технолошки развој, Здружение на судии, Здружение на застапници за интелектуална сопственост, ЗАМП, Правен факултет при УКИМ Скопје, Машинскиот факултет, Факултетот за информатички науки и компјутерско инженерство, Бизнис акцелераторот при УКИМ, Стопанска комора на Северна Македонија

¹⁴ Беа испратени анкетни прашалници до следниве чинители: Министерство за економија, Министерство за внатрешни работи, Министерство за образование и наука, Министерство за култура, Министерство за земјоделие, шумарство и водостопанство, Секретаријат за европски прашања, Државен завод за индустриска сопственост, Државен пазарен инспекторат, Царинска управа, Управа за семе и саден материјал Академија за судии и јавни обвинители, Координативно тело за интелектуална сопственост, Агенција за аудио и аудио-визуелни медиумски услуги, Фонд за иновации и технолошки развој, Здружение на судии, Здружение на застапници за интелектуална сопственост, ЗАМП, Правен факултет при УКИМ Скопје, Машинскиот факултет, Факултетот за информатички науки и компјутерско инженерство, Бизнис акцелераторот при УКИМ, Стопанска комора на Северна Македонија

Прашалниците беа одговорени од следниве чинители: Министерство за економија, Министерство за внатрешни работи, Министерство за култура, Министерство за земјоделие, шумарство и водостопанство, Државен завод за индустриска сопственост, Државен пазарен инспекторат, Координативно тело за интелектуална сопственост, Агенција за аудио и аудио-визуелни медиумски услуги, Здружение на судии, Здружение на застапници за интелектуална сопственост, ЗАМП, Правен факултет при УКИМ Скопје, Машинскиот факултет, Факултетот за информатички науки и компјутерско инженерство, Бизнис акцелераторот при УКИМ.

за мали и средни претпријатија; зачувување на домашниот и привлекување на странски талент; пристапување во ЕУ, итн.

ПОГЛАВЈЕ I.

Интелектуалната сопственост и јавната политика во Северна Македонија

1.1. Врската на ИС со главните национални стратегии

Улогата на системот за ИС во целокупната јавна политика во Република Северна Македонија и неговата корелација со релевантните политики мора да се објективизира и да се избегне ризикот од нејзино прекумерно тесно или широко определување. Стратегијата првенствено ги разгледува овие политики од аспект на феномените на иновирање и креативност како коренот на ИС.

Иновативност

Општо познат факт е дека за нешто соодветно да се раководи, треба да е мерливо. Комплексниот феномен, како што е иновирањето, не се мери лесно. Затоа изработени се различни модели за да може овој феномен приближно да се измери. Еден од најдоследните и сеопфатни рамки претставува Глобалниот иновациски индекс (ГИИ). Овој индекс се претставува во рамките на документот како референтна вредност за донесувачите на јавни политики.

Поимот иновирање се подразбира во своето модерно значење како што е дефиниран преку Организацијата економска соработка и развој (ОЕЦД): „Иновирањето претставува спроведување на нов или значително подобрен производ (производ или услуга), нов процес, нов маркетиншки метод или нов организациски метод во деловното работење, организација на работното место, или надворешни односи“.¹⁵

Извештајот за ГИИ става во корелација 80 индикатора од два пакета на јавни политики, дефинирани како подиндекс за иновационен инпут и подиндекс за иновационен аутпут. Со иновациониот инпут се опфаќаат институциите (политички, регулаторни, и деловното опкружување), човечкиот капитал и истражувачките капацитети (образование, и ИР), инфраструктурата (ИКТ, генералната инфраструктура и еколошката одржливост), софистицираноста на пазарот (кредити, инвестиции, конкуренција и обем на пазарот), софистицираноста на бизнисот (работници со знаење, поврзаност со иновирањето и апсорпција на знаењето). Иновациониот аутпут ги опфаќа излезните единици од знаењето и технологијата (создавање на знаење, ефектот од знаењето и распространувањето на знаењето), креативниот „аутпут“ (нематеријални средства, креативни стоки и услуги и онлајн креативност).¹⁶

Овие дефиниции коишто укажуваат на ефектите од поединечните јавни политики се конвергираат во еден единствен индикатор ГИИ, којшто се пресметува во континуитет и објавува во последниве 13 години.

Рангирањето според ГИИ во последните 5 години во Северна Македонија во однос на соседните држави е дадено подолу.

---

¹⁵ „Денес способноста за иновирање се гледа повеќе како способност да се искористат нови технолошки комбинации, ја опфаќа потребата од инкрементално иновирање и иновирање без истражување.“

Забележано е дека истата дефиниција и коцепциски пристап е усвоена во Стратегијата за иновации на Република Северна Македонија за 2012-2020 г.

¹⁶ Шемата на ГИИ концептот е прикажана во Додаток 1.

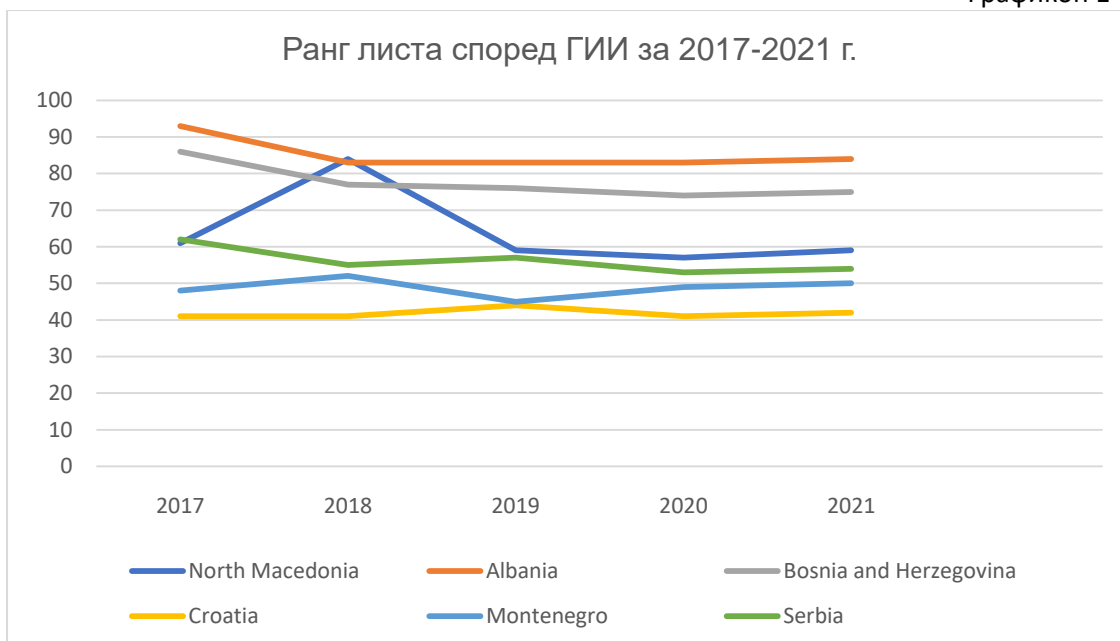
Табела 1

	Ранг листа 2017 г.	Ранг листа 2018 г.	Ранг листа 2019 г.	Ранг листа 2020 г.	Ранг листа 2021 г.
Вкупен опфат	127	126	129	131	132
СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	61	84	59	57	59
Албанија	93	83	83	83	84
Босна и Херцеговина	86	77	76	74	75
Хрватска	41	41	44	41	42
Црна Гора	48	52	45	49	49
Србија	62	55	57	53	53

Во разгледуваниот период со студијата биле опфатени помеѓу 126 (во 2018 година) и 132 во (во 2021 година) држави од целиот свет. Според единствениот индикатор ГИИ, Северна Македонија се рангира помеѓу 57-те во 2020 година (најдобро) и во 84 земји во 2018 година (најлошо рангирање). На графиконот 1 се покажува трендот на рангирањето на Северна Македонија според ГИИ и тој е сличен со вредностите за Србија (освен во 2018 година), а е значително подобар во споредба со Албанија и Босна и Херцеговина, додека пак Црна Гора и Хрватска во континуитет даваат подобри резултати според ГИИ во набљудуваниот период.

Како генерален коментар се бележи дека рангирањето на Северна Македонија според ГИИ е добро и стабилно, освен во 2018 година. Во поглавјето 2, кластер 2 точка 1 од овој документ се дава подетална анализа на подиндексите што имаат најголема релевантност за оваа стратегија за ИС.

Графикон 1

Десет најиновативни земји во 2021 година според ГИИ:

Табела 2

ДРЖАВА	РАНГ МЕСТО	ДРЖАВА	РАНГ МЕСТО
Швајцарија	1	Холандија	6
Шведска	2	Финска	7
САД	3	Сингапур	8
Обединетото Кралство	4	Данска	9
Република Кореа	5	Германија	10

Креативност

Концептот на ГИИ ја подведува креативноста од „креативните продукти“ под „подиндексот на иновационен аутпут“. Меѓутоа со оваа Стратегија се врши покомплетно упатување кон феноменот на креативност во контекстот на креативните индустрии (КИ) и прирачникот на СОИС за мерење на економскиот придонес од индустриите базирани врз авторски права. Концептот и методологијата за ГИИ се користат во голем број национални студии.¹⁷ ГИИ е прифатен и се користи во Европскиот патентен завод (ЕПЗ) и во Заводот за интелектуална сопственост на ЕУ (ЕУИПО), во нивната студија од 2016 година за ПИС интензивните индустрии и економскиот резултат во ЕУ.

Примарната цел е да обезбеди емпириски доказ за големината и економските резултати на секторот што потпаѓа под заштитата на авторските права и сродните права. Важна карактеристика на овој пристап е неговата тесна поврзаност со владините политики за авторски права и креативност. Дополнително, преку него се обезбедуваат дополнителни статистички информации за области од растечки интерес каде што податоците генерално се недоволни и се покажува значителна врска со ГИИ и со другите релевантни расположливи индикатори и индекси на социо-економски резултати¹⁸.

Во Република Северна Македонија сè уште не е спроведена ваква студија, па така не е возможно да ја земеме квантитативната анализа како основа за формулирање на политиките.

Одредницата дадена на табелата 3 го претставува придонесот на индустриите што се засноваат врз авторски права во некои земји во регионот коишто спровеле вакви студии во минатото.

¹⁷ Од 2002 г. СОИС поддржува истражувања за проценка на економскиот придонес на индустриите кои се зависни од заштитата на авторските права и сродните права „индустриите на авторски права“. Во 2003 СОИС објави општи насоки за спроведување на такви истражувања. Тој вид методологија истакнува четири групи на индустрии на авторски права, идентификувани врз основа на нивното ниво на зависност од авторскиот материјал. Тоа воспоставува сет од главни индикатори – придонес кон БДП, вработување, надворешна трговија, и поставува стандарди за истражување и пристапи. Прирачниците на СОИС се развиени врз најдобрите меѓународни практики од група на позати економисти. Прирачниците се спроведени во 40 земји низ светот и нивното подобрување продолжува со стекнатото искуство.

¹⁸ Преглед на студии на СОИС од 2014 г. за економскиот придонес на индустриите на авторски права. Понатамошни информации може да се најдат за други земји како и информации за односите помеѓу придонесот на индустриите со авторски права во БДП и ГИИ, Глобалниот индекс за конкурентност, Индекс за економски слободи, Индекс за слобода од корупција и др.

Табела 3

Држава / година	БДП %	Вработеност %
Бугарија – 2011 година	4,5	4,5
Хрватска – 2002 година	4,4	4,2
Хрватска – 2004 година	4,3	4,7
Словенија – 2007 година	5,1	6,8
ЕУ – 2011- 2013 (просек)	6,8	7,1

Министерството за култура во соработка со Британскиот совет во Северна Македонија отпочнаа процес на мапирање на македонските креативни индустрии (КИ) во 2009 година¹⁹.

Во последната декада применети се разни други методологии.²⁰ Меѓутоа сепак се препорачува да се користи погоре опишаната методологија на СОИС преку која се обезбедува споредливост со голем број студии спроведени во многу земји во светот во голем временски период и доколку се спроведува конзистентно и редовно, се дава вредна основа за формулирање и следење на политиките во оваа област.

1.2. Клучни економски и социјални сектори релевантни за ИС во Северна Македонија

За целите на Стратегијата, за главни економски и општествени сектори се сметаат економијата, индустријата, науката и технологијата, образованието, културата, земјоделството, правосудството, ИКТ и европските прашања.

Следствено на тоа, главните национални (владини и невладини) институции/органи, надлежни за интелектуалната сопственост, меѓу другите се:

а) Ниво на донесување политики (министерско ниво):

Влада на Република Северна Македонија – Секретаријат за европски прашања (СЕП)
Министерство за економија (МЕ),

¹⁹ Резултатите од овој проект се опишани подробно во Поглавје III, Кластер 3.3.

²⁰ Ernst & Young спроведе студија во 2014 г. наредена од GESAC, каде користеше своја методологија според која креативните и културните индустрии „се состојат од оние индустрии кои произведуваат или дистрибуираат културни и креативни добра и услуги, дефинирани во 2005 г. од УНЕСКО како активности, добра и услуги, кои го содржат или пренесуваат културни експресији, без разлика на комерцијалната вредност што можеби ја имаат“. Извештајот покрива 11 сектори, оваа студија е основана само на приходи од културни индустрии и не ги зема предвид индиректните влијанија на поврзаните економски активности како што е туризмот. Резултатите на студијата покажуваат дека креативните и културните индустрии придонесуваат со 4,2% од БДП на ЕУ. Во истовреме, повеќе од 7 милиони европејци се вработени во овој сектор, што претставува 3,3% од активното население на ЕУ во 2014 г.

Креативните и културните индустрии исто така покажаа дека се екстремно резистентни на кризата. Во периодот на економските потешкотии во 2008 г. и во следните години, креативниот и културен сектор покажаа особена отпорност. Според студијата на Ernst & Young, додека креирањето на работни места во Европа во периодот помеѓу 2008 и 2012 опаѓаше за 0,7% годишно, креирањето на работни места во креативните и културните индустрии растеше за 0,7% годишно.

Министерство за образование и наука (МОН),
Министерство за култура (МК),
Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ),
Министерство за правда (МП)),
Министерство за информатичко општество и администрација (МИОА)

б) Администрација на ИС:

Државен завод за индустриска сопственост (ДЗИС),
Одделение за стандарди и квалитет на земјоделски производи (МЗШВ)
Управа за семе и саден материјал (МЗШВ)
Одделение за авторското право и сродните права Министерство за култура
Координативно тело за индустриска сопственост (КТИС),
Агенција за аудио и аудио-визуелни медиумски услуги (ААУВМ)

в) Комерцијализација и деловна употреба на ПИС:

Фонд за иновации и технолошки развој (ФИТР),
Организации за колективно управување (ОКУ),
Стопански комори (СК),
Здружение на застапници за ИС,
Сојуз на пронаоѓачи и автори на технички унапредувања (СПАТУМ)
Други професионалци за ИС

г) Спроведување на ПИС – на ниво на Влада и правосудство:

Царинска управа на РСМ (ЦАРСМ),
Државен пазарен инспекторат (ДПИ),
Министерство за внатрешни работи (МВР)/Полиција,
Судови и Јавното обвинителство,
Академија за судии и јавни обвинители (АСЈО)

1.3. Клучни документи од јавните политики релевантни за оваа стратегија за ИС.

Главните национални стратешки документи што се моментално во сила или во изработка на ниво на Влада, кон кои што припаѓа оваа стратегија за ИС и со коишто ќе се интегрира оваа стратегија се следните:

1. Национална стратегија за одржлив развој на Република Северна Македонија за 2009-2030 г.
2. Индустриска стратегија на Р. Северна Македонија за 2018-2027 г.
3. Стратегија за иновативност за 2012-2020 г.
4. Стратегија за паметна специјализација (С3) сè уште во изработка
5. Национална стратегија за мали и средни претпријатија за 2018-2023 г.
6. Национална стратегија за развојот на културата за 2018 – 2022 г.
7. Стратегија за реформа на јавната администрација за 2018 – 2022 г.
8. Регулаторна стратегија за развојот на аудио и аудио-визуелната дејност за 2019 – 2023 г.,
9. Стратегија за реформа на правосудниот сектор за 2017 – 2022 г. со Акциски план
10. Стратегија за ИКТ во правосудството за 2019 – 2024 г. (ревидирана)

Дополнителни стратешки документи во сила што се релевантни за соодветниот аспект на овој документ се:

1. Стратешки план на ДЗИС за 2021-2023 г.
2. Стратешки план на МК за 2021 – 2023 г.,
3. Национална стратегија за сајбер безбедност за 2018 – 2022,
4. Стратегија на УКИМ за 2019-2023 г.
5. Стратешки план на УКИМ за 2021-2023 г.

Стратешките документи се разработени во следните поглавја од Стратегијата под соодветните кластери.

1.4. Клучни национални институции надлежни за овие политики

Во продолжение е даден основен преглед на надлежностите на горенаведените институции во врска со интелектуалната сопственост.

1.4.1. Влада на Северна Македонија – Секретаријат за европски прашања (СЕП)

Со усвојувањето на „Стратешките основи на Република Македонија за стекнување на статус на асоцијативна членка на ЕУ“ (1997 година), Владата ја постави основата за формирање на систем за управување со евроинтегративниот процес. Овој систем се надградува во континуитет.

Секретаријатот за европски прашања е формиран во 2005 година. Работењето на СЕП се регулира со Законот за Владата. Тој претставува стручна служба во рамките на Владата на Република Северна Македонија со којашто раководи Заменикот на премиерот надлежен за европски прашања. Заменик премиерот управува со Работниот комитет за европски интеграции на Владата, а сите државни секретари од министерствата се негови членови. Ова оперативно и меѓуресорно тело ги дефинира методите и динамиката за имплементација на стратешките одлуки, политичките насоки и приоритети на владата и го следи реализирањето на конкретните задачи.

СЕП има хоризонтална координативна функција во врска со прашањата поврзани со подготвителниот процес на Република Северна Македонија за членство во ЕУ, вклучително и за пристапните преговори. Секретаријатот постигнува интензивна соработка со органите на државната управа, како и со други тела и институции.

Секретаријатот не врши административна функција.

1.4.2. Министерство за економија (МЕ)

Улогата на МЕ во областа на ИС е двократна: на ниво на политики и на ниво на администрација.

Ниво на политики

Министерството за економија предлага мерки за реализација на развојните и моменталните економски политики во областа на производството, трговијата, туризмот, угостителството и занаетчиството, индустриската сопственост, заштитата на потрошувачите, мали и средни претпријатија и здруженија, притоа следејќи ги трендовите од меѓународната трговија и

економија и нивниот импакт врз економските односи на Република Северна Македонија. Исто така врши и надзор врз спроведувањето на правните акти под негова надлежност.

МЕ исто така изработува политики и мерки за поконкретна поддршка на комерцијализацијата на креативниот труд и деловната примена на ИС.²¹ Во 2019 и 2021 година, Владата усвои програма за конкурентност, иновативност и претприемништво за 2020 и 2021 година, соодветно. Во овие програми се планирани кластери за поддршка на процесот на брендирање и развој на нови производи, а МЕ е надлежното тело за нивна реализација.

Во контекст на овој документ, најрелевантната надлежност на МЕ на ниво на политики е неговата водечка улога во изработката на Стратегијата за паметна специјализација („3С“). Овој аспект е дополнително разработен во документот.

Административно ниво

На административно ниво улогата на МЕ на полето на ИС е двократна:

- А. Надзор и следење на ДЗИС-администрирање на ИС
- Б. Надзор и следење на ДПИ – спроведување на ИС.

Административните аспекти на надлежностите на Министерството се разработени во поглавјето 2, кластер 2.2 и кластер 2.4.

1.4.3. Министерство за образование и наука (МОН)

МОН е одговорно за стратешко формулирање и планирање во областа на науката и технологијата. МОН управува со развојот на производи, одговорно е за законодавниот аспект на науката и технологијата, технолошкиот развој и техничката култура и организира меѓународна научна соработка.

МОН ги има дефинирани следните приоритети во развојот на науката, истражувањето и технологијата во Република Северна Македонија: енергетика, транспорт и технологија, хемија, материјали, земјоделие, ветеринарна медицина, биотехнологија и производство на храна, информациски технологии, управување со водните ресурси и земјотресен инженеринг.

Овие приоритети се ревидираат во рамките на процесот на изработка на „3С“ стратегијата. МОН заедно со МЕ се одговорни за изработка на оваа стратегија.

МОН е исто така одговорен и за јавното финансирање на објавите во научни списанија индексирани на Web of Science and SCOPUS^{viii} и на истражувачко-развојните проекти во јавните научни институции.^{ix}

---

²¹ Стратегија за индустриска сопственост (2016 – 2018) : „Министерство за економија разви програми за аплицирање на индустриски политики, објавени во Сл. Весник 4/2011 и 12/2011, програма за подобрување на конкурентноста на македонските добра и услуги и програма за развој на претприемништво, конкурентност и иновации на мали и средни претпријатија во 2011. Овие сеопфатни програми и индустриски политики кои овозможуваат зголемени можности за креирање на конкурентни производи, развој на пазарот, технолошки иновации, финансирани обуки во еколошко производство, финансиска поддршка за регрутирање на млади истражувачи и финансиска поддршка за инвестиции во развој на патентирани иновации. Со цел кон мали и средни претпријатија, програмата вклучува финансиска поддршка во воведување на стандарди за квалитет, обуки за ХАССП системи како и поддршка за пополнување на меѓународни патент апликации.“

1.4.4. Министерство за култура (МК)

Ниво на политики

МК врши активности поврзани со: следење, анализа и предлагање акти и мерки за развој и унапредување на културата; организација, финансирање и развој на мрежа од национални институции и програми за финансирање и проекти од национален интерес во оваа област; заштита на културното наследство; издавачката дејност, музичко сценски и уметнички активности, филм, галерии и библиотеки, архивски и музејски работи, активности во домовите на културата и активности за посредување во културата, заштита на авторски права и сродни права; монументално прославување на настани и на лица од значење за националниот интерес; надзор на работи под негова надлежност и други активности дефинирани со закон.

Горе наведениот опсег го опфаќа и создавањето на ИС во областа на креативните индустрии. Ова е и една од стратешките теми на Стратегијата за развој на културата во периодот 2018-2021 година (во понатамошниот текст именувана како „Стратегија за културата“).

Административно ниво

На административно ниво улогата на МК во областа на ИС се состои од:

- А. Администрирање на ИС во полето на авторските права и сродните права
- Б. Комерцијализација на интелектуалната сопственост (здруженија за колективно управување - ЗУП).

Административните аспекти од надлежностите на МК се разработени во Поглавјето 2, кластер 2.2 и кластер 2.3.

1.4.5. Министерство за земјоделие, шумарство и водостопанство (МЗШВ)

Ниво на политики

Министерството врши активности во врска со земјоделието, шумарството и водостопанството; користење на земјоделско земјиште, шуми и други природни ресурси; лов и риболов; заштита на сточен и растителен фонд од болести и штеточини; следење и проучување на состојбата со водите, одржување и унапредување на водостојот, хидромелиоративни системи; хидролошки и агрометеоролошки мерења, како и зашта против град; проучување и истражување на метеоролошките, хидролошките и биометеоролошките настани и процеси; вршење надзор и вршење на други должности според закон.

Административно ниво

На административно ниво, улогата на МЗШВ во областа на ИС е двократна:

- А. Заштита на географското потекло и ознаката на потекло за земјоделски производи, прехранбени производи, вино и алкохолни производи и
- Б. Заштита на нови растителни сорти и селекционерски права

Административните аспекти од надлежностите на министерството се разработени во поглавјето 2, Кластер 2.2.

1.4.6. Министерство за правда (МП)

Ниво на политики

Министерството за правда, врши надзор врз разни постапки што имаат особено голема важност за интелектуалната сопственост, а коишто се поврзани со судството, обвинителството, народниот правобранител; јавната администрација; кривичната и прекршочната одговорност; нотарските работи, адвокатските работи и други форми на правна помош; наследување, сопственост, материјални права и обврски; кривична, прекршочна, парнична и вонпарнична постапка, управна постапка и постапка за извршување и административен надзор.

Административно ниво

МП води регистар на вештаци за ПИС.

Во согласност со членот 132 и 177 од Законот за ИС, доколку трговската марка и/или индустрискиот дизајн содржи државен или друг јавен грб, знаме или амблем, наслов или скратеница од наслов на Северна Македонија, надлежноста да дава одобрение за користење е кај Министерството за правда.

На Веб страната на МП (www.pravda.gov.mk) се објавуваат статистички податоци во врска со случаи на ПИС (заштита во управна, граѓанска, прекршочна и кривична постапка)²²

1.4.7. Министерство за информатичко општество и администрација (МИОА)

МИОА врши активности поврзани со развојот и унапредувањето на информатичкото општество; креира и одржува регистар на информатички и комуникациски системи и информатичка опрема во рамките на јавната администрација; интегрира информатички и комуникациски мрежи, бази на податоци, врши меѓусебно поврзување и размена на информации; се грижи за безбедносните аспекти и инфраструктурниот развој на државните органи, правни лица и други лица овластени со закон да вршат јавна функција; ја следи состојбата на информациските и телекомуникациските технологии и воспоставувањето на меѓународните стандарди; се грижи за телекомуникациите и телекомуникациската инфраструктура; радиодифузерството и радиодифузерската инфраструктура; правното регулирање на прашањата поврзани со администрацијата; врши надзор и обезбедува еднообразна примена на прописите поврзани со државните и јавните службеници (изработува политики поврзани со правата, обврските, одговорностите и евалуацијата на државните и јавните службеници; врши класификација и опис на работните места, на платите и надоместоците на државните и јавните службеници; одржува регистар на државни и јавни службеници, подготвува стратешки документи за ефикасно и ефективно работење, обука и стручен развој на државните и јавните службеници, организира и спроведува обуки; врши развој и координирање на политики поврзани со управување со човечки ресурси; реформа на јавната администрација; врши меѓународна соработка по однос на прашања од негова надлежност итн.

---

²² Податоците не се обновени подолго време. Последните извештаи се од 2016 г. (Управен и Виш управен суд) и за другите предмети (граѓанска заштита, прекршочна и кривична), статистичките податоци се од 2013 г. Подобрување на состојбата е од итно значење.

Секторот за информатички и комуникациски системи, секторот за поддршка и развој на информатичкото општество, Секторот за нормативно-правни прашања; Секторот за ЕУ интеграција и меѓународна соработка и Секторот за комуникации (Одделението за електронски комуникации со информатички технологии и Одделение за аудио – визуелни политики) се од особена важност и во тесна поврзаност со правата од интелектуална сопственост.

ПОГЛАВЈЕ II

Моменталната состојба на националниот систем за ИС

Постојниот статус на системот за интелектуална сопственост (СИС) во Северна Македонија е опишан во следните кластери:

1. Креирање на ИС
2. Стекнување на ПИС,
3. Комерцијализација и деловна примена на ИС и
4. Признавање на СИС и нивно спроведување.

Кластер 2.1 – Креирање на интелектуална сопственост

2.1.1 Научна, технолошка и иновациона политика

Проектот „Регионална стратегија на Западен Балкан за истражување и развој на иновации“ (види крајна белешка vi), ги евалуира главните карактеристики на системот за истражување и иновирање во Северна Македонија.²³

---

²³ „Во последната декада, Македонија презеде чекори за зајакнување на конкурентноста на ИР со цел да се зајакне нивниот импакт врз националната економија. Сепак остануваат длабоки предизвици.

Клучните предизвици во политиката за истражување и развој во Македонија се следниве:

- Од аспект на капацитетите за ИР при истражувачките институции и универзитетите, државата треба да ја зајакне институционалната инфраструктура за ИР, да го зголеми бројот на млади истражувачи, да развие механизам за трансфер на знаење и истражување во бизнис секторот и да се стреми кон подобра дистрибуција на напредниот човечки капитал во секторите (јавен и приватен). Не само што треба да се унапреди квантитетот на ИР, туку и неговата природа и ориентираност (повеќе применето истражување). Потребен е подобар баланс меѓу применетото и основното истражување.
- За да се негува истражувачката извонредност самото раководење со образовните и истражувачките системи треба повеќе да се раководи од заслугата во согласност со меѓународните стандарди за образование и наука. Тоа значи дека треба да се стимулира конкурентното финансирање преку грантови, како и кариерниот развој (преку плати и додатни економски надоместоци за извонредни истражувачки достигнувања) како што се мери преку придонесот во истражувачкиот, образовниот и технолошкиот трансфер.
- Да се зајакне инвестирањето во ИР и да се унапредат компетенциите за иновирање преку соработка на ниво на индустрија-наука-технологија. Со цел да се унапредат врските меѓу индустријата и научниот сектор за иновирање ќе треба да се развијат механизми на формална и систематична соработка за истражување и иновирање кај нив преку поголема стимулација за јасна правна и политичка рамка за активности за трансфер на технологии и јавна поддршка за институционалните капацитети. Ваквата рамка треба да им овозможи на универзитетите и на индустријата соодветни законски услови за да можат да влегуваат во односи на комерцијализација, приватни спонзорства, кадровска мобилност и други форми на соработка.
- Во врска со „одливот на мозоци“ и научната дијаспора, да се унапредат политичките рамки преку закони за имиграција и програми за конективност (пр. UKF), коишто ќе опфаќаат широк спектар на форми за истражувачка соработка, вклучително и стипендии за истражување, заеднички истражувачки програми и докторати, мобилност, обуки, финансиска поддршка за креирање на бизниси и заеднички потфати.“

Исто така, се нотира дека многу од идентификуваните предизвици се адресирани во Стратегијата за иновации за 2012-2020 година²⁴.

Владата преку МОН и МЕ ги поставува целите и обезбедува системски предуслови за создавање развој и примена на иновации преку усвојување на Стратегија за иновации за период од 7 години во којашто се поставени следните стратешки цели:

- зголемување на моќта на иновирањето во бизнис секторот,
- зајакнување на човечките ресурси за иновирање,
- креирање на регулаторна средина во поддршка на иновирањето,
- зголемување на тековите на знаење помеѓу чинителите во иновирањето.

Главните точки од Стратегијата за иновации од 2012-2020 година поврзани со ИС се разработуваат во Поглавјето III од оваа Стратегија. Стратегијата за иновации ќе биде заменета со Стратегијата за паметна специјализација што во моментот е во изработка.

2.1.2. Човечки ресурси за иновации и креативност

Според истиот извор (вид крајна белешка vi), истражувачката заедница во Република Северна Македонија се состои од 2394 истражувачи од кои 79 се во бизнис секторот, 668 се во владиниот сектор и 1647 се на универзитетите.

Уделот на истражувачи во МК е во надолна линија.²⁵

Државниот универзитет „Св. Кирил и Методиј“ (УКИМ) со своите 23 факултети 60 лаборатории од коишто половината се наменти за биотехнолошко истражување е лидер во научната и истражувачката дејност во рамките на системот за високо образование во земјата.²⁶ Системот на високо образование во МК се состои од шест државни универзитети, 10 приватни универзитети и 1 јавно-приватна непрофитна образовна институција. Во сегментот на приватниот високообразовен систем, освен универзитетите постојат и неколку приватни

---

²⁴ Стратегијата за изработена во рамките на Регионалната иницијатива за конкурентност, проект спроведен од „OECD Investment Compact for South East Europe“ со финансиска поддршка од ЕУ.

²⁵ Според статистиката, во Северна Македонија има намалување за повеќе од 70% во бројот на истражувачи и научници главно поради одлевање на висококвалификуван кадар (Светска Банка, 2012 г.). Главните фактори за оваа миграција се наоѓаат во влошените економски услови, политичката нестабилност, немањето инфраструктура и ниското ниво на финансиски средства за истражување.

Уделот на истражувачи е значително понизок од оној во соседните земји: во 2007 г. имало 1,6 вработени истражувачи на 1.000 вработени во земјата што е значително пониско од застапеноста за 2009 година во Бугарија (3,4), Хрватска (3,6), Романија (1,9), и просекот на ЕУ27 (6,6).

²⁶ На ниво на УКИМ-Скопје има уредба за условите, критериумите и процедурите за доделување на средства за издавање на научни трудови во престижни научни списанија и од 2016 г. се објавуваат конкурси за доделување средства. Бројот на финансирани научни трудови во престижни научни списанија изнесува 51 во 2016., 58 во 2017г, 53 во 2018 г. http://ukim.edu.mk/mk_content.php?meni=146&glavno=41

Исто така, на универзитетско ниво за академската 2013/2014 г. објавен е конкурс за финансирање на истражувачки проекти во согласност со правилникот за употреба на средства од интегративните функции на универзитетот. Во 2015/2016 г., Универзитетот финансирал 25 научни проекти, во 2016/2017 беа финансирани 27 проекти, во 2017/2018 беа финансирани 25 проекти, а во 2018/2019 беа финансирани 28 проекти и во 2019/2020 само 24 проекти. Во истиот период, УКИМ спроведе неколку проекти, а во тек се и неколку меѓународни проекти вклучително и од Еразмис Плус програмата, ЕУ Хоризонт 2020, НАТО програмата, Преку Универзитетската франкофонска организацијата. УКИМ има отворена база на податоци за своите публикации. http://ukim.edu.mk/mk_content.php?meni=145&glavno=41

факултети, институти и колеџи (МОН, 2017 година). Универзитетите во МК во главно се фокусирани на образование. Меѓутоа, сепак постои доказ за ангажирање на универзитетите во истражувачки дејности каде што доминираат државните универзитети, коишто покажуваат поголем капацитет за истражување и развој од приватните. Другите високо образовни институции, јавни и приватни, првенствено се фокусираат врз образовната дејност. Друг важен дел од нивните активности се советодавните и обучувачките сервиси, додека основното и применетото истражување помалку се врши. Недоволната координација помеѓу факултетите, технолошки застарената опрема и капацитети, неатрактивните плати и ограничените можности за вработување на академскиот кадар се неколку од постојните проблеми на институциите за високо образование во земјата.^x

Поради регулативата и политиките на универзитетите, професорите и истражувачите не се мотивирани да работат на подготовка и пополнување на пријави за заштита на патенти и индустриски дизајни. Исто така, а проблемот произлегува од политиките на универзитетите, професорите и истражувачите главно се фокусираат на изработка на научни трудови, а кога ќе се објави трудот се губи новитетот доколку сакаат да поднесат пријава за заштита на патент.

Друг огромен проблем за стимулирање на младите истражувачи и професори при нивното аплицирање за заштита на патенти и индустриски дизајни произлегува од Законот за високо образование и прописите на универзитетите. Имено, треба да се земаат како задолжителни и доминантни критериумите²⁷ за напредување во научните кариери и самите чекори што се преземаат кон соодветна комерцијализација на резултатите од разни истражувања, вклучително и добивањето на патент. На тој начин ќе може пронаоѓачите да се мотивираат да ги заштитуваат за комерцијална примена оние иновации што имаат значителен пазарен потенцијал.²⁸

Капацитетот на разбирање на системот за ИС треба да се прошири и надвор од правната професија. Затоа универзитетите (особено државните универзитети) треба да размислат да ги адаптираат или дополнат наставните програми на техничките и уметничките школи и на факултетите за менаџмент со предметот интелектуална сопственост како предмет адаптиран на потребите на соодветната дисциплина. Важно да се напомене е дека разгледувањето на бизнис моделите како права од интелектуална сопственост сами за себе без соодветен концепт за начинот на нивна комерцијализација е бескорисно (имајќи ги предвид целните корисници, пристапот до пазарот итн.)²⁹

2.1.3. Финансирање и промовирање на истражувањето и развојот (ИР) и на иновациите

Во врска со финансирањето на ИР во МК горенаведениот проект (реф.15) обезбедува аналитичка основа и доказ дека активностите за истражување и развој се недоволно финансирани во голема мера како во јавниот, така и во приватниот сектор.³⁰

---

²⁷ УКИМ во Анексот 1 кон Правилникот за избор во научни звања, во членот 5, предвидува дека прифатени патенти/иновации од страна на ДЗИС обезбедуваат 10 поени под точката за професионално-применлива работа. Имено, за избор во одредено академско звање кандидатот треба да има најмалку 80 поени од кои најмалку 5 поени од професионално применлива работа; а 10 поени значат два пати повеќе отколку поените што се доделуваат за објавување на статија во референтна научна публикација, а се доделуваат 8 поени доколку кандидатот е претседател на комисија за изработка на законски акти. Коментарот е даден од проф. Д-р Јадранка Дабовиќ Анастасовска и проф. Д-р Неда Здравева на 8 октомври 2021 г.

²⁸ Интервју со професор на Машински факултет, УКИМ, 3 јуни 2021 г. во Скопје.

²⁹ Условот спомнат и во Националната стратегија за индустриска сопственост на Северна Македонија за 2016-2018, како и при интервјуата со професори на Правниот и Машинскиот факултет при УКИМ, 2-3 јуни 2021 г. во Скопје.

Вкупните расходи за истражување и развој се намалуваат од 0,23% од БДП во 2003 година (во којашто финансирањето на приватниот сектор изнесувало само 0,003% од БДП) до 0,17% во 2007 година и 0,22% од БДП во 2010 година.

Во периодот од 2007 – 2018 година во Северна Македонија процентот на БДП наменет за истражување и развој се зголемил од 0,17% од БДП во 2007 година на 0,44% од БДП во 2015 година и на 0,37% од БДП во 2018 година. И покрај тоа што во анализираниот период процентната вредност во главно расте, сепак останува на многу ниско ниво во споредба со земјите од регионот, како Бугарија 0,75%, Хрватска 0,97%, Србија 0,92% итн, а особено во споредба со просекот на ЕУ 28 (2,12%).³¹

Според официјалната статистика уделот на иновативни претпријатија во вкупниот број на претпријатија во Северна Македонија во периодот од 2012 до 2014 година изнесува 36%, а во периодот од 2014 до 2016 година тој е 37,4% (ДЗЗ, 2016-2018 г.). Според овој показател Северна Македонија во 2016 година заостанува зад речиси сите земји во регионот: Словенија (39%), Хрватска (48,0%), Србија (40,5%), итн, освен Бугарија (27,2%). Овие разлики се уште поизразени и повисоки за 10% кога ќе го споредиме уделот на македонските иновативни фирми со просекот на ЕУ 28 во периодот од 2014 до 2016 година којшто изнесува 50,6% (Еуростат, 2019 г.).³²

Законот за иновациската дејност^{xi}, (усвоен во мај 2013 година) ја дефинира иновациската дејност, ги регулира принципите, целите и субјектите на иновациската дејност и го воспоставува системот на раководење со политиките за иновативност вклучително и правилата за финансирање, управување и администрирање како и надзорот врз главните оперативни агенции во областа на иновирањето и истражувањето и технолошкиот развој.

Со Законот се дефинираат принципите на комерцијализација на иновативноста и финансирањето на научното истражување, како и на иновациската дејност на фирмите.

Според одредбите од овој закон во декември 2013 година беше формиран Фондот за иновации и технолошки развој (ФИТР)³³.

---

³⁰ Од почетокот на новиот милениум, науката и истражувањето во Северна Македонија се недоволно финансирани, а особено во приватниот сектор. Процентот од БДП за ИР во 2010 г. беше 0,22%, иако ова е зголемување во однос на 0,17% во 2007 г. Овој удел е сепак понизок од просекот на ЕУ од околу 2%.

Огромниот дел од сите истражувачко развојни дејности во земјата се вршат преку јавниот сектор, претежно преку државните универзитети и дуги јавни истражувачки установи. Финансиските средства доделени на ВОУ претставуваа 7% од вкупните генерални расходи на владата за финансирање на ИР во 2009 г., а на приватниот сектор беа 4%. Владиноот буџет за ИР како удел од вкупната расходна страна на владата изнесуваше 9%.

Уделот во вкупното национално финансирање на ИР од страна на компаниите останува многу ограничен, оставајќи го истражувањето во земјата недоволно финансирано и зависно од фондови од ЕУ и други меѓународни извори. Во 2010 г., расходите на бизнисот за ИР (РБИР) изнесуваа 0,04% од БДП, а владините расходи за ИР (ВРИР) изнесуваа 0,09% од БДИ, а и високо-образовните установи учествуваат со 0.009% од БДП во ИР.

³¹ Марица Антовска-Митев, „Macedonian national innovation system – states, challenges and perspectives“, страна 7, <https://www.researchgate.net/publication/343431643>, посетено на 21 август 2021 г..

³² Марица Антовска-Митев, „Macedonian national innovation system – states, challenges and perspectives“, страна 7, <https://www.researchgate.net/publication/343431643>, посетено на 21 август 2021 г.

³³ Мисијата на ФИТР е да ја стимулира иновативноста во микро, мали и средни претпријатија за да се постигне побрз технолошки развој базиран на трансфер на знаење, ИР, иновации кои придонесуваат кон креирањето на нови работни места и економски раст и развој. Фокусот на работата на ФИТР.

Според одредбите од Законот за иновативност, ФИТР ги вовеле следниве инструменти:

1. Кофинансирани грантови за воспоставување, работење и инвестиции во деловно-технолошки акцелератори³⁴
2. Кофинансирани грантови за новоформирани старт-ап и спин-оф трговски друштва,³⁵
3. Кофинансирани грантови за комерцијализација на иновации,³⁶ и
4. Кофинансирани грантови за технолошка екстензија.³⁷

Промовирањето и заштитата на локалните иновации преку ПИС претставува подобра врска кон развојот. Тоа е признаено од страна на Владата, па така ФИТР ги спроведува мерките од планот за економски раст, столбот 3 – финансиска поддршка и програма за поддршка преку „проектот за развој на вештини и поддршка за иновации“. Некои од мерките^{xii} предвидуваат активности за анализа, подготовка, стекнување и заштита на ПИС. Од 2018 година преку мерките на ФИТР, се прават напори за да се даде поголема стимулација кон развојот на локалните иновации со цел да се развие домашната технологија^{xiii}. Се предлага ова да се изврши преку разни инструменти како што се кофинансираните грантови: за комерцијализација на иновациите; за технолошко проширување и инвестиции во акцелератори и за работа и инвестиции на деловно-технолошки инкубатори.

---

³⁴ Инструментот има за цел да обезбеди финансиска поддршка за воспоставување, работење и инвестирање на деловно-технолошките акцелератори во согласност со одредбите на Законот за иновациона дејност. Поддршката, преку овој Инструмент, ќе биде доделена за воспоставување (опционално) и работење на акцелератор, имплементацијата на пред-инвестициона програма и инвестиции. Акцелераторите ќе обезбедуваат услуги за новооснованите старт-ап претпријатија, кои вклучуваат: канцеларски простор (опционално) и административна поддршка, обука, советување и/или менторство, пристап до ресурси за поддршка на бизнисот, како и финансиски инвестиции. Новооснованите старт-ап претпријатија кои ги користат услугите на акцелераторот стекнуваат статусот на корисници на деловно-технолошкиот акцелератор.

³⁵ Инструментот има за цел да го поттикне нивото на иновативност преку обезбедување на неопходната финансиска поддршка за активности на истражување и развој на старт-ап и спин-оф претпријатија. Дополнително се очекува со овој инструмент да се поттикне културата на преземање на ризик и иновација, и да се обезбеди поддршка за претпријатијата кои сакаат да развијат нов или подобрен производ, процес или услуга.

³⁶ Целта на Инструментот за поддршка ко-финансирани грантови за комерцијализација на иновации е да поттикне зголемување на активности за истражување и развој во приватниот сектор, да се охрабри соработката помеѓу приватниот сектор и приватниот сектор со високообразовните и научноистражувачките установи, како и останати форми на соработка за комерцијализација на иновации. Инструментот е наменет за микро, мали и средни претпријатија и приватни здравствени установи (во натамошниот текст: ПЗУ) кои сакаат да развијат иновативен производ, услуга или процес, сами или во соработка со друго претпријатие, установа која врши високообразовна, односно научноистражувачка дејност или ПЗУ. Инструментот нуди финансиска поддршка на претпријатија и ПЗУ регистрирани во Република Македонија со цел да развијат и имплементираат иновативни решенија, вклучувајќи поддршка за претпријатија и ПЗУ со висок потенцијал за раст. Поддршката преку овој инструмент ќе биде доделена на проекти со јасна комерцијална цел кои се во фаза на прототип (или соодветна фаза во зависност од видот на иновативниот производ, услуга, процес) се' до предкомерцијална (пред-пазарна) фаза.

³⁷ Целта на Инструментот е да се подобри усвојувањето и прилагодувањето на иновативни, напредни технологии, know-how и технолошки процеси во малите и средни претпријатија. Целта е да се подобрат технолошките способности на постојните индустрии и бизниси преку премостување на јазот помеѓу постоечките знаења веќе достапни глобално и локалните индустрии. Се очекува Инструментот да има секторско влијание и долгорочен позитивен придонес кон зголемување на конкурентноста. Финансирањето доделено преку овој Инструмент е наменето за поддршка на усвојување и прилагодување на иновативни и напредни технологии и подобрување на деловните процеси во македонските МСП. Технолошката екстензија треба да биде насочена кон група на МСП со цел да се подобри нивната продуктивност и конкурентност и да се постигне секторско влијание. Поддршката може да биде доделена за две фази од технолошката екстензија: Фаза 1 Дијагностика и План за подобрување; и Фаза 2 – Имплементација на План за подобрување. Во случај веќе да постои Дијагностика и План за подобрување, апликантот може да аплицира само за Фаза 2.

Бизнис плановите на повеќето субјекти, а особено на малите и средни претпријатија (МСП) немаат предвидено доволно средства за ПИС. Ова се должи на фактот дека ИС на претпријатијата не е соодветно вреднувана и обично се користи како гаранција затоа што банките и другите институции првенствено се интересираат за движен и недвижен имот и неволно ги инкорпорираат ПИС во нивните политики. Важно е да се забележи дека во текот на процесот на приватизација и денационализација не се вршеше проценка на ПИС како дел од имотот на субјектите што беа приватизирани и денационализирани. Меѓутоа, при спојување, преземање и/или аквизиција на компаниите, субјектите секогаш го земаат предвид сопствеништвото врз ПИС, и ги проценуваат и ги опфаќаат ПИС преку бизнис анализите и договорите.

Во Северна Македонија недостасува промовирањето на програми што ја мотивираат иновативноста, освен кај ФИТР. ФИТР ја стимулира заштитата на ПИС преку специјални грантови за иновативност, регистрирани трговски марки и регистрирани патенти, авторски труд (обично софтвер). Во конкурсите за грантови не постои доследна политика за развојот на какви било индустрии, вклучително и на земјоделството.

Владата, бизнис заедницата и универзитетите немаат доследна политика за научни и технолошки паркови, бизнис инкубатори и акцелератори. Оваа тема детално се разработува во Кластерот 2.3 „Комоерцијализација на ИС“.

Главната цел на Агенцијата за промовирање на претприемништвото (АПП) е да се обезбеди меѓусебно приближување меѓу бизнисот и универзитетите и да се стимулира трансферот на технологии.

Поради недоволниот севкупен буџет за дејноста на АПП, при што не беше одобрена алоцираната буџетска ставка за имплементацијата на Националната стратегија за ИС за 2016-2018 година, Агенцијата воопшто не зеде дел во нејзиното спроведување. Во таа смисла финансиските, човечките и инфраструктурните ресурси на АПП не беа зголемени како што беше предвидено со стратегијата. Поради недостатокот на финансиски средства, АПП не можеше да ги спроведува активностите поврзани со кампањите за јавно информирање и обуките на бизнис заедницата.

2.1.4. Други ресурси за иновативност

Сојузот на пронаоѓачи и автори на технички унапредување на Македонија (СПАТУМ) како правен субјект, претставува здружение на граѓани пронаоѓачи формирано во 1957 година и е еден од членовите на Унијата на здруженија за техничка култура во МК – Народна техника.

Главната цел на СПАТУМ е да се иницираат, развиваат, промовираат и реализираат активностите за иновативност и пронаоѓање, креативниот труд и техничката култура во компании, претпријатија, образовни институции, организации и кај граѓаните на Северна Македонија. СПАТУМ има традиционално одлична соработка со ДЗИС, а во последните години и со ФИТР.

Обете институции го охрабруваат и промовираат работењето на СПАТУМ. Меѓутоа, компаниите, органите на локалната и на централната власт не се заинтересирани во инвестирањето, стимулирањето и промоцијата на креативниот труд на поединечни пронаоѓачи. СПАТУМ има потреба од поголем ангажман на стопанските комори и на Министерството за економија.

2.1.5. Национална политика за културата

Во националната стратегија за развој на културата во периодот од 2018-2022 година (во понатамошниот текст „Стратегија за културата“) се поставени следните цели:

1. Унапредување на работата на државните органи и институции на полето на културата
2. Проактивен и соодветен третман на културното наследство,
3. Промовирање на соработката во културата, дигитализација, транснационална мобилност, образование, развој на нови бизнис модели, развој на публиката и вмрежување на чинителите во секторот на културата на европско ниво,
4. Зајакнување на развојните политики, поддршка на иновативноста и креативноста во секторот на културата во согласност со тековните трендови на ЕУ,
5. Зголемување на видливоста на културното наследство и на активностите во рамките на културната дејност,
6. Промовирање на културното наследство и на културната дејност на европско ниво,
7. Ефективна заштита и ефективно уживање на авторските права и сродните права.
8. Зголемување на потенцијалот на дејностите и индустриите врз основа на авторските и сродни права (АСП).

Од аспект на оваа стратегија најрелевантни се политиките поврзани со целите 7 и 8.

Во врска со АСП (цел 7), Стратегијата за култура поставува одреден број на приоритети што се разработуваат во поглавјето 3, под целите 3.3 и 5.2. Исто така, се предвидува усогласување на Законот за АСП со релевантното *аки* на ЕУ. Овој аспект се разработува во поглавјето 2, кластер 2.2 од овој документ.

2.1.6 Промовирање на креативните индустрии (КИ)

Согласно Стратегијата за култура, и покрај тоа што КИ од неодамна се во фокусот на интерес во Северна Македонија, тие биле дел од програмите за финансирање на Министерството за култура и во минатото. Меѓутоа, резултатите се доста нејасни. КИ остануваат недоволно развиени како резултат на нивниот несоодветен третман во политиките за култура.

Културната економија може да биде одличен извор на приходи и да го намали или превенира одлевањето на луѓе од локалните заедници во главниот град и во странство. Исто така е главен двигател за одржливиот развој. Културолошката разноликот на населението во МК претставува одличен потенцијал за развојот на овој вид на економија.

Развојот на креативната економија ќе се реализира во рамките на стратешките насоки наведени во поглавјето 3 под целта 1.

Државата го охрабрува и помага развојот на филмската индустрија преку континуирана поддршка на домашната филмска продукција и ги поддржува проектите од национален интерес во индустрија преку Агенцијата за филм на Северна Македонија.

Агенцијата меѓу другото финансира проекти од национален интерес во филмската индустрија, подигнува средства за финансирање на проекти од национален интерес во филмската индустрија, предлага и ја имплементира стратегијата, го охрабрува развојот на домашни филмски сценарија, обезбедува поддршка за реализација на меѓународни филмски копродукции во согласност со ратификуваните меѓународни договори на ова поле, реализира меѓународна соработка со институции, фестивали и други организации во филмската

индустрија. Во периодот од 2016-2020 година со поддршка на Агенцијата беше продуциран 131 филм.³⁸

Средствата потребни за работата на Агенцијата се обезбедуваат од државниот буџет и од други средства предвидени со Законот за филмската индустрија.³⁹

Една од главните цели што треба да се постигне преку доследната примена на Законот за аудио и аудио-визуелни медиумски услуги е да се мотивира, промовира и заштити културниот идентитет, јазикот и традицијата на заедниците во Северна Македонија, почитувањето на културолошките и верските разлики, да се стимулира културата на јавен дијалог меѓу граѓаните со цел да се зајакне меѓусебното разбирање и толеранција заради промовирање на добри односи меѓу заедниците.^{xiv}

За да се постигне оваа цел, до декември 2018 година, со членот 92 од Законот се предвидуваше квота за музичка и оригинално креирана програма којашто радиодифузерите беа обврзани да ја емитуваат, како и квота за домашна документарна и целовечерна програма што националните телевизии и јавниот радиодифузер беа обврзани да ја произведуваат и емитуваат преку генералниот дигитален терестријален мултиплекс (MUX), а начинот на примена на овој член од Законот беше подетално опишан во Правилникот за обврските за емитување на оригинално создадена програма, музичка, документарна и целовечерна играна програма усвоена од Агенцијата во 2014 година.⁴⁰

До декември 2018 година со членот 92 од Законот се предвидуваа обврски за продукција и емитување на целовечерна и документарна програма за јавниот радиодифузер и телевизиите што емитуваат програма на национално ниво преку дигитален терестријален мултиплекс. Согласно измените и дополнувањата на Законот од септември 2018 година овој член не се применуваше до 01.01.2019 година.⁴¹

---

³⁸ Број на продуцирани филмови: Во 2016 - 24; во 2017 – 24; во 2018 – 3; во 2019 – 30 и во 2020 – 19, <http://filmfund.gov.mk/wp-content/uploads/2021/05/broshura.pdf>

³⁹ Службен весник на Северна Македонија бр.82/13, 18/14, 44/14, 129/15, 152/15, 39/16, 58/16, 11/18 и 275/19.

⁴⁰ Пред измените и дополнувањата од 2018г, со членот 92 од Законот се предвидуваше обврска за комерцијалните телевизии да емитуваат најмалку осум часа неделно а за јавниот радиодифузер најмалку 14 часа инструментална музика од македонски автори и автори од етничките заедници што не се мнозинство во Република Северна Македонија како и вокална и/или вокално-инструментална музика на македонски или на јазиците на етничките заедници што не се мнозинство во Република Северна Македонија. Во септември 2018г. со законските амандмани се утврди дека овие одредби нема да се применуваат до 1 јануари 2019г. На крајот од декември 2018г. беа усвоени амандмани на членот 92 со кој што се избриша обврската да се емитува музика за сите радиодифузери (освен на радио програмските сервиси на јавниот радиодифузер) како и обврската терестријалните телевизии годишно да произведуваат домашна документарна и целовечерна програма. Меѓутоа со промените од декември 2018г. одредбите за задолжително емитување на македонска музика беа избришани а комерцијалните радио станици добија можност сами да одлучуваат дали и колку македонска музика ќе биде емитувана, а доколку се одлучат да емитуваат македонска музика ќе добијат намалување на нивниот надоместок. Минималното намалување на надоместокот врз оваа основа е 10% а максималното намалување е до 30%.

⁴¹ Телевизиите имаа обврска да произведуваат и емитуваат најмалку 10 часа домашна документарна програма и најмалку 20 часа домашна целовечерна програма што мораше да го емитуваат во периодот од 7 до 23 часот најдоцна до 25 ноември од тековната година. Обврската за јавниот радиодифузер беше да се продуцираат 30 часа целовечерна и 30 часа документарна програма која што требаше да се емитува во истиот период како и комерцијалните телевизии. За продукцијата на оваа програма субјектите имаа право на надомест на трошоци во висина до 50% што се исплаќаше од буџетот на МИОА. Во периодот од 2014 до 2017г. беа направени 4 објави а меѓуресорната комисија за определување на исполнувањето на критериумите за одобрување на средствата ги евалуира сите пристигнати проекти и даде соодветни предлози за исплата на средства со кои што ќе се покријат продукциските трошоци на програмата. Факт е дека преку овие 4 објави се стимулира домашната ТВ продукција, а особено продукцијата на целовечерна програма и програма за деца.

2.1.7. Земјоделска политика релевантна за правата од ИС

Заштитата на географскиот и традиционалниот назив на производите во МК се регулира со Законот за квалитетот на земјоделските производи.^{xv} Законот, а особено со измените и дополнувањата од 2016 година, е речиси целосно хармонизиран со политиката за квалитет на ЕУ, односно со Регулативата 1151/2012 на ЕУ. Со цел да се поддржи и зајакне заштитата на географската ознака и ознаката на потекло, МЗШВ презема мерки за активна промоција и информирање на производителите за можноста за заштита на називот на нивните производи што имаат географски карактер и на тој начин ги стимулира да ги заштитат од злоупотреба, имитација, нарушување на угледот, гарантиран квалитет и автентичност, итн.

Овие промотивни активности главно се вршат преку Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој (АФПЗРР), преку јавни повици.⁴²

АФПЗРР објави повик за обука за подобри советодавни услуги за фармерите преку проектот RAMONES-PL. Советодавните услуги играат незаменлива улога за успешни земјоделски практики, за усвојување на иновативни технологии и за управувањето со пазарните и административните прогнози. Македонските фармери имаат потреба од советодавни услуги коишто ќе бидат постојано модернизирани и надградувани согласно нивните практики. За таа цел во јули на универзитетот Годоло, Унгарија, претставници на АФПЗРР учествуваа во специјална обука во рамките на проектот RAMONES-PL.

АФПЗРР исто така ја објави брошурата „Прирачник за заштита на традиционални производи“.

МЗШВ е исто така одговорно за предлагањето на националната политика и законодавство во областа на семе и саден материјал за земјоделски растенија, вклучително и за правата на растителни сорти и селекционерски права.

2.1.8. Квантификација на креирањето на интелектуална сопственост во Северна Македонија

Поднесени пријави за патент

Табела 4

Година	Домашни	Странски	Вкупни	Домашни како % од вкупните
2016	49	994	1043	4,70
2017	52	951	1003	5,18
2018	32	1062	1094	3,01
2019	49	1050	1099	4,46
2020	44	991	1035	4,25

Поднесени пријави за индустриски дизајн

Табела 5

Година	Домашни	Странски	Вкупни	Домашни како % од
--------	---------	----------	--------	-------------------

⁴² АФПЗРР објави оглас бр 07/2021 за поднесување пријави за користење на средства од програма за финансиска поддршка на руралниот развој за 2021г. Предмет на овој повик е доделување на финансиска поддршка за мерката 112 „Поддршка на млади фармери да отпочнат земјоделска дејност“, како и повик број 01/2021 за поднесување на барање за користење на средства од ИПАРД програмата 2014-2020 за мерката 7 „диверсификација на фарми и деловен развој“. Финансиските средства по поединечно барање се доделуваат како неповратна финансиска поддршка (грант) во висина од 65% од вредноста на вкупните прифатливи инвестициски трошоци.

				вкупните
2016	22	303	325	6,77
2017	35	253	288	12,15
2018	33	194	227	14,53
2019	34	242	276	12,31
2020	21	249	270	7,78

Поднесени пријави за трговска марка

Табела 6

Година	Домашни	Странски	Вкупни	Домашни како % од вкупните
2016	782	3908 ⁴³	4690	16,67
2017	780	3539	4319	18,06
2018	843	3482	4325	19,49
2019	870	3566	4436	19,61
2020	813	3173	3986	20,40

Географска ознака и ознака на потекло

Во периодот од 2016 до 2020 година ДЗИС регистрира 4 ознаки за потекло и ниту една географска ознака. Во истиот период МЗШВ регистрира една географска ознака.

Регистрирани растителни сорти

Табела 7

Година	Домашни	Странски	Вкупни	Домашни како % од вкупните
2016	4	14	18	22,22
2017*	-	-	-	-
2018	1	3	4	25
2019	3	0	3	100
2020*	-	-	-	-

*нема податоци

Клучни индикатори според ГИИ за Северна Македонија од 2017 до 2021 година

Иако глобалното рангирање на Северна Македонија според ГИИ може да се оцени како задоволително и стабилно (освен во 2018 година), најрелевантните подиндекси за Стратегијата за ИС имаат помалку поволни вредности и покажуваат различни трендови. Овие подиндекси се Поврзаност на иновативноста, Креирање на знаење, Апсорпција на знаење и Креативни стоки и услуги.

На табела 8 и Графикон 2 се покажува дека само подиндексот „Креативни стоки и услуги“ бил рангиран подобро од ГИИ во првите 3 години од набљудуваниот период. Во 2020-2021 година овој подиндекс бил рангиран полошо од ГИИ за Северна Македонија. Сите други горенаведени индикатори покажуваат подоптимални вредности и трендови.

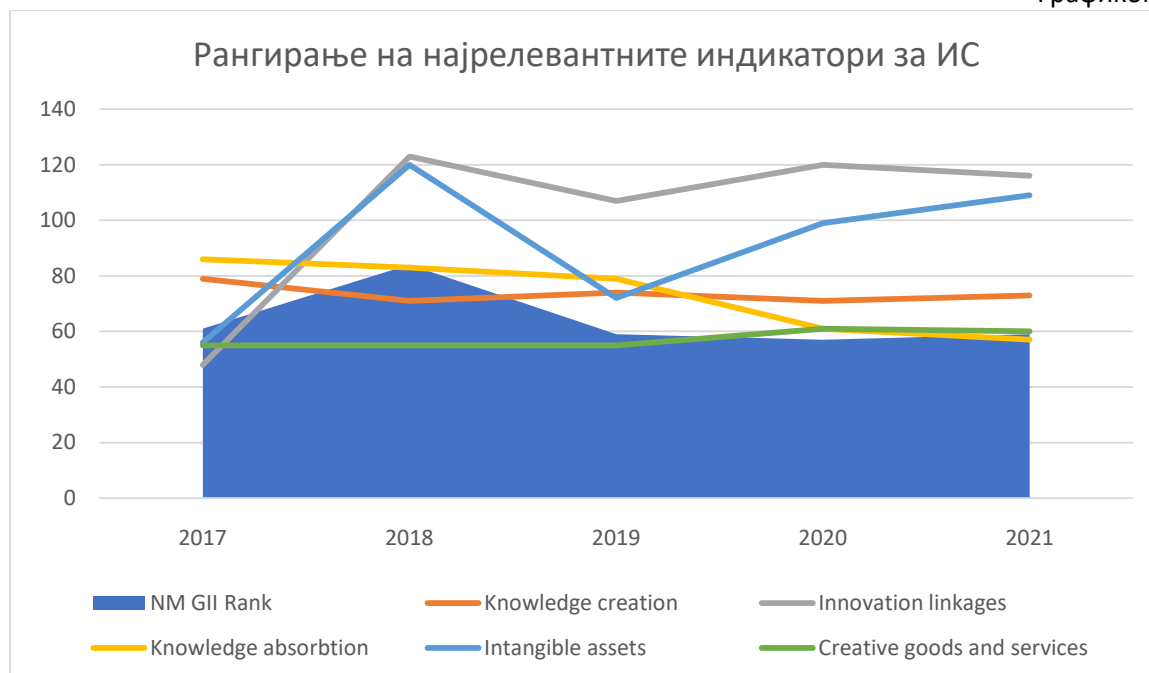
Табела 8

⁴³ Недостасуваат податоци за територијалното проширување преку Мадридскиот систем за 2016 г.

	Ранг листа 2017 г.	Ранг листа 2018г.	Ранг листа 2019г.	Ранг листа 2020г.	Ранг листа 2021г.
<i>Вкупно опфатени држави</i>	127	126	129	131	132
Северна Македонија ГИИ	61	84	59	57	59
Креирање на знаење	79	71	74	71	73
Поврзаност со иновативноста	48	123*	107	120	116
Апсорпција на знаење	86	83	79	61	57
Нематеријални средства	56	120*	72	99	109
Креативни стоки и услуги	55	55	55	61	60

* Не се исполнети минималните услови за опфатеност со податоци.

Графикон 2

Поврзаноста со иновативноста ги опфаќа истражувачките соработки помеѓу универзитетите и индустријата, нивото на развој во кластерот, бруто расходите за истражување и развој (БРИР) финансирани од странство, заедничките потфати, поднесоците за „патентни фамилии“.⁴⁴

Овој индикатор покажува неприфатливо слабо ранг место и трендови. Во 2021 година, според овој индикатор Северна Македонија се рангира на 116 место од 132 држави. Слабата соработка на полето на истражувањето и развојот помеѓу индустријата и универзитетите е во континуитет идентификувана во бројни стратешки документи и овде се подвлекува како една од најважните цели за унапредување на состојбата.

⁴⁴ Бројот на „патентни фамилии“, при што патента фамилија со поднесени апликации во најмалку 2 различни завода е подвид на патентни фамилии кај коишто заштитата на патентот се бара во најмалку две различни земји.

Други елементи од овој индикатор исто така играат важна улога, па тука освен зголемувањето на БРИР финансирано од странство и унапредувањето на заедничките потфати, особено се потенцира зголемувањето на бројот на „патентни фамилии“.

Креирањето на знаење⁴⁵ опфаќа: патенти според потекло, ПЦТ патенти според потекло, „мали патенти“ според потекло, научни и технички трудови, цитирани документи Х-индекс. Ова е еден од најрелевантните индикатори во кластерот Креирање на ИС. Како што е прикажано на графиконот погоре, Северна Македонија се рангира на значително послабо место според овој подиндекс во споредба со ГИИ. Ова е јасен и силен индикатор за тоа што треба да се подобри преку имплементацијата на оваа Стратегија.

Важен индикатор од кластерот „Комерцијализација и деловна примена на ИС“ претставува апсорпцијата на знаењето. Тоа вклучува, плаќања за ИС,⁴⁶ високо технолошки увоз и увоз на ИКТ услуги (како процент од вкупниот трговски биланс), нето СДИ како процент од БДП, истражувачки талент како процент на деловните претпријатија. Вредноста (рангот) на овој подиндекс е уште помалку поволен во споредба со креирањето на знаење во првите 3 години од набљудуваниот период. Ова е дополнителна стратешка насока што треба да се унапредува во наредниот петгодишен период.

За да се зголемат СДИ во Северна Македонија треба да се обезбеди целосно стимулативно бизнис опкружување. Од аспект на оваа стратегија за ИС, се потенцира дека постои значителна меѓусебна врска помеѓу развојот на националниот систем за ИС и СДИ.⁴⁷

Понатамошен релевантен подиндекс за оваа стратегија се „нематеријалните средства“ коишто ги опфаќаат трговските марки според потекло⁴⁸, индустриските дизајни според потекло⁴⁹, креирање на ИКТ и бизнис модел, креирање на ИКТ и организациски модел. Овој индикатор покажува негативен тренд што мора да се помести во текот на имплементацијата на оваа стратегија.

---

⁴⁵ Бројот на домашни пријави за патент поднесени во националниот патентен завод, бројот на меѓународни пријави за патент поднесени од резиденти преку Договорот за соработка во областа на патентите администриран од СОИС, заштитата на „малите патенти“ не постои во Северна Македонија (но со оваа стратегија силно се препорачува истиот да се воведо во националната рамка за ИС), број на објавени научни и технички статии (пресметани номинално а не процентуално), број на објавени статии што добиле најмалку Х цитати.

⁴⁶ Надоместоци за употребата на ИС што не се вклучени во други плаќања (% од вкупната трговска размена), во просек за три последни години или расположливи податоци. Вредноста според ЕВОПС 2010 односно: фактурите се меѓу резиденти и нерезиденти за користење на сопственички права (како патенти, трговски марки, авторски права, индустриски процеси и дизајни, вклучително и трговски тајни, франшиза) како и за лиценци за репродукција или дистрибуција (или двете) на ИС отелотворена во произведени оригинали или прототипови (на пр. авторски права за книги и ракописи, компјутерски софтвер, кинематографско дело и снимање на звук) и сродни права (како за настап во живо и ТВ, кабелско или сателитско емитување).

⁴⁷ „Покрај олеснувањето на увосот на технолошки интензивни капитални добра, патентниот систем е наменет како начин за стимулирање на меѓународниот технолошки трансфер преку други канали, како што се СДИ или преку лиценцирање. Ваквите форми на технолошки трансфер се моќни начини за унапредување на продуктивноста со оглед на тоа што го овозможуваат локалното искористување на технологија од странски извор. Од истата причина тие се исто така сензитивни и на ефективност на локалната патентна заштита како што се покажува со емпириски докази...“. Во неколку емпириски студии се утврди позитивен и значаен ефект на посылни права од ИС врз распределбата на СДИ кај земји во развој (вклучително и во земји во источна Европа). Освен тоа, со патентите се стимулира значително зголемување на влезните инвестиции во производствени капацитети во споредба со капацитети за дистрибуција. Извор „Патенти, трговија, и странски директни инвестиции во ЕУ. ЕПЗ, Ноември 2017.

⁴⁸ Број на домашни пријави за трговска марка (класи на добра/услуги содржани во пријавите за 2020г.) поднесени во некоја национална или регионална канцеларија.

⁴⁹ Бројот на домашни пријави за индустриски дизајн (број на дизајни опфатени во пријавите за индустриски дизајн во 2020 г.) поднесени во некоја национална или регионална канцеларија.

Од аспект на оваа стратегија за ИС како стратешка цел се смета зголемувањето на бројот на домашни трговски марки и индустриски дизајн.

Во креативните стоки и услуги⁵⁰ е вклучен извозот на креативни и културни услуги како процент од вкупниот трговски биланс, националните долготражни филмови (на милион жители од 15 до 69 години), пазарот на забава и медиуми (на 1000 жители од 15 до 69 години), печатарството и други медиуми како % од производството, извозот на креативни стоки како % од вкупниот трговски биланс. Според овој подиндекс, Северна Македонија се рангира подобро отколку според ГИИ индексот во првите 3 години од набљудуваниот период, а во 2020 и 2021 година се рангира на речиси исто ниво. Креативните стоки и услуги и нивниот економски придонес се уште еден важен аспект за понатамошно подобрување.

2.1.9. Образование и едукација за ИС

Од сите акредитирани институции за високо образование, образованието на полето на правото во врска со ПИС е активно организирано на речиси сите правни факултети во државата и на приватните универзитети во Северна Македонија. Во кампусот на техничките⁵¹ и уметничките факултети недостига предмет од областа на ИС.

На правниот факултет „Јустинијан I“ при УКИМ, центарот за едукација на ИС е формиран како посебна организациска единица во 2006 година, чија што мисија е да врши едукативни, научни и применети активности во областа на ПИС. Овој центар произлезе од Центарот за образование за индустриска сопственост којшто беше формиран во 2004 година. ЦИПЕ претставува еден од четирнаесетте центри во глобалната мрежа на академии за ИС на СОИС и има склучено меморандум за соработка со Владата на Северна Македонија. На истиот факултет во вториот циклус на студии постои посебен оддел Интелектуална сопственост, а во третиот циклус на студии постои пододдел интелектуална сопственост.

Стручна едукација

Застапниците за ИС мора да го положат стручниот испит за застапници за индустриска сопственост. Пред да го полагаат испитот, кандидатите поминуваат обука според испитната програма. Обуката ја вршат членовите на испитната комисија, вклучително и експерти од ДЗИС.

Се потенцира дека не постои квалификуван адвокат за европски патенти во МК (адвокат за патенти што го има положено европскиот квалификациски испит).

Не постојат ни официјални информации за бројот и структурата на младите професионалци од Северна Македонија коишто поминале адекватна и комплетна обука на работното место во СОИС, ЕПЗ или ЕУИПО.⁵²

---

⁵⁰ Креативните добра како што се дефинирани во Рамката на УНЕСКО од 2009 г. за културна статистика, табела 3, Меѓународна трговија за културни добра и услуги врз основа на Хармонизираниот систем од 2007 г.

⁵¹ На Машинскиот факултет се нуди предметот „Вовед во правото за ИС“ како избран предмет во втор семестар. Во просек околу 30 студенти го бираат (коментар од проф. д-р Ј. Дабовиќ Анастасовска и проф. д-р Неда Здравева од 8.10.2021 г..

⁵² Во овој поглед да се види Паневропската SEAL програма што овозможува пракса за млади професионалци до две години во ЕПЗ и ЕУИПО. Постојат практиканти од Северна Македонија, но потоа не се вклучени во националниот систем за ИС.

2.1.10. Програми за подигнување на свесноста и информирање за ИС

Во програмите за подигнувањето на свесноста и информирањето за ИС важна улога играат чинителите во националниот систем за ИС. ДЗИС, МК, МЗШВ, МЕ, ФИТР, ЦУ, МОН, АФП, СК, ОКУ, Здруженијата на потрошувачи и советодавните тела за потрошувачи на локално ниво.

Во овој поглед улогата на стопанските комори кон бизнис заедницата е од непроценливо значење. Во областа на економијата има 4 активни и видливи стопански комори: СК на Северна Македонија, Сојуз на СК на Македонија, СК на Северозападна Македонија и СК на информатичка и комуникациска технологија (МАСИТ). Се забележува дека генерално дека ниту еден од горе наведените чинители нема кохерентна, доследна и постојана програма за подигнување на свесноста на релевантните аспекти од ИС во јавноста.

Добар пример за информирање на одредени заинтересирани кругови се гледа во соработката помеѓу ДЗИС и СК на Северозападна Македонија. На неодамнешниот состанок^{xvi} на раководителите на ДЗИС и СК на Северозападна Македонија беа договорени заеднички активности за подигнувањето на свесноста за важноста на заштитата на ПИС во иднина. Стручни лица од ДЗИС ќе извршат посета на компаниите членки во комората и ќе им ги објаснат придобивките и процедурите за заштита на различни ПИС, како и можностите за пристапување и користење на меѓународните електронски база.

Како дел од тековната соработка помеѓу овие две тела беа одржани работилници за заштитата на правата од индустриска сопственост во неколку градови во северо-западниот регион, при што беа посетени 57 компании.

2.2. Стекнување на права од интелектуална сопственост (администрација на ИС)

Во ова поглавје се претставуваат институционалните и законодавните аспекти од стекнувањето на ПИС во Северна Македонија според соодветен право од ИС и надлежното национално административно тело.

2.2.1. Институционално ниво

Надлежни институции за администрирање на ИС во МК се следните:

Државен завод за индустриска сопственост (ДЗИС)

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ),

Оддел за стандарди и квалитет на земјоделски производи

Управа за семе и саден материјал

Министерство за култура (МК) – оддел за авторски и сродни права

Агенција за аудио и аудио-визуелни медиумски услуги (ААВМУ)

Застапиците за ИС и нивните здруженија.

2.2.1.2. Државен завод за индустриска сопственост (ДЗИС)

Според членот 9 од Законот за индустриска сопственост ДЗИС претставува административна организација со статус на независно државно административно тело со надлежности утврдени со закон.

ДЗИС има својство на правно лице. Одговара директно на Министерството за економија (МЕ). Според членот 316 од Законот, МЕ врши надзор врз спроведувањето на одредбите од Законот и соодветните подзаконски акти.

Со ДЗИС раководи директор кој што го претставува Заводот. Директорот има заменик. Директорот на ДЗИС и неговиот заменик се бираат на јавен оглас⁵³.

Оперативните средства на ДЗИС се обезбедуваат преку сопствени приходи, а по потреба преку дополнителни средства од државниот буџет. ДЗИС користи сопствени приходи за задачите што ги врши согласно Мадридскиот договор, Протоколот од Мадрид и Хашкиот договор, вклучително и наплатата на трошоците во постапката како и од надоместоците што ги наплаќа за обезбедување на информативни услуги. ДЗИС одржува позитивен оперативен резултат.

ДЗИС подготвува предлози за усвојување на правни и други акти на полето на индустриската сопственост; ја промовира заштитата на индустриската сопственост; ја претставува државата и се залага за нејзините интереси пред меѓународните, европските и регионалните организации за индустриска сопственост; поведува иницијативи за ратификација на меѓународни договори и се грижи за испорачувањето на обврските во областа на индустриската сопственост коишто произлегуваат од ратификацијата на меѓународните договори што ја обврзуваат Северна Македонија; подготвува и објавува упатства, прирачници и коментари во областа на индустриската сопственост; соработува со други субјекти вклучени во системот на заштата на индустриската сопственост во земјата и во странство и врши други задачи предвидени со закон.

Со одлука на Владата, ДЗИС се именува како координатор на работната група за поглавјето 3.07 Право на интелектуална сопственост; во подготовката на НПАА и во подготовките на преговарачките позиции. Следствено на тоа, ДЗИС игра активна улога во следењето на имплементацијата на активностите според НПАА како сеопфатен долгорочен документ што ги дефинира временските рамки за усвојувањето на законодавството на ЕУ, на стратешките насоки, политики, реформи, структури, ресурси и крајни рокови што треба да се имплементираат за Северна Македонија да ги исполни условите за членство во ЕУ.

ДЗИС е именувана преку одлука на Владата да биде координатор на работата на Координативното тело за интелектуална сопственост (КТИС)^{xvii}, преку кое се вршат значителни активности на полето на извршувањето на ПИС и борбата против фалсификатот и пиратеријата.

Кадровски потенцијал на ДЗИС и развоен план за човечки ресурси

Според актите за систематизација и внатрешна организација на ДЗИС, постојат 3 сектора; Сектор за патенти и технолошки надзор, Сектор за трговски марки, индустриски дизајн, ознаки на потекло и географски ознаки и Сектор за општи работи. Има седум оддели во рамките на секторите.

Од 54-те работни места наведени во Актот за систематизација само 30 се пополнети.

Кадровската состојба не одговара со потребите за ефикасно и ефективно извршување на активностите во рамките на делокругот на ДЗИС. Ова се однесува како на бројот на вработени, така и на јасното и прецизно дефинирање на нивните одговорности и соодветни управувачки механизми⁵⁴, па така ДЗИС треба да усвои нови акти за интерна организација и систематизација на работните места.

---

⁵³ (Закон за изменување и дополнување на Законот за индустриска сопственост – Службен весник бр. 41 од 27 февруари 2014 г.).

⁵⁴ Речиси идентични заклучоци и препораки како и во Стратегијата за интелектуална сопственост на Република Македонија за 2009 – 2012 г.

ДЗИС спроведе функционална анализа според којашто се препорача да се формира нов Сектор за европски прашања, меѓународна соработка и правни работи во кој што ќе се опфатат 2 оддела со по 5 вработени.

Главната закана во овој поглед е фактот дека значителен број од поискусните експерти во ДЗИС треба да се пензионираат во наредните 1 до 3 години.

Формален и суштински испитен процес

ДЗИС доделува и администрира патенти, трговски марки, индустриски дизајни и географски ознаки (освен за земјоделски производи и прехранбени производи). Освен тоа ДЗИС доделува права за заштита на топографијата на интегрирани кола. Во рамките на административната процедура за добивање и заштитување на правата од индустриска сопственост, ДЗИС прима пријави за заштита на ПИС; води евиденција на доделени права и друга евиденција определена со Закон; објавува службено гласило што содржи податоци за поднесените пријави и доделените ПИС.

ДЗИС носи одлуки во административна процедура за доделување на ПИС. Одлуките на ДЗИС се конечни. Против одлуките на ДЗИС може да се поведе управен спор пред Управниот суд. Втор степен на управната постапка е постапката пред Вишиот управен суд, којшто донесува одлука по жалба против одлуките на Управниот суд.

ДЗИС врши формална проверка на пријавите за патент и потоа донесува конечна одлука со којашто се одобруваат патентни права на период од 10 години. Доделените патенти се евидентираат во регистарот на патенти и се објавуваат во Службеното гласило на Заводот. Постапката за целосно испитување на патентите се врши на барање на барателот (доколку барателот има намера да обезбеди 20 годишна заштита на патентот) во едно од овластените владини и меѓуресорни институции коишто имаат статус на меѓународен орган за испитување и/или меѓународен орган за прелиминарно испитување според Спогодбата за соработка на полето на патенти (ПЦТ) или во една од институциите со која што е склучен посебен договор за истражување и испитување (бироа во Унгарија и Романија).

ДЗИС врши формално и потполно испитување на пријавите за индустриски дизајн. По објавувањето на пријавата во службеното гласило на Заводот отпочнува рок од 90 дена за поднесување на приговор против објавената пријава. Доколку не се поднесе приговор, се доделува правото, а индустрискиот дизајн се евидентира во регистарот и се објавува во Службеното гласило на ДЗИС.

Во врска со регистрацијата на трговски марки, ДЗИС исто така врши формално и потполно испитување. Како дел од постапката за потполно испитување, ДЗИС по службена должност ја испитува апсолутната основа за одбивање на пријавата. Потоа пријавата се објавува во службеното гласило на ДЗИС. Приговор може да се поднесе во рок од 90 дена од денот на објавувањето на пријавата во врска со релативната основа за одбивање на истата. Доколку не се поднесе приговор, се доделува правото на трговска марка, па се внесува во Регистарот на трговски марки и се објавува во службеното гласило на ДЗИС.

Географскиот назив се заштитува преку ознака на потекло⁵⁵ и географска ознака (ГО)⁵⁶. Географскиот назив може да се користи за определување на природни, индустриски,

---

⁵⁵ ОП - Оznakата на потеклото е географскиот назив на земјата, регионот или местото со кој се означува производот кој потекнува од тоа подрачје и чиј квалитет и посебни својства исклучиво или претежно се условени од географската средина вклучително и природните и човечките фактори и чие производство, преработка и подготовка во целина се одвиваат на одредено ограничено подрачје на потеклото.

занаетчиски и производи од домашна ракотворба. Географскиот назив не мора да ги исполнува барањата за заштита затоа што ознаката на потекло може да се заштити како географска ознака. Заштитата на називот на местото на потекло на одреден производ преку географска ознака и ознака на потекло се врши со одлука и внесување на географскиот назив на производот и типот на производот на којшто се однесува тој назив во Регистарот на заштитени географски називи.

Правото на користење на заштитени географски називи се стекнува со одлука за доделување на правото и истата се внесува во регистарот на овластени корисници на заштитени географски називи. Заштитата на ознаките на производи и географската ознака на земјоделски и прехранбени производи е во надлежност на МЗШВ.

Автоматизација на процедурите

Процесот на доделување ПИС (со исклучок на ознака на потекло и географска ознака) се автоматизира во 2000-та година преку донацијата од СОИС на ИПАС софтверот.⁵⁷ По првичната хармонизација на ИПАС софтверот со националната правна рамка не е извршена речиси никаква персонализација на автоматизираниот систем за доделување на права и покрај големиот број на промени во процедурите.

Причината за неадекватната примена на ИПАС системот се гледа во недостатокот од обучен ИТ персонал којшто ќе може да ги врши неопходните адаптации на ИПАС системот кон потребите на Заводот.

Стратешкиот план на ДЗИС за 2021-2023 година во рамките на соработката со СОИС го предвидува отстранувањето на недостатоците на ИПАС системот преку соодветна обука на ИТ персоналот којшто понатаму ќе може да ја врши неопходната персонализација.

Освен дефицитот од човечки ресурси, постои очигледен недостаток од соодветна техничка опрема. ДЗИС со цел да е во чекор со најновата технологија треба да обезбеди соодветна опрема: сервери, мрежна опрема, десктоп компјутерији, скенери, печатачи.

Базите на податоци со права од индустриска сопственост се јавно достапни. Во нив може да се пребаруваат библиографски податоци и правниот статус на патентите, трговските марки и индустриските дизајни. Географските ознаки не се вклучени во базата на податоци на ДЗИС.

Електронско аплицирање и Е-сервиси

Во рамките на договорот за соработка помеѓу ДЗИС и Европскиот завод за интелектуална сопственост (ЕУИПО) во ДЗИС се имплементирани алатките TMclass, TMview, Design Class and DesignView. Сè уште е во тек имплементацијата на алатката CESTO, која што е дизајнирана за да го олесни испитувањето на апсолутната основа за одбивање на пријавата.

Front Office претставува алатка за електронска пријава за трговски марки и дизајни и таа е во процес на реализација.

---

⁵⁶ ГО - Географска ознака е географскиот назив на земјата, регионот или местото со кој се означува производот чиј квалитет, угледот или други карактеристики во суштина можат да се припишат на географското потекло

⁵⁷ Систем за администрирање на индустриска сопственост (ИПАС) – софтвер развиен од СОИС за поддршка на обработката на патенти, трговски марки и индустриски дизајни од поднесување на пријава па се до доделување на правата и процесот пост-доделувањето. Тоа е ИТ систем на работни процеси што може да се прилагодува на барањата и правната рамка на националните заводи за ИС.

Подготовката за електронското поднесување на пријавите за патент е отпочната во рамките на билатералната соработка со Европскиот патентен завод (ЕПЗ) во 2015 година. Во соработка со експерти од ЕПЗ беше извршена анализа на ИТ инфраструктурата на ДЗИС, а беа отпочнати и активности за подготовка на електронското поднесување на пријави за патенти во јануари 2016 година. Овие активности сè уште не се завршени.⁵⁸

Истиот проект за техничка помош чијашто цел е изработката на оваа Национална стратегија има предвидено активности со коишто треба да му се помогне на ДЗИС да воведо електронско поднесување на апликации и е-сервиси. Овој проблем постојано се јавува и како тема е дел од стратешките цели во сите релевантни документи и планови од минатото, а истовремено претставува и еден од главните цели на оваа Стратегија. Ќе се разработи детално и ќе се имплементира преку посебен пакет на активности.

Е-мрежа за размена на податоци на ИС меѓу органите на прогонот

Во 2006 година отпочна креирањето на базите и размената на информациите со други надлежни органи во полето на заштита на ПИС. Под КАРДС програмата беше подготвен ИРИС системот за размена на податоците меѓу ДЗИС и надлежните органи за спроведувањето на заштитата на ИС, меѓутоа самиот систем-веб платформата не се стави во функција.

Проблемот со е-мрежата е веќе истакнат во Стратегијата за ИС на Република Македонија 2009-2012 година и се повторува и во Националната стратегија за индустриска сопственост (2016-2018 година). Слично како и е-пријавата, и е-сервисите и е-мрежата се едни од главните цели на оваа Стратегија и се разработуваат детално преку пакет на активности.

Ништо од претходно наведеното не е претходно имплементирано.

Проблеми со комуникацијата

Во 2010 година беше изработена „Програмата за сервисна ориентираност“ на ДЗИС. Според оваа Програма, редовниот начин на информирање на јавноста треба да се врши преку веб страната на ДЗИС, печатените медиуми, конференциите за печат, информативните флаери или други форми за комуникација со медиумите. Двајца вработени од ДЗИС беа определени за комуникација со јавноста.

Најчестите начини на комуникација со корисниците се телефонската и е-маил комуникацијата.

---

⁵⁸ Во врска со оваа тема се врши упатување на Стратегијата за ИС за 2016-2018 г.:

„Државниот завод за индустриска сопственост во соработка со Европскиот патентен завод во текот на 2015 презеде активности за воведување на on-line поднесување на пријави за патенти. Во соработка со експертски тим за соработка на ЕПО, беше направена соодветна анализа на ИТ инфраструктурата на Заводот, и поради недостаток на соодветна опрема, следните активности беа спроведени пред воведување на on-line поднесување на пријави за патенти:

- набавка на соодветна опрема, како што е сервер машина со Linux оперативен систем, SUSE 11 СЛЕ, PatNet на опремата на Cisco (рутер и свич)
- Сервер Конфигурација
- PatNet сет конфигурација
- Се воспостави линија за безбедност со Европскиот патентен завод
- Инсталација на системот EPTOS
- Надградба на Firewall системите на ДЗИС.“

Пријави за ИС и одобрени барања

Подетални информации за поднесените и одобрените барања на различни права од индустриска сопственост, вклучително и меѓународните пријави/регистрации според Мадридскиот систем за трговски марки, Хашкиот систем за индустриски дизајни и пријавите/регистрациите на патенти според ПЦТ и ЕПЗ се дадени во Додатокот 2.

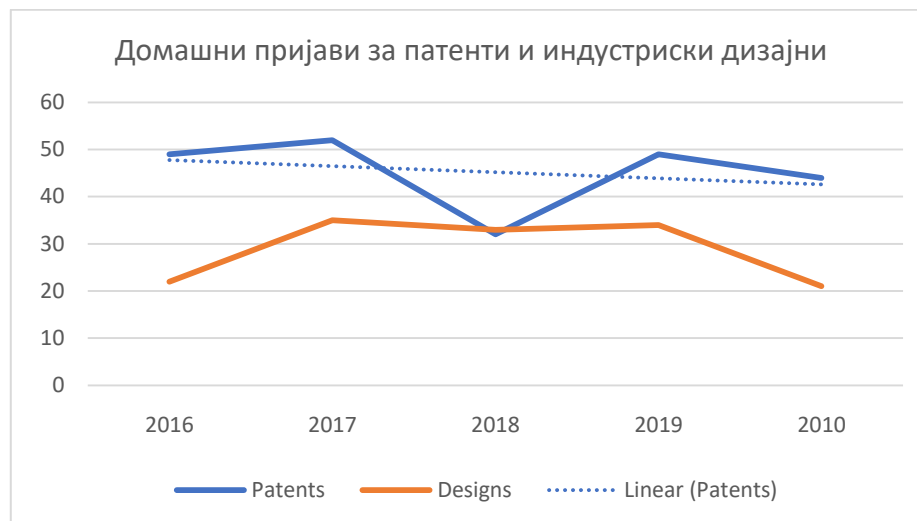
Со оглед на тоа што главната работа во ДЗИС се врши за директни/домашни пријави, нивната динамика е наведена во табелата подолу

Број на домашни пријави според право од ИС

Табела 9

Година	Пријави за патент	Пријави за дизајн	Пријави за трговска марка
2016	49	22	782
2017	52	35	780
2018	32	33	843
2019	49	34	870
2020	44	21	813

Графикон 3

Графикон 4

2.2.1.2. Министерство за земјоделие, шумарство и водостопанство (МЗШВ)

Во ова поглавје се разработува административното ниво на надлежностите на Министерството во врска со администрирањето на ИС.

На административно ниво улогата на МЗШВ во областа на ИС е двократна:

- а) Заштита на географска ознака и ознака на потекло за земјоделски и прехранбени производи.
- б) Заштита на нови сорти на растенија и селекционерски права.

Согласно постоечкото законодавство, овие надлежности се доделени на:

- А. Одделението за стандарди и квалитет на земјоделски производи, и
- Б. Управата за семе и саден материјал.

2.2.1.2.1. Одделение за стандарди и квалитет на земјоделски производи (ОСКЗП)

Ова одделение е надлежно за регистрација на заштитените ознаки за квалитет. Во него исто така се работи и на подготовката и адаптацијата на правилата, се планираат годишните мерки, се води евиденција и регистри, се мапираат нови традиционални производи, како и нивна промоција и се вршат други дејства поврзани со регистрацијата на географските ознаки и ознаките на потекло.

Процедурата⁵⁹ за регистрирање на заштитена ознака започнува со поднесување на барање за заштита од страна на заинтересирана група оператори коишто се занимаваат со производство,

⁵⁹ Условот за фармерите или производителите да се пријават за заштита на нивниот производ е капацитетите за храна да бидат регистрирани или одобрени (за обработка на храна од животинско потекло) од надлежното тело Агенција за храна и ветерина (АХВ).

По административното испитување на барањето и придружната документација министерот формира експертска комисија за спроведување на постапката за регистрација на заштитените етикети за земјоделски и прехранбени производи. Откако комисијата ќе ја провери целата документација и ќе утврди дека има основа и оправдување за барањето, поднесува предлог до министерот за заштита на предложеното име.

Елаборатот односно спецификацијата на производот се објавува на веб страната на МЗШВ во случај да има приговор на заштита од страна на некое правно или физичко лице. Доколку нема приговор во рок од 6 месеци, министерот издава одлука за регистрација на називот. Одлуката мора и официјално да се објави во службен весник

обработка или трговија на земјоделски или прехранбени производи чиешто име сакаат да го заштитат.

Северна Македонија сè уште ја нема вклучено базата на податоци од МЗШВ и ДЗИС во врска со регистрираните географски ознаки и ознаки на потекло во базата eAmbrosia – Регистарот на ЕУ за географски ознаки^{xviii} и GiView – Регистарот на ЕУИПО за ознаки на потекло и географски ознаки.^{xix}

2.2.1.2.2. Управа за семе и саден материјал (УССМ)

Управата за семе и саден материјал во рамките на МЗШВ претставува орган со одговорност за предлагање на националната политика и законодавство во областа на семето и садниот материјал за земјоделски растенија. УССМ е надлежен за два закона и нивните соодветни подзаконски акти. Имено, за Законот за семе и саден материјал за земјоделски растенија^{xx} и за Законот за селекционерски права^{xxi}.

УССМ организациски се состои од 2 сектора:

1. Сектор за производство, сертификација, контрола и пост контрола на семенски и саден материјал со две одделенија:

- Одделение за регистрација и евиденција на снабдувачи
- Одделение за производство, сертификација на семенски и саден материјал контрола и пост контрола на семенски посеви и насади

2. Сектор за признавање, одобрување и заштита на сорти со три одделенија:

- Одделение за признавање, одобрување и трговија на семенски и саден материјал
- Одделение за селекционерски права за семенски и саден материјал
- Одделение за национална ген банка и гмо

Според постоечкото законодавство, УССМ креира и предлага политики во областа на семето и садниот материјал; подготвува и предлага подзаконски акти што произлегуваат од Законот за семе и саден материјал за земјоделски растенија и од Законот за селекционерски права и врши нивна хармонизација со законодавството на ЕУ; евидентира правни лица за производство, подготовка за пуштање во промет, трговија и увоз-извоз на семе и саден материјал за земјоделски растенија и го одржува овој регистар во електронска форма; го организира производството и сертификацијата на семето и садниот материјал преку издавање на финален сертификат и етикета за сертифицирано семе и саден материјал од земјоделски растенија; ја врши постапката за признавање и регистрација на сортите во Националната листа на сорти и истата ја објавува во Службениот веник на Северна Македонија; организира постконтрола на саден материјал што е пуштен на пазарот; го организира складирањето и

како и на веб страната на министерството и истата ќе се евидентира во регистарот на производи со заштитен назив (ГП или ГО).

Регистрираниот назив може да го користи кој било субјект што произведува и/или преработува земјоделски или прехранбени производи во согласност со елаборатот или спецификацијата одкако ќе ја помине процедурата за утврдување на усогласеноста со елаборатот и/или спецификацијата. Секој субјект поединечно се евидентира во регистарот на корисници на ГП или ГО.

Проверката на усогласеноста со елаборатот или спецификацијата ја врши овластено тело за верификација и се спроведува врз основа на контролен план одобрен од министерот. Во отсуство на овластено тело за верификација ова улога ја презема Државниот инспекторат за земјоделство или АХВ.

одржувањето на семето и садниот материјал во генетски банки; усвојува одлука за доделување на селекционерско право по доставена апликација од страна на селекционер и доставените резултати за сорти; врши контрола врз работата на овластените правни субјекти и лаборатории во делот на имплементацијата на активностите за коишто имаат добиено овластување од Министерот за ЗШВ и ја претставува државата пред меѓународните тела и организации во областа на семето и садниот материјал (УПОВ, ЕЦПГР).

2.2.1.3. Министерство за култура (МК)

Во ова поглавје се разработува административното ниво на надлежностите на МК во врска со администрирањето на ИС во областа на авторските права и сродните права (АПСП).

Одделението за авторските права и сродните права (АПСП) во рамките на Секторот за нормативно-управни работи и за АПСП располага со еден државен службеник и покрај тоа што според Актот за внатрешна организација на МК во овој оддел има предвидено петмина извршители.

Надлежностите на Одделението за АПСП во врска со АПСП се следните:

Учество во студиско аналитичка работа за нормативно регулирање на АПСП од аспект на домашното и меѓународното законодавство во областа преку соработка со меѓународни владини и невладини организации во областа на АПСП, а особено со организациите за колективно управување (ОКУ) и следење на меѓународната пракса и искуства од областа; изработка на прописи во областа на АПСП; подготовка на акти во рамките на надлежноста на МК за колективно управување со АПСП и предлагање на препораки, мислења и појаснувања до ОКУ; учество во извршувањето на управниот надзор врз ОКУ (преку акти и со работа); следење на усвојувањето на актите на ЕУ во областа на АПСП и нивна имплементација во македонското законодавство; учество во работата на Комитетот за внатрешен пазар и конкурентност како и во други проектни задачи во рамките на процесот на пристапување на Република Северна Македонија во ЕУ во контекст на АПСП и спроведување на обврските на Министерството во рамките на Националната стратегија за евроинтеграција во областа на АПСП на Владата на Република Северна Македонија.

2.2.1.4. Агенција за аудио и аудио-визуелни услуги (ААВМУ)

Агенцијата за ААВМУ претставува независно непрофитно регулаторно тело со статус на правно лице со јавни надлежности. Должностите и одговорностите на Агенцијата се предвидени со Законот за ААВМУ.⁶⁰

---

⁶⁰ Агенцијата се грижи за обезбедување на јавност во работата на радиодифузерите; се грижи за заштита и развој на плурализмот на аудио и аудиовизуелните медиумски услуги, охрабрува и подржува постоење на разновидни, независни и самостојни аудио и аудиовизуелни медиумски услуги; презема мерки во согласност со овој закон во случаите кога е извршена повреда на одредбите на овој закон или на прописите донесени врз основа на него и условите и обврските од дозволиите; се грижи за обезбедување заштита на малолетните лица; ги донесува актите кои произлегуваат од овој закон; се грижи за заштита на интересите на граѓаните во областа на аудио аудиовизуелните медиумски услуги; утврдува постоење на недозволена медиумска концентрација; одлучува за доделба, одземање или продолжување на дозволиите за телевизиско или радио емитување; презема мерки за времено ограничување на пренос и прием на аудио и аудиовизуелни медиумски услуги од други држави на територијата на Република Македонија согласно членот 45 од овој закон; донесува листа на настани од големо

Одделението за заштита на авторските права е дел од Секторот за стратешко планирање и авторски права на Агенцијата. Во периодот од 2011-2014 година Агенцијата изработуваше годишна анализа во врска со заштитата на АПСР во доменот на радиодифузната дејност и реемитувањето на кабелска програма, што е дел од надлежноста на Агенцијата.

Во согласност со своите законски надлежности, Агенцијата ќе продолжи со процесот на регистрација на давателите на ААВМУ по нивно барање и ќе им издава потврда на оние субјекти што ќе побараат регистрација во 2022-2026 година. Агенцијата ќе врши надзор врз работата на овие субјекти за да се увери во исполнувањето на нивните обврски предвидени со закон, а коишто се однесуваат на преносот на кинематографски дела во периодот определен со договорите со имателите на права, како и промоцијата на продукција и пристап до европското аудио-визуелно дело.

Во согласност со Законот за ААВМУ, оператор може да ги реемитува програмските сервиси на домашни радиодифузери само во сервисната зона за која радиодифузерите ја имаат добиено дозволата за обезбедување на телевизиско или радио емитување и врз основа на регулирани авторски права и сродни права, во согласност со Законот за авторските права и сродните права. Исто така, оператор може да реемитува програмски сервиси на радиодифузери од други држави во согласност со членот 44 од Законот за ААВМУ и врз основа на регулирани авторски права и сродни права во согласност со Законот за авторските права и сродните права. Агенцијата ќе продолжи со преглед на овие документи пред издавањето на лиценца со цел да провери дали кабелските оператори се стекнале со АПСР за територијата на Северна Македонија.

Освен тоа, оператор кој реемитува програмски сервиси треба да обезбеди програмскиот пакет задолжително и бесплатно да ги содржи програмските сервиси на јавниот радиодифузен сервис кои се финансираат од радиодифузна такса, освен оператор кој реемитува програмски сервиси преку дигитален терестријален мултиплекс. Операторот кој реемитува програмски сервиси е должен во претплатничките договори што ги склучува со своите претплатници да го наведе програмскиот пакет, односно листата на програмските сервиси кои ги реемитува во моментот, а за кои е издадена потврдата за регистрација од страна на Агенцијата.

2.2.1.5. Застапници за ИС и нивните здруженија

Застапниците за ИС мора да го положат стручниот испит за застапници за ИС и да се евидентираат во Регистарот на застапници што го води ДЗИС. Со правилникот за стручниот испит и Регистарот на застапници се предвидува содржината и постапката во врска со испитот и Регистарот.

Квалификувани кандидати се дипломци од Правен факултет или еден од технолошките или фармацевтските факултети (факултетска диплома со 240 ЕКТС кредити за прв циклус студии од 4 годишни универзитетски студии во Република Северна Македонија или нострифицирана диплома од странство).

значење за јавноста на Република Македонија; поттикнува медиумска писменост; врши надзор согласно членовите 28, 29 и 30 од овој закон; ги води регистрите утврдени со овој закон; спроведува истражувања и анализи во врска со одделни прашања од областа на аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, врши мерење на гледаност или слушност на програмите, односно програмските сервиси на радиодифузерите од Република Македонија; го пропишува начинот на мерење на гледаност или слушност на програмите, односно програмските сервиси на радиодифузерите од Република Македонија и врши и други работи утврдени со Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги.

Пред полагањето на стручниот испит, кандидатите посетуваат обука согласно програмата. Обуката ја изведуваат членовите на испитната комисија. Професионалците за ИС што го положиле испитот се евидентираат во Регистарот на застапници за ИС по нивно барање.

Вкупниот број на евидентирани застапници за ИС кој што во моментот се активни изнесува 105. Бројот е многу повисок отколку потребите и барањата за нивните услуги во домашната економија. Од вкупниот број на кандидати што го имаат положено испитот, 68 се инженери а 525 се правници (не се сите регистрирани застапници).

Застапниците за ИС се организирани во Здружението на застапници за ИС во согласност со законодавството за здруженија на граѓани. Во Законот за индустриска сопственост не се содржи одредба со која се регулира здружението на застапници за ИС.

Досегашната дваесет и осум годишна пракса на застапниците за ИС и работата на нивното здружение има покажано многу слабости. Овие слабости првенствено произлегуваат од организациската поставеност на Здружението на застапници како здружение на граѓани. Застапниците немаат законска обврска да бидат членови во здружението, ниту пак да плаќаат соодветна членарина, што претставува дополнителен проблем за неговото нефункционирање.

2.2.2. Законодавство

2.2.2.1 Национално законодавство за индустриска сопственост

Домашните закони во врска со индустриска сопственост

- Закон за индустриската сопственост^{xxii}
- Закон за заштитата на топографијата на интегрирани кола^{xxiii}
- Закон за квалитетот на земјоделски производи
- Закон против нелојалната конкуренција^{xxiv}
- Закон за виното^{xxv}
- Закон за земјоделскиот и руралниот развој^{xxvi}

Домашни подзаконски акти за индустриска сопственост

- Правилник за патенти
- Правилник за трговски марки
- Правилник за индустриски дизајн
- Правилник за ознака на потекло и географска ознака
- Правилници во врска со географските ознаки според Законот за квалитетот на земјоделски производи⁶¹

61

1. Правилник за формата и соржината на пријавата за регистрација на географско потекло и географска ознака.
2. Правилник за формата и соржината на извештајот содржан во пријавата за регистрација на географско потекло и географска ознака.
3. Правилник за формата и соржината на единствениот документ од пријавата за регистрација на географско потекло и географска ознака.
4. Правилник за трошоците во постапката за регистрација и употреба на географско потекло и географска ознака и ознака за гарантиран традиционален специјалитет.
5. Правилник за формата, соржината, големината и употребата на марките и ознаките „заштитена географска ознака“, „заштитено географско потекло“ и „ознака на гарантиран традиционален специјалитет“.
6. Одлука за определување на земјоделски и прехрамбени производи што се заштитени на национално и меѓународно ниво преку заштита на географскиот назив со географска ознака и ознака на потекло и заштита на традиционалниот назив со ознака на гарантиран национален специјалитет.

- Правилник за формата и содржината на пријавите за заштита на топографијата на интегрирани кола
- Правилник за формата и содржината на барањето заради неиздавање на решение за признавање на правото на топографија на интегрални кола, односно решение за одбивање на барањето за признавање на правото и упис во регистарот
- Правилник за постапката за издавање на сертификати за дополнителна заштита во врска со заштитата на растителни производи
- Правилник за постапката за издавање на сертификати за дополнителна заштита за фармацевтски производи
- Правилник за специјалниот испит на застапниците и за регистарот на застапници.

Усогласеност со законодавството на ЕУ (индустриска сопственост)

Законот за индустриска сопственост е во голема мера усогласен со европските стандарди и со законодавството во областа на ИС⁶² важечко до 2010 година.

Итно треба да се изработи сеопфатна анализа на усогласеноста со релевантните моментално важечки законски акти на ЕУ. Во овој поглед се препорачува да се разгледа изработката и донесувањето на посебни закони за различни називи на права од интелектуална сопственост. Во рамките на истиот процес може да се постигне целта за обезбедување на кохезија и со постоечкото домашно законодавство.⁶³

-
7. Правилник за формата на приговорот на предложениот назив од барањето за регистрација на ознака на потекло, географска ознака или ознака за гарантиран традиционален специјалитет и формата за поднесување на информации од постапката за помирување.
  8. Правилник за формата, содржината и начинот на поднесување на барање за поништување на одликата за регистрација.
  9. Правилник за формата, содржината и начинот на чување на регистрот на корисници на ознака на потекло, географска ознака и ознака за гарантиран традиционален специјалитет.
  10. Правилник за начинот на поднесување на барањето и формата и содржината на пријавата за изменување и дополнување на извештајот или спецификацијата.
  11. Правилник за формата и содржината на регистрот на овластени тела за верификација.

62

- Директива 98/44/ЕЗ на Европскиот Парламент и Совет од 6 јули 1998г. за Правна заштита на биотехнолошки пронајдоци.
- Прва директива на Советот 89/104/ЕЕЗ од 21 декември 1988 г. да се усогласат законите на земјите членки кои ги регулираат трговските марки, дополета со Одлука на Советот 92/10/ЕЕЗ.
- Директива 98/71/ЕЗ на Европскиот Парламент и Совет од 13 октомври 1998 г. за Правна заштита на дизајните.
- Директива на Советот 87/54/ЕЕЗ од 16 декември 1986 г. за Правна заштита на производи топографија на полупроводници.
- Директива 2004/48/ЕЗ од Европскиот парламент и од Советот од 29 април 2004 г. за спроведување на правата од интелектуална сопственост.
- Регулатива (ЕЗ) бр. 816/2006 од Европскиот парламент и од Советот од 17 мај 2006 г. за задолжително лиценцирање на патенти поврзани со производство на фармацевтски производи за извоз во земји со проблеми со јавното здравје.
- Регулатива на Советот (ЕЕЗ) бр. 1768/92 од 18 јуни 1992 г. во врска со креирање на дополнителен заштитен сертификат за медицински производи.
- Регулатива (ЕЗ) бр. 1610/96 од Европскиот парламент и од Советот од 23 јули 1996 г. во врска со креирање на дополнителен заштитен сертификат за производи за заштита на растенијата.

⁶³Експертско мислење од експерти од земји-членки на ЕУ на 17/03/2017 во рамките на IPA 2011 – Твининг проектот „Зајакнување на спроведувањето на правата од интелектуална сопственост“ - ЕУ твининг проект број: МК 11 IPA OT 01 15 (МК 11 IB OT 01

1. Се препорачува да се анализира кохерентноста меѓу националните одредби за заштита на доверливи информации и одредбите што ги спроведуваат членовите 6(2) и 7 од Европската директива за спроведување.

Усогласеност со меѓународните договори од надлежност на СОИС и ТРИПС

На 23 јули 1993 година Република Македонија стана членка на СОИС. Северна Македонија ги има ратификувано следниве конвенции и договори од належност на СОИС:

1. Конвенцијата за основање на Светската организација за интелектуална сопственост,
2. Париската конвенција за заштита на индустриска сопственост,
3. Мадридскиот договор за меѓународна регистрирање на жигови,
4. Договорот од Ница за меѓународна класификација на производите и услугите при регистрирање на трговските марки,
5. Локарнскиот договор за меѓународна класификација на индустриски дизајн,
6. Договорот за соработка на полето на патентите,
7. Хашкиот договор за меѓународна регистрација на индустриски дизајни – Хашкиот акт и Дополнителниот акт од Стокхолм,
8. Конвенцијата за признавање на европски патенти,
9. Конвенцијата за унификација на определени прашања на материјалното право за патенти за пронајдоци,
10. Спогодба за соработка на полето на патентите (договор за соработка),
11. Протокол во врска со Мадридскиот договор за меѓународна регистрација на жигови,
12. Будимпештанска спогодба за признавање на меѓународно депонирање на микроорганизми,
13. Стразбуршкиот Договор за меѓународна класификација на патентите,
14. Договорот за трговските аспекти на правата од интелектуална сопственост,
15. Женевскиот акт кон Хашкиот договор за регистрација и регулирање на индустриски дизајни според Женевскиот акт,
16. Конвенција за признавање на европски патенти (Европска патентна конвенција),
17. Договор за правото на патент,
18. Сингапурскиот договор за правото на трговска марка,
19. Виенскиот договор за меѓународна класификација на фигуративните елементи на трговските марки,
20. Лисабонскиот договор за заштита на ознаките на потекло и нивната меѓународна регистрација,
21. Договор за примена на членот 65 од Конвенцијата за признавање на европски патенти,
22. Меѓународна конвенција за заштита на нови сорти,
23. Договорот од Најроби за заштита на олимпискиот симбол.

2.2.2.2. Домашно законодавство за авторски права и сродни права

Домашни закони за авторските права и сродните права

- Закон за културата^{xxvii}

- Закон за авторските права и сродните права^{xxviii}

---

2. Се препорачува да се анализира кохерентноста меѓу општите одредби од македонскиот закон за обезбедување на побарувања чл. 38 и Европската директива за спроведување чл. 7 (2) и art. 9 (6).

3. Се препорачува да се анализира релацијата меѓу македонскиот закон за обезбедување на побарувања чл. 38 и Законот за индустриска сопственост чл. 313 и 314 за да се обезбеди усогласеност со Европската директива за спроведување чл. 7 (2) и 9 (6).

4. Се препорачува да се анализира правото на Северна Македонија за индустриска сопственост. Членот 313 за да се обезбеди усогласеност со Европската директива за спроведување

5. Се препорачува да се анализира правото на Северна Македонија за индустриска сопственост. Членот 314 со соодветната формулација дава оправдан сомнеж дека правото ќе му се повреди за да се обезбеди усогласеност со Европската директива за спроведување – член 7.

Домашни подзаконски акти за авторски права и сродни права

- Одлука за износот од единствена такса за повеќекратна употреба за приватна употреба^{xxix}
- Правилник за формата, содржината и техничките карактеристики на системот за електронска евиденција на емитирано авторско дело, односно субјекти на сродни права^{xxx}
- Правилник за начинот на прибирање и обработка на податоци, образецот за пријава и содржината и начинот на чување на податоци за автори и носители на сродни права^{xxxi},
- Правилник за формата и содржината на барањето за донесување на одлука за доделување на лиценца за колективно управување со авторски права и сродни права,^{xxxii}

Усогласеност за законодавството на ЕУ (авторски права и сродни права)

Врз основа на обврската преземена со членот 71 од Договорот за стабилизација и асоцијација, домашното законодавство за АПСР е усогласено во голема мера со законодавството на ЕУ. Законот за АПСР е усогласен со релевантното законодавство на ЕУ.⁶⁴ (Последното усогласување датира од 2010 година.)

„Законот за АПСР беше целосно хармонизиран со постоечкото европско и меѓународно законодавство. Меѓутоа, со измените и дополнувањата особено од 2013, 2015 и 2016 година се наруши постигнатата усогласеност и сега Законот не кореспондира со европските прописи и праксата на земјите членки на ЕУ. Спротивно на актуелните трендови во светот и европската пракса во областа на колективното уживање во АПСР, беа донесени одредби со коишто наместо напредок стана невозможно да се воспостави функционален и ефикасен систем за колективно управување со АПСР и недозволено мешање на државата во оваа област.“⁶⁵

По 2010 година во правната рамка на ЕУ што ги регулира креативните и културните индустрии дојде до значителен развој во контекст на Дигиталниот заеднички пазар. Со оваа реформа на авторските права се опфаќаат пакет правни инструменти коишто би требало да ги решат најпроблематичните прашања во врска со заштитата на авторските права во рамките на дигиталниот заеднички пазар. Тоа се Директивата (ЕУ) 2017/1564 и Регулативата (ЕУ) 2017/1563, коишто беа донесени за да се имплементира Договорот од Маракеш на СОИС, како и Регулативата (ЕУ) 2017/1128 за прекугранична преносливост на услуги со онлајн содржина. Најочекувана беше Директивата (ЕУ) 2019/790 на Европскиот парламент и на Советот од 17

⁶⁴

- Директива на Советот 91/250/ЕЕЗ од 14 мај 1991 г. за Правна заштита на компјутерски програми, дополнета од Директива на Советот 93/98/ЕЕЗ
- Директива 2006/115/ЕЗ од Европскиот парламент и од Советот од 12 декември 2006 г. за права на изнајмување и позајмување на извесни правила поврзани со заштита на авторски права во областа на ИС.
- Директива на Советот 93/83/ЕЕЗ од 27 септември 1993 г. за координација на извесни правила поврзани со заштита на авторски права и сродни права апликативни на сателитско емитување и кабловско реемитување.
- Директива бр. 96/9/ЕЗ од Европскиот парламент и од Советот од 11 март 1996 г. за правната заштита на базаите.
- Директива бр. 2001/29/ЕЗ од Европскиот парламент и од Советот од 22 мај 2001 за усогласување на одредени аспекти од авторското право и сродните права во информатичкото општество.
- Директива бр.2001/84/ЕЗ од Европскиот парламент и од Советот од 27 септември 2001 г. за правото на препродажба во полза на авторот на оригинално уметничко дело.
- Директива бр.93/98 /ЕЕЗ за усогласување на периодот на заштита на авторското право и одредени сродни права (Директива за времетраењето на заштитата).
- Директива бр.2004/48 / ЕЗ за спроведување на правата од интелектуална сопственост (Директивата за спроведување).

⁶⁵ Стратегија за културата

Април 2019 година за авторските права и сродни права во дигиталниот заеднички пазар, како и директивите за донесување на измени и дополнувања 96/9/ЕК и 2001/29/ЕК, со коишто се регулира преку правила за подобра заштита на културните и креативните индустрии на интернет.

Исто така влегоа во сила Директивата (ЕУ) 2019/789 за правилата за остварување на АПСП применливи на одредени онлајн емисии од радиодифузерски организации и реемитување на телевизиска и радио програма, како и дополнувачката директива на советот 93/83/ЕЕК со која што се регулира онлајн преносот на авторско дело и предмети на сродни права и се дополнуваат правилата за авторски права во врска со сателитско емитување и кабелски пренос.

ЕУ исто така го реформира колективното управување со АПСП и воведо сосема нови правила за онлајн управување со музички авторски права преку директивата 2014/26/ЕУ од Европскиот парламент и на Советот од 26 февруари 2014 година за колективно управување со АПСП и издавање на мултитериторијални лиценци за права во музички дела за онлајн употреба на заедничкиот пазар.

Домашното законодавство треба да се приспособи кон новата рамка за авторски права и да се изработат политики, бизнис модели, практични инструменти и алатки за имплементација на новата рамка за авторски права на ЕУ во домашниот систем за авторски права.

Овој значителен чекор кон реформирањето на АПСП на интернет во Северна Македонија ќе придонесе кон пододбро економско искористување и функционирање на креативните индустрии и ќе гарантира подобра заштита на тие права. Со тоа би се поттикнале економските придобивки од експлоатацијата на креативната и културната содржина во полза на имателите на правата и би се обезбедила подобра конкурентна позиција за понатамошен развој на креативните и културните индустрии на државата на онлајн пазарот.

Усогласенот со меѓународни договори под надлежност на СОИС и СТО

Постоечкиот закон за АПСП ги опфаќа следниве меѓународни конвенции и договори:

1. Бернската конвенција за заштита на литературни и уметнички дела^{xxxiii}
2. Универзалната конвенција за авторско право - УНЕСКО^{xxxiv}
3. Конвенцијата од Брисел за дистрибуција на сигнали за пренос на програми преку сателит^{xxxv}
4. Римската конвенција за заштита на изведувачите, производителите на фонограми и радиодифузните организации^{xxxvi}
5. Женевска конвенција за заштита на продуцентите на фонограми од неовластено реплицирање на нивните фонограми^{xxxvii}
6. Спогодба за авторското право на Светската организација за интелектуална сопственост^{xxxviii}
7. Спогодба за изведби и фонограми на Светската организација за интелектуална сопственост^{xxxix}
8. Договор за трговските аспекти од правата на интелектуална сопственост на Светската трговска организација – 1994 (Договорот ТРИПС).

2.2.2.3. Домашно законодавство за растителни видови – селекционерски права

- Закон за семе и саден материјал^{xi}

- Закон за селекционерски права^{xii}.

2.2.2.4. Друго домашно законодавство

- Закон за царинските мерки за спроведување на заштитата на права од интелектуална сопственост^{xlii}
- Закон за државниот пазарен инспекторат^{xliiii}
- Закон за заштитата на потрошувачите^{xliv}
- Закон за општата управна постапка^{xlv}
- Закон за управните спорови^{xlvi}
- Закон за облигациите^{xlvii}
- Закон за заштита на конкуренција^{xlviii}
- Закон против нелојална конкуренција^{xlix}
- Кривичен законикⁱ
- Закон за прекршоците^{li}
- Закон за парничната постапка^{lii}
- Закон за кривичната постапка^{liii}
- Закон за извршување^{liv}
- Закон за обезбедување на побарувања^{lv}

Кластер 2.3. Комерцијализација и користење на интелектуалната сопственост во бизнисот

Системот за трансфер на технологии го сочинуваат истражувачкиот сектор, бизнис секторот како и институционалната инфраструктура која дава поддршка и овозможува трансфер на технологии и знаење од истражувачките институции во индустријата. Во Северна Македонија, уште од раните години на транзиција започна процесот на формирање на институции за поддршка на МСП, за претприемништвото и трансфер на технологии, знаења и искуство.^{lvi}

Комерцијализацијата на ИС активно се користи во МК, иако македонските субјекти првенствено се фокусираат на стекнување и заштита на ПИС во ДЗИС. Доминираат класичните облици на комерцијализација и примена во деловното работење (пренос, лиценци, залог итн.). Многу ретко се практикуваат некои други посоефицирани форми на комерцијализација и примена на ИС во бизнисите, и ова првенствено го прават странски субјекти и/или македонски субјекти кои имаат странски капитал во сопственичката структура.

2.3.1. Канцеларии за трансфер на технологии (КТТ)

Во Северна Македонија, како што е случајот со повеќето земји од Западниот Балкан, „соработката помеѓу јавните истражувачки институции и индустријата главно се спроведува на ад хок основа, како одговор на одредени можности и краткорочни цели кои повремено се појавуваат“ (Светска банка, 2013, стр. 11). Ова е главната причина зошто, барем засега, подобрување на процесот на трансфер на технологии останува да биде еден од клучните предизвици на земјата. Во средината на 1990-тите, во земјата се формираа пет регионални центри за поддршка на претпријатијата, три агенции за поддршка на претпријатијата (АПП), една Регионална агенција за економски развој – ПРЕДА (денес се нарекува Фондација за одржлив економски развој - ПРЕДА Плус), како и осум бизнис инкубатори.^{lvii}

Во рамките на инфраструктурата за трансфер на технологии, основани се неколку центри за трансфер на технологии во земјата, со седиште во универзитети или одделни факултети. Со

финансиска поддршка на програмите TEMPUS и ГТЗ се формирани центрите / канцелариите при Машинскиот Факултет во Скопје (МФС), Факултетот за електротехника и информациски технологии (ФЕИТ) – Скопје, Технолошко - металуршкиот Факултет – Скопје, Факултетот за земјоделски науки и храна – Скопје и Техничкиот Факултет во Битола. Дополнително на овие, основани се и Центарот за извонредност – ЦИРКО-МОН СЕ и Бизнес старт-ап центарот (BSC) кои постојат од 2005 и 2006 год. И двата центри се активни и функционираат во просториите на Машинскиот Факултет во Скопје.^{lviii}

Уште еден важен сегмент од системот за трансфер на технологии во МК е Центарот за претприемништво и извршен развој (ЦЕЕД), основан во 2007 година, како дел од меѓународната мрежа на центри за претприемништво кои функционираат во Југоисточна Европа. Важна специфика на Центарот е Центарот на бизнис ангели на ЦЕЕД (CEED BA Club), основан во ноември 2013 година, како еден од првите клубови од ваков вид во Македонија.^{lix}

На ниво на Универзитетот „Свети Кирил и Методиј“ (УКИМ) Скопје, постојат 3 (три) Центри за трансфер на технологии (еден во ФЕИТ, еден во МФС и еден во Факултетот за земјоделски науки и храна), 1 (еден) акцелератор (во ФЕИТ), 1 (еден) инкубатор (Националниот центар за развој на иновации и претприемачко учење), и постојат 3 (три) Лаборатории за производство (при МФС, ФЕИТ и Факултетот за земјоделски науки и храна) со добиени ваучери за 34 (триесет и четири) истражувачки проекти.^{lx} Споменатите центри за трансфер на технологии, бизнис акцелераторот, инкубаторот, и лабораториите за производство се финансирани од ФИТР.

Новата Национална канцеларија за трансфер на технологии (КТТ) е основана во рамки на УКИМ. Станува збор за бизнис акцелератор, којшто е лоциран во ФЕИТ, во рамките на Центарот за трансфер на технологии и иновации.^{lxi}

2.3.2. Финансирање на комерцијализација на правата од интелектуална сопственост

Финансирање на комерцијализацијата на ИС од страна на приватни субјекти (банки и финансиски институции) како имот на компаниите е речиси непознат поим во МК. Банките и другите финансиски институции во МК немаат соодветни производи за да го поттикнат развојот и особено комерцијализацијата на ИС. Дури и некои од класичните банкарски производи, како што се заемите, се обезбедуваат со класично воспоставување залог врз материјални добра.

Исклучок од оваа пракса се ФИТР и НЛБ Банка. Имено, за да се иницира поголема соработка со ФИТР, НЛБ ја прошири својата понуда и го воведо пакетот „Пронајдувач“ кој воведо низа можности и придобивки за новоформираните микро, мали и средни претпријатија, кои се финансирани, кофинансирани или имаат препорака од ФИТР. Освен различните кредитни производи кои се достапни под поволни услови, во својот нов пакет НЛБ нуди поволности при платежните услуги како и други услуги и бенефиции како поддршка на иновативни бизнис идеи.

Дејствувајќи преку своите клучни инструменти за поддршка, ФИТР до почетокот на 2020 година, веќе обезбеди поддршка за 314 микро, мали и средни претпријатија, со вкупна вредност на проектите од 57 милиони евра, и поддржа 54 училишта со активности во кои беа директно вклучени повеќе од 500 ученици, како и повеќе од 30 партнерски организации. Успешното пилотирање на инструментите за помагање на ширењето на технологиите како и деловно - технолошките акцелератори планирани во Програмата за економски реформи 2018-2020 година, кои се дел од мерките од третиот столб на Планот за економски раст, резултираа

со формирање на три бизнис акцелератори: Бизнис акцелераторот „УКИМ“, Акцелераторот „SEAVUS“ и Акцелераторот „Х Фактор“.^{lxii}

2.3.3. Издавање одобренија (лиценци) за користење на правата од интелектуална сопственост

Македонските субјекти ги користат лиценците за набавка на нова технологија, софтвер, за издавање на публикации, филмови, музика и други права од интелектуална сопственост. Нашите субјекти ретко издаваат лиценци за користење на нивните ПИС на странски субјекти. Најчесто се среќаваат трговски марки, патенти, софтвер, музика, филм, литературни дела и сл. а постапката се врши во согласност со Законот за облигационите односи, Законот за авторското и сродните права и Законот за индустриска сопственост. Во процесот на издавање лиценци, македонските субјекти најчесто ги користат базите на податоци кои им се достапни преку ДЗИС.

Договорите за издавање лиценци обично ги подготвуваат стручни тимови кои вклучуваат надворешни советници (домашни и/или странски советници, адвокати итн.). За овие потреби тимовите ја вршат потребната длабинска анализа.

Некои од професорите и претставниците од областа на ИС кои беа интервјуирани предложија да се подготви и/или преведе/прилагоди Водич за преговарање и издавање одобренија во процесот на трансфер на технологии како алатка за сите засегнати страни (издавачот и примателот на лиценца, студентите, претприемачите, деловната заедница итн.).

2.3.4. Инкубатори за бизнис (технологии)

Владата, деловната заедница и универзитетите немаат конзистентна политика по однос на Инкубаторите за бизнис (технологии). Сепак, во УКИМ постои 1 (еден) инкубатор (Националниот центар за развој на иновации и претприемачко учење). Овој центар е основан во ноември 2009 год. од страна на Австриската соработка за развој (АДЦ). Центарот се развива согласно препораките на Проектот „Соработка на агенции за финансирање на иновации во Југоисточна Европа“. Во рамките на овој бизнис инкубатор беше усвоена Стратегија за учење на претприемништво на РСМ (2014 – 2020 год.).

2.3.5. Паркови и акцелератори за наука и технологија

Владата, бизнис заедницата и универзитетите немаат политика за технолошки паркови и акцелератори. Сепак, на УКИМ има 1 (еден) бизнис акцелератор (БАУ) кој е во рамките на ФЕИТ, како и 1 (еден) научно-технолошки парк кој е во рамките на еден од центрите за трансфер на технологии во рамките на ФЕИТ - ИНОФЕИТ.

Паркот за наука и технологија е формиран на иницијатива на Владата на РСМ, а го спроведуваат ФИТР и МИОА. Научно-технолошкиот парк е простор кој нуди инфраструктура, услуги и пристап до финансии кои ќе поттикнат развој, знаење и иновации базирани на ризик, каде што ќе се среќаваат академската заедница, студентите, бизнисите и инвеститорите. Досега е реализирана првата фаза, а во втората и третата фаза е предвидена изградба на нови згради и лаборатории кои ќе бидат завршени до 2024 год., односно до 2027 година. Студијата е финансиски поддржана од Делегацијата на ЕУ во МК и вкупната инвестиција се проценува на околу 80 милиони евра.

Бизнис акцелераторот е основан и финансиран од универзитетот и неколку приватни субјекти - компании како и ФИТР. Неговата цел е да го идентификува и поддржи развојот на најперспективните претприемачи, стартап бизниси и компании кои се во почетна фаза на развој во МК со силен комерцијален и пазарен потенцијал. Поддршката што ја дава овој акцелератор се однесува на финансиска поддршка и креирање бизнис програми, вклучувајќи менторство, пристап до меѓународни пазари, деловно вмрежување, развој на бизниси и поддршка на фондови. БАУ како акцелератор е единствен по тоа што во неговите основачи се вбројуваат и водечка фирма за финансиски консалтинг, Фондот за финансирање на мали и средни претпријатија и универзитетот.

2.3.6. Политики на трансфер на технологии

Промовирањето и заштитата на локалните иновации преку ПИС обезбедува посигурен развој. Ова го потврдува Владата, па ФИТР ги спроведува мерките од Планот за економски раст, финансиска поддршка од столбот 3 и Програмата за поддршка преку „Проектот за развој на вештини и поддршка на иновации“. Некои мерки^{lxiii} предвидуваат активности за анализа, подготовка, стекнување и заштита на правата од интелектуална сопственост, а трошоците поврзани со тие постапки се признаваат пред организациите за стекнување на ПИС. Од 2018 год., со мерките на ФИТР се прават напори да се даде поголем поттик на развојот на локалните иновации во насока на развој на домашната технологија⁶⁶. Ова е предвидено со повеќе инструменти како што се кофинансирани грантови: за комерцијализација на иновациите; за технолошко ширење и инвестиции на акцелератори и за работа и инвестиции на деловно-технолошките инкубатори.

2.3.7. Стручни лица за комерцијализација на ИС (проценка, контрола, издавање на лиценци...)

Комерцијализацијата може да се спроведе преку користење на услугите на овластени проценувачи за индустриска сопственост и АСП, како и со помош на експерти во полето на ПИС.

Проценката на овластените проценувачи се врши согласно Законот за процена, Тарифникот за услуги на проценувачи како и за Методологија за процена на индустриска сопственост и Методологијата за процена на авторски и сродни права (АСП). Беше основана комора на проценувачи, се спроведе нивна обука и издадени се лиценци на овластени проценувачи во полето на индустриската сопственост и авторските права. Комората на проценувачи спроведува семинари за обука на проценувачи во полето на ПИС.

Процена во судските постапки исто така вршат вешти лица, кои постапуваат согласно Законот за вештачење. Постои Комора на вештаци, која не е функционална. Согласно Законот за вештачење, спроведена е обука и издадени се и лиценци за стручни лица од областа на интелектуалната сопственост, иако тука е злоупотребен терминот „заштита на авторски права, други сродни права и права од интелектуална сопственост“. Се препорачува, поради овие суштински прашања, Законот за вештачење да претрпи измени во делот на условите што треба да ги исполнат вештите лица во областа на права од интелектуална сопственост.

---

⁶⁶ Среднорочна работна програма на ФИТР за финансиска поддршка на микро, мали и средни претпријатија за 2018-2020 год.

Лиценцирањето, т.е. составувањето на договори за лиценца обично го вршат адвокати во компаниите и/или адвокати, со помош на стручен персонал од областа на ПИС. Иако има многу адвокати, во МК има ограничен број стручни лица кои може да изработат договори за лиценца, особено со странски елемент. Покрај горенаведените експерти за комерцијализација на ПИС, има недостиг од стручни лица кои можат да ги покријат областите на контролата, а особено недостиг на менаџери за технологиии.

2.3.8. Економското влијание на креативните индустрии (поврзани со авторски права)

Текстот кој следи ги содржи главните заклучни забелешки за состојбата во однос на развојот на креативните индустрии (КИ) во МК од еден проект на Министерството за култура и Британскиот совет на Македонија – мапирање на креативните индустрии во Република Северна Македонија⁶⁷.

Најзастапени КИ во МК се рекламирањето (13,9%), издаваштвото (12,6%), занаетството (10,9%), филмот (9,6%), ликовната уметност (8,3%), модерната уметност (7,8%), архитектурата (7,4%), софтвер (7%). Застапени се и други културни индустрии, но со помал процент.

Најголем дел од испитаниците (89,5%) сметаат дека креативните индустрии треба да се поврзат со политиките што се применуваат во образовниот сектор. Понатаму, друг важен фактор е вклученоста во областа на научно-технолошкиот развој (68,9%), просторното планирање (64%), урбаниот развој (68,4%), локалната самоуправа (63,1%), животната средина (67,6%), културата (97,3%), уметностите (95,6%), економијата (76, 9%).

Недоволното управување со јавните политики во МК, особено во КИ, најчесто се поврзува со економската криза (75,6%), социјалните проблеми (63,4%), проблемите во образованието (52,6%) културната политика (84,8%), недоследноста во меѓународната соработка (51,1%).

Граѓаните на МК немаат јасен концепт што всушност претставуваат креативните индустрии, додека искуствата од поразвиените земји покажуваат дека овие индустрии секако имаат голем удел во севкупниот развој на општеството.

Државата треба да посвети посебно внимание да ги охрабри и поддржи КИ за тие да можат да се стекнат со потребниот капацитет, не само за реализација на нивните идеи, туку и да го заокружат целокупниот циклус со финалниот производ.

Потребно е КИ да се промовира и надвор од државните граници, бидејќи Северна Македонија е мал пазар за овој вид на индустрија. Затоа е неопходно да се преземат мерки за активна поддршка на секторот.

---

⁶⁷ Беше спроведен анкетен прашалник кој го пополнуваа релевантни претставници на овие компании, а подоцна се формираа фокус групи. Беа искористени и вклучени податоци од Државниот завод за статистика на Република Северна Македонија, како и податоци од Централниот регистар, Министерството за култура и други релевантни министерства. {За жал, се испостави дека има огромни недоследности во податоците кои се водат во институциите на системот}.

Мапирањето се однесуваше на следниве области: архитектура, дизајн, фестивали и важни културни настани, туризам, културно наследство, издаваштво, библиотеки, писатели/автори, визуелни уметности, занаети, креативни индустрии во локалната заедница, танц, образование во полето на културата и креативните уметности воопшто, мода, медиуми, музичка уметност опера и музички театри, театар (драмска уметност), софтвер и рекламирање.

Според учесниците во фокус групите, креативните индустрии нудат решенија за проблемот со невработеноста преку вработување и самовработување на најкреативниот дел од општеството. Овие индустрии имаат особено широк опсег на активности и за разлика од другите индустрии, почетниот капитал е незначителен, но финалниот производ - идејата, има исклучителна важност. Во таа насока, малите и средни претпријатија од оваа област имаат добар потенцијал кој треба да се искористи во иднина бидејќи на овие претпријатија им е потребна поголема стручност која се бара во оваа област.

Заклучокот од севкупната дискусија во фокус групите беше дека е потребен поинтензивен развој на услужната индустрија и информирање на јавноста преку соодветни јавни политики за значењето и капацитетите на креативните индустрии, и во економска смисла и од аспект на културниот развој.

Креативноста е поврзана со интелектуална сопственост и авторските права, за кои постои законска регулатива. Сепак, спроведувањето на овие закони во пракса е очигледно несоодветно. Овој проблем предизвикува намален интерес за активностите од областа на КИ. Ова е особено видливо во областа на издавачката дејност.

Проблемите и предизвиците изнесени погоре се адресираат во Стратегијата за култура.

2.3.9. Организации за колективно управување со авторските права (ОКУ)

Во Северна Македонија постојат 2 (две) организации за колективно управување со авторските права, и тоа се: Здружението за заштита на авторски музички права (ЗАМП) и Асоцијацијата за колективно управување со авторските и сродни права (АЗАС).

ЗАМП е организација за колективно управување со авторските музички права, во согласност со Законот за авторските права и сродните права (АПСП), Статутот и Дозволата на Министерството за култура. ЗАМП во континуитет со различна организациона поставеност функционира од 1947 год. исклучиво во областа на колективното управување со авторските музички права.

За извршување на стручните и административно-техничките работи за потребите на Здружението поврзани со колективното управување со авторските права, односно со целите и задачите за кои е основан, ЗАМП има основано и стручна служба.

Во МК има 6.820 автори кои остваруваат заштита на авторски музички права евидентирано при пресметката на авторскиот хонорар. ЗАМП има склучени договори или полномошна со 2.427 домашни автори, кои имаат пријавено 59.514 музички дела. Како членови на ЗАМП со пристапни изјави се 1.964 автори.

Остварувањето на правата на домашните автори надвор од РМ, како и на странските автори во РМ, ЗАМП ги остварува согласно склучените договори со соодветни странски организации членки на Меѓународната конфедерација на Друштва на автори и композитори (CISAC), која обединува 231 друштво од 121 земја во светот, со вкупна бројка над 4.000.000 автори.

ЗАМП е примен како придружен член на CISAC во мај 1993 год., а во мај 2005 година станал негов редовен член. ЗАМП е полноправен член на Меѓународниот завод за механичко уредување – БИЕМ. Денес, ЗАМП има склучено 53 договори со сродни авторски друштва во областа на малите права, како и 16 договори во областа на механичките права.

Министерството за култура со Решение од 26.11.1998 год. врз основа на чл.165 од ЗАПСП, на ЗАМП му издаде Решение за Дозвола за колективно остварување на авторското право на неценски музички дела, која ЗАМП со успех ја остварува до денес. На 12.06.2003 година Министерството за култура му издаде на ЗАМП Решение за привремена Дозвола за колективно остварување на кабелско реемитување на авторски музички дела.

Согласно ЗАПСП и Статутот на здружението, ЗАМП работи со непрофитна цел, врз принципите на рационалност и транспарентност и со почитување на правата за конкуренција, а своите права и обврски и одговорности ги извршува во согласност со Уставот на Северна Македонија и законите. Здружението ги има следните органи:

Собрание, како највисок орган на Здружението; Управен одбор и Надзорен орган.

Колективното управување со правата на носителите на права опфаќа правни работи со корисниците на правата, прибирање на надоместоци од користењето, нивна распределба и заштита на правата пред државни органи и други субјекти.

Колективното управување на правата на домашните автори кои се користат во странство Здружението ги врши врз основа на посебни договори кои ги склучува со соодветни странски организации. Здружението колективно ги управува на територијата на Р. Северна Македонија и правата на странските автори и носители на права, согласно ЗАПСП и врз основа на меѓународните конвенции и други договори кои се обврзувачки за МК, како и врз основа на реципрочни договори склучени меѓу Здружението и соодветни странски здруженија. Собранието на ЗАМП ги усвојува општите акти за распределба на надоместоците и општиот акт за утврдување на износот на надоместоци - тарифата.

АЗАС е организација за колективно управување со авторски и сродни филмски права, согласно ЗАПСП, Статутот и Одобрението од Министерството за култура.⁶⁸ Согласно точка 4 од споменатото Решение/Одобрение, АЗАС има обврска да ги узвои и објави пропишаните општи акти согласно ЗАПСП во рок од 6 месеци од датумот на објавување на споменатото решение во Службен весник на Северна Македонија. На 1 декември 2021, Министерството за Култура ја поништило⁶⁹ Решението/Одобрението на АЗАС за колективно управување со правата на фонограмските продуценти и музичките изведувачи.

2.3.10. Комерцијализација на правата на растителни сорти (ПРС)

Во агробизнисот, претпријатијата мора да размислуваат за трошокот за заштита на правата на растителните сорти, времето потребно да се стекнат со правата и капацитетот на потребните законски и регулаторните процедури пред да се размислува за деловните можности со заштитените растителни сорти. Со оглед на бројот на регистрирани ПРС, заклучокот е дека македонската легислатива тежнее да ги заштити растителните сорти, правата на земјоделците и селекционерите, притоа охрабрувајќи го развојот и одгледувањето на нови сорти на растенија.

Времето кое е на располагање за враќање на инвестицијата и трошоците е кратко, процесот на добивање регистрација трае многу подолго од очекуваното, па оттука е неопходно да се намали процесот на регистрација и на директните и индиректните трошоци за регистрација, но и треба доследно да се спроведува законот и со репресивните мерки. Селекционерите често се

---

⁶⁸ Одобрението/Решението е издадено од Министерството за култура на 15 јуни 2021 и објавено во Службен весник на Р. Северна Македонија бр. 214, од 15.09.2021 год. Согласно точка 6 од Решението, истото стапува во сила на денот на неговото објавување.

⁶⁹ Службен весник на Р. Северна Македонија бр. 266, од 01.12.2021 година.

грижат за повреди на законот кога материјалот којшто го развиваат излегува на терен. Досега, во областа на заштитата на правата на растителните сорти немало правни постапки поради кршење на правата на селекционерите. Наведеното е од големо значење поради фактот што, според експертите, повредите на правата можат да се случат на повеќе начини но последиците по преземена постапка имаат импликации и по угледот на организацијата, дополнително на правните и финансиските импликации.

2.3.11. Деловна употреба и управување со заштитените географски ознаки (ГО) и ознаки на потекло (ОП)

МК располага со широк асортиман на типични и специфични земјоделски и традиционални прехранбени производи кои го претставуваат богатиот агро-биодиверзитет и долгата традиција во земјоделството и производството на храна. Официјално, речиси една петтина од работната сила е вработена во земјоделството, а половина од населението живее во рурални средини. Земјоделството учествува во БДП со околу 7,9%. Учеството на прехранбената индустрија вклучувајќи пијалаци и тутун во националниот БДП се движи помеѓу 3% и 4%. Така, земјоделско-прехранбениот сектор, со удел од околу 12% во БДП сè уште е еден од поголемите чинители во националната економија^{lxiv}.

ГО и ОП се важни зашто претставуваат додадена вредност на земјоделските и прехранбените производи и на одржливиот земјоделски и социо-економски развој на руралните области. Сепак, свеста на јавноста и политичките чинители, како и на производителите за важноста и можностите кои ги нудат специфичните, типичните и традиционалните производи, е на ниско ниво. За разлика од Земјите-Членки на ЕУ, кои имаат силни политики за квалитет за препознавање на географската и традиционалната специфика на земјоделските и прехранбените производи, земјите/териториите на Југоисточна Европа генерално се во рана фаза на воспоставување на соодветни рамковни услови за политика за квалитет.^{lxv}

Анализите и разговорите со различните засегнати страни укажуваат на неопходноста да се зајакне соработката помеѓу креаторите на политиките, истражувачите и бизнис секторот, како и да се подигне свеста за важноста на спроведување на политика на квалитет и системот на ГО и ОП во Северна Македонија.

Националната Стратегија за земјоделство и рурален развој за периодот 2014-2020 година на Северна Македонија упатува на „регулирање на пазарите на земјоделски производи, подобрување, промовирање и заштита на промената на квалитетот во земјоделството“ и дефинира неколку клучни цели, помеѓу кои е и „поширока имплементација на политика за храна“ промовирање на знаење и унапредување на човечкиот потенцијал во руралните области; реструктурирање и развој на физичкиот потенцијал и поттикнување на иновативни практики и подобрување на квалитетот на земјоделските производи преку поддршка на економското здружување на земјоделските задруги за заедничко вршење на земјоделска дејност; промовирање и маркетинг на традиционални производи.

2.3.12. Проблеми и предизвици

Владата на Северна Македонија идентификуваше голем број на стратегии кои укажуваат на општата насока на политиките кон дефинирање на иновативни мерки и политики. Клучните предизвици со кои се соочува македонскиот национален систем на иновативни политики се идентификувани во законодавството, финансиските ресурси, човечкиот капитал, ПИС, имплементацијата и недоследноста на различните стратешки документи и ефикасноста на институциите.

Главната цел на Законот за иновации е спроведување на иновативни политики и е обид да се воспостават низа стимулации за промовирање на иновациите првенствено преку финансиска поддршка. Законот за индустриска сопственост (ЗИС) ја регулира сопственоста на ИС која произлегува од истражувања финансирани од универзитет. ЗИС заедно со Колективниот договор ја дава рамката за управување со прашањата на сопственост и поделба на приходите кои се резултат на истражувањата. Засега постигнат е одреден напредок, со оглед на тоа што се обидуваат да воспостават рамковни услови за иновации.

Сепак, различните стратегии не биле секогаш добро прифатени од засегнатите страни, кои сметале дека се бесмислено многу на број и вистински не ја разбираат состојбата на теренот. Имплементацијата и координацијата на спроведувањето на наведените стратегии се чини дека е огромен проблем, најмногу поради слабото прифаќање од страна на засегнатите страни.

Имплементацијата на законите кои се наведени во анализата, особено на Законот за наука, Законот за иновации и Законот за високо образование, не успеаја да ги поттикнат иновациите. Како резултат на ова нема зголемено објавувањето на научни трудови/написи⁷⁰ и нема зголемена комерцијализација на резултатите од истражувањето. На овој начин, законот не успеа да ја таргетира истражувачката база која може да ги комерцијализира иновациите. Дополнително, од перспектива на ПИС, законот промовираше рано обелоденување на истражувачки резултати без да ги предупреди истражувачите за опасноста од губење на новоста заради намерата да се заштити патентот или индустрискиот дизајн.

ДЗИС не вложува доволно напори за да биде конструктивен учесник во системот на иновации. Недостасува формирање на центар за образование и обука во рамките на ДЗИС. Овој центар би бил место каде различните чинители би се запознавале со низата услуги, како што е онаа за дијагностицирање на ИС и со програмите за обука.

Повеќето од интервјуираните чинители имаат познавања за интелектуалната сопственост и некои од нив се корисници на системот со интегрирани концепти на ИС. Сепак, постои општ впечаток дека постои низок степен на свесност на различните засегнати страни и дека треба да се зајакне капацитетот на лицата кои нудат услуги на поддршка.

Регионалната стратегија за иновации на Западниот Балкан (согласно реф. точка 15.) под наслов Бизнес сектор, истражување и развој во Северна Македонија заклучува, помеѓу другото, дека:

„Скоро половина од микрокомпаниите не вовеле никаков вид на иновации; исто така активности кои вклучуваат патентирање се ограничени.

Повеќе од половина од македонските претпријатија ги сметаат следниве фактори како најголемите пречки за развој на иновациите: високите трошоци на иновациите, недостигот на средства во рамки на компаниите или групациите, како и недоволен пристап до надворешни финансиски средства.

---

⁷⁰ Во периодот 2016 – 2019, членовите на Македонската академија на науки и уметности (МАНУ) објавиле вкупно 740 публикации, од кои 338 биле во меѓународни списанија (237 од нив се објавени во списанија со импакт фактор) и 402 во национални списанија и зборници (од кои 16 се објавени во списанија со импакт фактор), Марица Антовска-Митев, „Македонскиот национален систем на иновации – состојби, предизвици и перспективи“, стр. 7, <https://www.researchgate.net/publication/343431643>, стр. 5, последен пат посетено на 21 август, 2021.

Друг важен приказ за капацитетот на компаниите за апсорпција е нивната подготвеност да се стекнат со нови знаења. Како што е наведено, околу половина од анкетираниите компании никогаш не им понудиле на нивните вработени никаков вид на обука.

Само 20 насто од компаниите сметаат дека „одливот на мозоци“ може да предизвика огромна или значителна пречка на активностите на компанијата.

Според анкетата, помалку од 9 насто од компаниите имаат врски со македонските универзитети, а само 5 насто имаат врски со истражувачки институции.”

Постојат низа практични предизвици и пречки кои имаат негативно влијание врз заштитата на ИС за компании во трети земји како што е Северна Македонија, како што се недостатоци во процедурите, застој во регистрацијата на правата, нерегистрација на одредени права, недоволно силен систем на санкционирање, недостаток на експертиза, корупција, недоволна свесност и транспарентност.^{lxvi}

Кластер 2.4. Остварување на ПИС и нивното спроведување

2.4.1. Свесност, признавање и почитување на ПИС

Правата од интелектуална сопственост (ПИС) се едни од основните начини на кои компаниите, создавачите и пронајдувачите генерираат поврат на нивните инвестиции во иновации и креативност^{lxvii}. Делотворната заштита на ПИС како и соодветната примена на казнените одредби се од клучно значење за економскиот раст и за способноста да се стимулираат иновации, како и да се остане конкурентен на национално и на глобално ниво.

Во практична смисла, ПИС се директно поврзани со производството и дистрибуцијата на нови и автентични добра и услуги кои се од корист за сите граѓани. Ова бара ефикасна и економски оптимална „инфраструктура“ за ИС која опфаќа регистрација, искористување, препознавање и ефективно и соодветно спроведување на сите форми на ПИС и на физичките и на онлајн пазарите.

Генерално кажано, свесноста, препознавањето и почитувањето на ПИС во земјава не се на посакуваното ниво, судејќи според цитираниот стратешки релевантен документ^{lxviii}.

„Република Македонија се соочува со многу предизвици предизвикани од недоволно знаење и култура во полето на ИС – незадоволителна заштита и спроведување на одредбите од ИС; фалсификување и пиратерија, нелојална конкуренција во однос на правата од ИС; ниска искористеност на иновативниот потенцијал на бизнис заедницата итн.

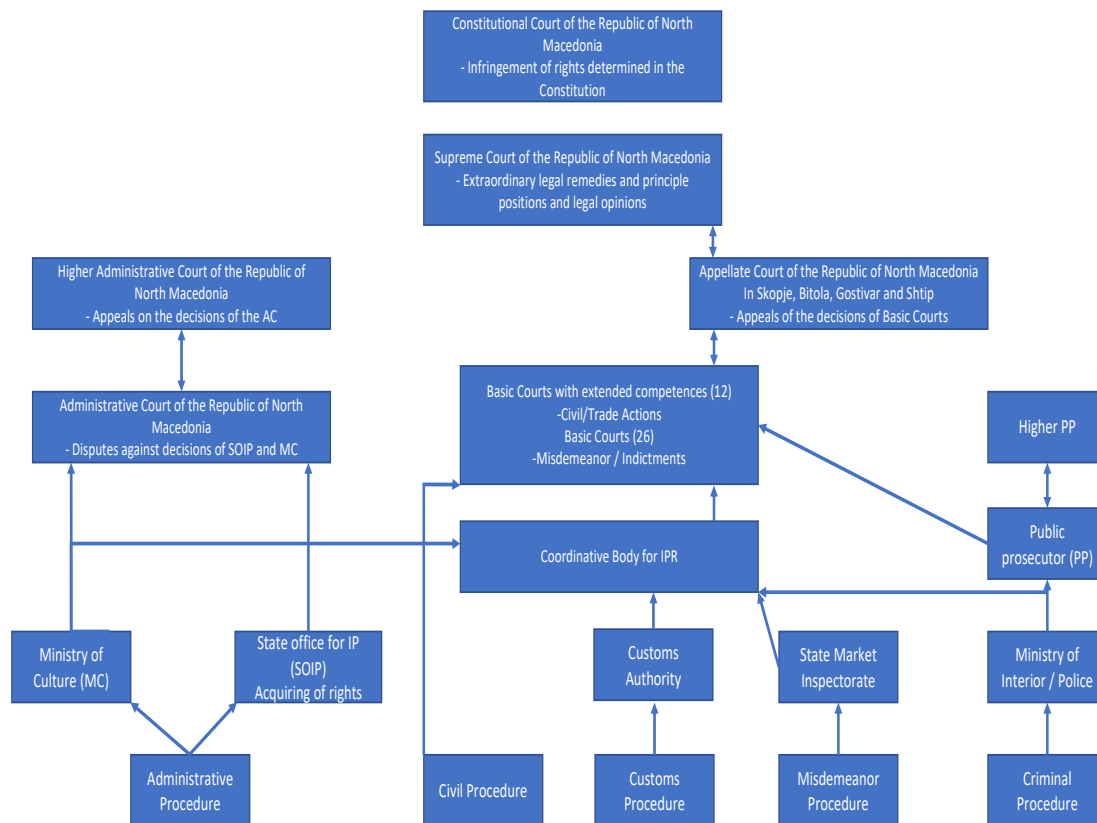
Многу е важно во општеството да се подигне свеста за ИС, имајќи ја предвид стапката на пиратерија и присуството на фалсификувани стоки на домашниот пазар, што покажува дека нивното ниво на знаење не е задоволително. Неопходно е да се подигне и зајакне свеста на јавноста за важноста од заштитата и за економските придобивки од ова.”

2.4.2. Спроведување на одредбите во областа на ПИС

2.4.2.1. Системот на спроведување на ПИС во Северна Македонија

Слика 2

Системот на спроведување на ПИС во Северна Македонија

Фалсификувањето и пиратеријата претставуваат сложен проблем кој постојано се зголемува. Доказите упокажуваат дека во фалсификувањето и пиратеријата е вклучен организиран криминал, а криминалот со ИС е поврзан со други видови криминал (пр., измама, даночно затајување, перење пари, наркотици и трговија со луѓе). Ова е потврдено и во извештајот на ЕУРОПОЛ-ЕУИПО за врските помеѓу кричичните дела од ИС и другите облици на сериозен криминал^{lxix}, кој е објавен во јуни 2020 година. Пандемијата на Ковид-19 исто така докажа дека криминалците многу бргу се прилагодуваат на новото трговско опкружување и наоѓаат начин да се инфилтрираат во легалните синџири на набавки со нивните фалсификувани а често и опасни производи.

Иако согласно различните анализи и/или извештаи^{lxx} состојбата со пиратерија и фалсификување се подобрува, не постои институција и/или тело на извршната власт во Северна Македонија кое води евиденција и објавува официјални статистички податоци во однос на стапката на пиратерија и фалсификување.

2.4.2.2. ПРАВОСУДЕН СИСТЕМ

2.4.2.2.1. Судови

Судовите играат клучна улога во заштитата на правата од интелектуална сопственост. Во граѓанските случаи на заштита на правата од интелектуална сопственост, основните судови со проширена надлежност имаат првостепена надлежност (во Република Северна Македонија има 12 судови од ваков вид). По однос на кривичната заштита на правата од интелектуална сопственост⁷¹, т.е. за донесувањето на одлуки од прв степен, надлежни се првостепените судови (постојат 26 вакви судови) освен во случаи каде кривичното дело е сторено од малолетник, кога се надлежни судовите со проширена надлежност.

Апелационите судови во Скопје, Битола, Гостивар и Штип имаат надлежност да постапуваат по жалби против првостепени одлуки донесени од страна на основните судови во тоа апелационо подрачје, каде исто така се вклучени жалби поврзани и со предмети поврзани со заштитата на ПИС.

Врховниот суд на Република Северна Македонија има надлежност да одлучуваат по вонредни правни лекови против правосилните одлуки на судовите, кога тоа е определено со закон.

Управниот суд ги извршува своите надлежности на територија на Република Северна Македонија. Меѓу другото тој е надлежен за одредени аспекти на заштитата на ПИС.

Според последниот објавен Годишен извештај за постапување по предмети од ПИС кој е за 2016 година^{lxxi}, Вишиот управен суд постапувал само во 11 предмети, од кои 6 се веќе досудени а 5 се во постапка. Сите решени предмети биле во постапка подолго од 12 месеци.

Вишиот управен суд има надлежност да дејствува по жалби против решенија донесени од страна на Управниот суд како првостепен суд, вклучувајќи жалби по предмети поврзани со заштитата на ПИС. Според последниот објавен Годишен извештај за постапувањето по предмети од ПИС кој е за 2016^{lxxii}, Вишиот управен суд постапувал само по 6 предмети и за сите донел одлуки во период до 6 месеци.

Во првостепените судови не постои специјализација на судии од областа на ПИС, што е еден од основните услови за обезбедување на делотворност и ефикасност во постапките за заштита на овие права. За време на интервјуата, многу од чинителите вклучени во спроведување на законите наведоа итна потреба од специјализација на судиите. Повеќето од нив инсистираа на измена на Законот за судовите во насока на префрлување на надлежноста на првостепениот и второстепениот на еден првостепен и еден апелационен суд. Основниот проблем на споменатиот предлог е малиот број предмети.

---

⁷¹ Кривични дела: Повреда на авторско право и сродни права, член 157 од Кривичниот Законик (повредата на материјалните права се гони по службена должност, гонењето за повреда на морално право се презема по предлог); повреда на правото на дистрибутерот на техничко, посебно заштитен сателитски сигнал, член 157-а од Кривичниот Законик (се гони по службена должност); пиратерија на аудиовизуелно дело, член 157-б од Кривичниот Законик (се гони по службена должност); пиратерија на фонограм, член 157-в од Кривичниот Законик (се гони по службена должност); неовластена употреба на туѓа фирма и регистрирани знаци, член 285 од Кривичниот Законик (се гони по службена должност); неовластена употреба на туѓ пронајдок или софтвер, член 286 од Кривичниот Законик (се гони по предлог)

2.4.2.2.2. Основни јавни обвинителства (ОЈО)

Основното јавно обвинителство (ОЈО) е единствен и независен државен орган за гонење на сторители на кривични дела и на други со закон уредени казниви дела, и врши други дејствија согласно закон. ОЈО ја извршува својата функција врз основа и во огласно Уставот, согласно законите и меѓународните спогодби кои се обврзувачки за Северна Македонија.

Согласно Законот за ОЈО^{lxiii}, обвинителствата се организирани врз принцип на хиерархија и субординација, најпрвин како Јавно обвинителство на Република Северна Македонија, па Виши јавни обвинителства и Основни јавни обвинителства. Јавното обвинителство на Република Северна Македонија се основа за целата територија на Република Северна Македонија и постапува пред Врховниот Суд. Четирите виши јавни обвинителства (Битола, Скопје, Гостивар и Штип) постапуваат пред апелационите судови, додека 22-те ОЈО постапуваат пред повеќе основни судови. Согласно законските одредби, во ЈО на Република Северна Македонија е основано Основно јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција за целата територија на Република Северна Македонија.

Законот за кривична постапка^{lxiv} ја зајакна улогата на јавните обвинителни за борба против сторители кои се гонат по службена должност – јавниот обвинител веќе има водечка улога во истражната постапка. ЈО е надлежно за гонење на сторителите на кривични дела поврзани со ПИС на начин и согласно постапка дефинирани со законот за ЈО, Законот за кривична постапка и Кривичниот законик.

Понатаму, дефинирана е неопходноста од стручно усовршување на јавните обвинители кои постапуваат во постапките за заштита на правата од интелектуална сопственост. За таа цел има потреба од континуирана едукација за ПИС, размена на информации за постапките против сторители на кривични дела, специјализација. Со тоа се наметнуваат одредени измени во законските прописи кои ја регулираат организацијата на ЈО.

2.4.2.2.3. Академија за судии и обвинители

Со основањето на Академијата за обука на судии и јавни обвинители⁷², МК направи значаен исчекор кон втемелување на демократските начела на владеење на правото и заштита на основните човекови права и слободи во својот правосуден систем, што се огледа во бројни меѓународни независни документи кои зборуваат за независен и ефикасен правосуден систем. АСЈО, преку професионалната обука што ја реализира, игра клучна улога во зајакнувањето на независноста и стручноста на институциите на правосудниот систем и прерасна во одговорен и професионален партнер во соработката со националните и меѓународните институции и проекти.

Примарната цел на АСЈО е да обезбеди компетентно, професионално, независно, непристрасно и ефикасно спроведување на судиската и обвинителската функција преку избор, организирање и спроведување на почетна обука за кандидатите за судии и обвинители во првостепените судови, односно основните јавни обвинителства и континуиран⁷³ професионален развој на судиите и обвинителите и на судските и обвинителските службеници.

⁷² Академијата за обука на судии и јавни обвинители е јавна установа основана согласно Законот за Академија за обука на судии и јавни обвинители (Службен весник бр.20/2015, 163/2018, 192/2015 и 231/2015).

⁷³ Академијата врши постојана едукација на судии и јавни обвинители согласно Правилникот за континуирана обука (Службен весник бр. 77/2015, 15/2017 и 19/2017)

Академијата организира предавања за заштита на правата од интелектуална сопственост во рамките на Програмата за почетна обука на кандидати за судии и јавни обвинители. Според својата надлежност, АСЈО исто така работи на специјализација на судиите преку организирање посебни обуки за спроведување и заштита на правата од интелектуална сопственост⁷⁴.

2.4.2.3. ОРГАНИ НА УПРАВАТА

2.4.2.3.1. Царинска управа (ЦУ)

Царинската Управа (ЦУ), како орган во состав на Министерството за финансии со статус на самостојно правно лице е основана на 14.04.1992 година со донесувањето на Законот за ЦУ. ЦУ ги извршува задачите од своја надлежност преку Централната управа – седиштето во Скопје и петте регионални царинарници.

ЦУ ги извршува своите надлежности и задолженија согласно постојните законски прописи, од кои најрелевантен за оваа Стратегија е Законот за царински мерки за спроведување на заштита на правата од интелектуална сопственост.

Основни надлежности на Царинската управа се:

- Спроведување на царински надзор, царинење на стока, царинска контрола, спроведување на акцизен надзор на целата територија на Република Македонија, истражни и разузнавачки мерки со цел спречување, откривање и истражување на царински прекршоци и кривични дела;
- Заштита на сигурноста и безбедноста на луѓето, животните и растенијата, заштита на предмети со историска, уметничка и археолошка вредност, авторски и други права, како и други мерки на трговската политика пропишани со закон, спроведување на царински контроли по царинењето;
- Водење на прекршочна постапка, изрекување на прекршочна санкција за сторен царински, акцизен и девизен прекршок, како и поведување на постапка по кривични дела утврдени со закон.

Согласно стратешкиот план на ЦУ за 2021-2023 година, еден од врвните приоритети станува комплетното воведување на дигиталните процедури, што придонесува во две насоки: олеснување на трговијата и зајакнување и јакнење на граничната безбедност. Царинската управа ќе продолжи со дигитализирање на увозните, извозните и транзитните процедури, кои треба да станат целосно бесхартиени. Со тоа значително ќе се подобрат услугите кон економските оператори кои се вклучени во надворешно-трговското работење и ќе се намалат трошоците за извршување на царинското работење. Модулот за ПИС е подготвен, но не е оперативен поради недоволниот капацитет на ДЗИС за имплементација на софтверско и хардверско поврзување помеѓу агенциите за спроведување на законите.

ЦУ е постојано фокусирана на обезбедување напредок – преку поедноставување на царинските процедури. На таков начин, ЦУ ќе придонесе за намалување на времето и трошоците за пренос на стоки преку граница и поттикнување на трговијата, зголемување на приходите и вработеноста и дополнително промовирање на домашни и странски инвестиции. Со преземање на уште посилни мерки за борба против трговските измами (пиратерија и

---

⁷⁴ Во периодот 2015 – 2020 год., во академијата се спроведе 21 обука.

фалсификување) Царината ќе придонесе и за зајакнување на владеењето на правото, стабилноста и економскиот раст.

Улогата на Царинската управа е важна и сè поголема во областа на безбедност и сигурност. Во секој случај, заштитата на здравјето и безбедноста на граѓаните останува високо на агендата. ЦУ е во првата линија на одбраната против незаконски и забранети дејствија. Таа останува посветена на нејзината поширока општествена цел – да обезбеди одржлив економски растеж преку јакнење на конкурентност и инвестиции, да го подобри деловното опкружување и да создаде еднакви можности за економски развој и раст за сите учесници во економските процеси.

Остануваат истите стратешки приоритети: подобрување на контролата врз примената на Законот за царински мерки за спроведување на заштита на правата од интелектуална сопственост; подигнување на свеста за штетните последици од фалсификување на стока; интензивирање на соработката со домашни и меѓународни институции и бизнис заедницата; создавање на унифицирана база на податоци на лица кои го прекршуваат законот и се осудени за пиратерија и/или фалсификување, како и вмрежување на сите засегнати чинители - агенции за спроведување на законот, особено на канцелариите на ОЈО и судовите.

2.4.2.3.2. Државен пазарен инспекторат (ДПИ)

Државниот пазарен инспекторат е орган во состав на Министерството за економија, со својство на правно лице, со своја сметка како буџетски корисник од прва линија, кој самостојно ги врши постапките за вработување согласно со закон.

ДПИ е организиран во два сектора, Сектор за општи работи⁷⁵ и Сектор за инспекциски надзор.⁷⁶

Од организациската поставеност на ДПИ, јасно е дека не постои посебно одделение за инспекциски надзор од областа на правата од интелектуална сопственост. За да се постигне поголема ефикасност и континуитет во работата, директорот на ДПИ назначува државни пазарни инспектори од сите сектори на територијата на МК. Тие се исто така задолжени и за надзор над другите закони за вршење на заштита на правата од интелектуална сопственост.

Инспекторатот врши контрола над спроведувањето на законите и одредбите од работењето на трговските друштва, правните и физичките лица, спроведување на одредбите во областа на забрана спречување на нерегистрирана дејност како и наложување на инспекциски мерки со цел да се отстранат утврдените неправилности. Во своето редовно работење, инспекторите применуваат над 40 закони и 120 подзаконски акти.

---

⁷⁵ Сектор за општи и правни работи, Одделение за информатичка и комуникациска технологија
Независни организациски единици надвор од секторите: Одделение за управување со човечки ресурси, Одделение за финансиски прашања, Одделение за внатрешна ревизија, Одделение за управување со ризик

⁷⁶ Одделение за безбедност на производи, Одделение за инспекциски надзор
Одделение за инспекциски надзор - Скопје, Одделение за инспекциски надзор - Тетово, Одделение за инспекциски надзор - Гостивар, Одделение за инспекциски надзор - Охрид, Одделение за инспекциски надзор - Струга, Одделение за инспекциски надзор - Битола, Одделение за инспекциски надзор - Кавадарци, Одделение за инспекциски надзор - Штип, Одделение за инспекциски надзор - Струмица, Одделение за инспекциски надзор - Куманово, Сектор за општи и други работи

ДПИ ги дефинира следните приоритети во насока на подобрување на своето функционирање во областа на ПИС: 1) софтверски апликации, 2) јакнење на капацитетите во областа на човечките ресурси, 3) обука на вработените, и 4) соработка и координација помеѓу институциите.

Во согласност со своите надлежности, ДПИ е директно вклучена во заштитата на правата од ИС. Теренската работа е сегмент кој понатаму бара размена на бази на податоци, на сервисни системи и размена на информации. Софтверската апликација е приоритетна алатка при вршењето инспекциски надзор, а таа е делотворна и ефикасна е доколку информациите на ДПИ се разменуваат со други органи кои учествуваат во остварувањето на правата од ИС.

Со оглед на горенаведените факти за надзорот на ДПИ врз работењето на субјектите, неопходно да се јакнат капацитетите на човечките ресурси. Инспекциските контроли, како секојдневна надлежност на ДПИ, постојано се зголемуваат во обемот и барањата, па затоа има потреба од јакнење на капацитетите во областа на човечките ресурси⁷⁷.

Континуитетот на обуката на вработените е фактор кој влијае врз извршувањето на инспекциските контроли. ДПИ има потреба од: основни обуки, напредни обуки за ДПИ, обука за законски повреди, обука за постапките за вршење инспекциски надзор, обука за најдобрите практики на ДПИ во однос на инспекциските процедури за ИС и за јавната свест и знаење за ИС преку обуки.

На ДПИ му треба обука за соработка и координација со другите чинители во полето на заштитата на правата од ИС. Основен услов за ефикасна инспекциска контрола е координација на работењето на ДПИ со следните институции: МВР, Царинската Управа, ДЗИС. Соработката со деловната заедница, редовните состаноци и контакти со претставниците на носителите на правата е предуслов за ефикасна и делотворна заштита на правата од ИС.

2.4.2.3.3. Министерство за внатрешни работи/полиција

Министерство за внатрешни работи/полицијата спроведува заштита на основните слободи и човекови прва загарантирани со Уставот, националните закони и меѓународните ратификувани договори, се грижи за заштитата на правниот поредок, за спречување и откривање на кривични дела, презема мерки за гонење на сторителите на тие кривични дела, и за одржување на јавниот ред и мир во општеството.

Полициски работи се дејствија на полициски службеници поврзани, меѓу другото, со спречување на извршување на кривични дела и прекршоци, откривање и приведување на нивните сторители и преземање други мерки утврдени со закон за гонење на сторителите на тие дела; откривање и проверки на директната и индиректната имотна корист прибавена со извршување на кривичното дело.

---

⁷⁷ Во Работниот документ на службите на Комисијата, во Извештајот за Северна Македонија за 2021, Европската комисија го потцртува фактот дека ... „И покрај новите вработувања во првата половина на 2021, на Инспекторатот му недостига капацитет за извршување на обврските и задолженијата поради недоволен број на лиценцирани инспектори, застарена опрема и недоволно средства за спроведување на тестирања на примероци од производите.“ Види страна 65 од Извештајот.

Согласно надлежностите дефинирани со Закон за внатрешни работи^{lxxv} и Законот за полиција^{lxxvi}, во однос на заштитата на ПИС, Министерството за внатрешни работи (МВР), во рамките на Бирото за јавна безбедност, Секторот за компјутерски криминал и дигитална форензика, постапува по кривични дела поврзани со повреда на ПИС. Во оваа установа е утврдена потреба за професионален развој и континуирана едукација на полициските службеници во однос на конкретните карактеристики на овие кривични дела и постапувањето по истите.

Постои исто така потреба за унапредување на техничката опрема и софтверот со цел создавање база на податоци и размена на информации и координација меѓу различните чинители во борбата против пиратеријата и фалсификувањето.

Горенаведеното е особено релевантно во контекст на подемот на е-трговијата која доживува огромен раст каде што таканаречената дигитална пиратерија е профитабилен пазар⁷⁸ за прекршителите, особено во случајот на IPTV - телевизиска содржина добиена преку интернет конекција.

2.4.2.4. Координативно тело за интелектуална сопственост (КТИС)

Со оглед на препораките и советите на релевантните европски и меѓународни установи за преземање мерки против фалсификување и приратерија, а со цел да се дојде до слично ниво на заштита на ПИС со она кое е достапно во Земјите-Членки на ЕУ, Владата на Република Македонија во април 2007 донесе Одлука за формирање на Координативно тело за интелектуална сопственост (КТИС)^{lxxvii} и Одлука за наименување на Раководител, Заменик раководител и членови на КТИС^{lxxviii}

КТИС е составено од претставници на државните институции директно или индиректно вклучени во спроведувањето на правата од интелектуална сопственост и тоа, ДЗИС, Министерство за економија, Министерство за внатрешни работи, Министерство за култура, Министерство за правда, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, Секретаријат за европски прашања, Државен пазарен инспекторат, Царинска управа и Министерство за финансии - Управа за јавни приходи.

КТИС е формирано како орган надлежен за обезбедување на интегрирано и ефикасно управување со системот на администрацијата во заштитата на правата на интелектуална сопственост, вклучувајќи ги следните функции: соработка во областа на ПИС во врска со надзор на пазарот, идентификување на проблемите, предлагање решенија, обезбедување координиран пристап за спроведување на предложените решенија и преземање активности поврзани со креирање на релевантни политики за ПИС, како и директно учество во координативни акции утврдени во месечниот Акциски план.

Оперативната програма за борба против пиратеријата и фалсификувањето беше донесена во 2010 год. а беше изменета во 2021 год. Стратешките цели на оперативната програма се:

- Реализација и заштита на ПИС, како предуслов за постоење и унапредување на креативниот потенцијал во државата;

---

⁷⁸ Само во ЕУ, провајдерите на незаконска IPTV имаат профит од безмалку милијарда евра секоја година, со што наштетуваат на легитимните бизниси и креатори на содржини, види: https://euipo.europa.eu/tunnelweb/secure/webdav/guest/document_library/observer_y/documents/Awareness_campaigns/spring_campaign_2021/pressRelease_SpringCampaign_ir-en.pdf

- Зајакнување на институционалните и административните капацитети за борба против пиратеријата и фалсификувањето;
- Промовирање на ефикасен и делотворен инспекциски надзор заради почитување на ПИС;
- Унапредување на функционирањето на системот за координација и комуникација меѓу надлежните институции, тела и организации;
- Промовирање на економските потенцијали на ПИС во земјата и инфомирање за негативното економско влијание од повредите на ПИС;
- Зајакнување на свеста за ПИС кај јавноста, особено кај потрошувачите, и
- Исполнување на приоритетите и препораките на Европската Унија

Во соработка со Агенцијата за управување со одземен имот и Министерството за правда, КТИС учествува во организирање на јавно уништување на пиратска и фалсификувана стока по завршување на судската постапка. Јавното уништување се прави два пати годишно (во април и декември), во присуство на медиуми.

2.4.2.5. Статистички податоци и информации во врска со реализација на ПИС

На 09/10/2012 беше усвоена методологијата за статистичко следење и прибирање на податоци за мерките преземени во врска со повредите на ПИС. Анализата на Методологијата во 2016 година во рамките на проектот ИПА 2011 покажа одредени недостатоци. Предложеното решение беше да се ревидира Методологијата и да се создаде веб-базирана информациска платформа за олеснување на размената на податоци помеѓу институциите кои се активни во полето на ИС.

Соработката на институциите кои имаат надлежност за заштита и спроведување на правата од индустриска сопственост е во рамки на нивните законски надлежности и обврска да соработуваат и разменуваат информации за исполнување на нивните улоги и одговорности. Дефинирана е методологијата за статистичко следење и обработка на податоците за дејствија кои се преземаат во насока на спроведување на законот за интелектуална сопственост, при што има јасно определени одговорности на институциите во однос на обврските за известување, подготовка на податоци и видови на извештаи кои треба да се подготват. Методологијата, исто така, ги опишува процесите и активностите за соработка во областа на заштитата на интелектуалната сопственост.

Министерство за правда (МП) – меѓу другото прибира статистички податоци за прекршувањата на ПИС⁷⁹. Податоците се однесуваат на бројот на примени, решени и нерешени предмети.

---

⁷⁹ Видот на статистички податоци зависи од судот каде се прави анализата.

Основните судови со проширена надлежност го следат вкупниот број предмети кои се однесуваат на повреда на правата од индустриска сопственост, односно повреда на права на патент, правата на трговска марка, правата на индустриски дизајн, потоа повредите на авторско право и други сродни права како и одредени кривични дела предвидени со Кривичниот законик.

Основните судови од општа надлежност го следат вкупниот број прекршочни предмети поврзани со повреда на правата од индустриска сопственост и повреда на авторските и другите сродни права.

Апелационите судови го следат вкупниот број на жалби поднесени по првостепените одлуки за предмети од интелектуална сопственост (патент, трговска марка, индустриски дизајн, повреда на авторски права и други сродни права) и кривични дела од Кривичниот законик.

Во Управниот суд и Вишиот управен суд, контролата на управните акти се следи преку вкупниот број предмети со цел да се обезбеди судска заштита на правата и правните интереси на физичките и правните лица и да се обезбеди

Единиците кои доставуваат податоци се: основните судови со проширена надлежност во полето на прекршоците, основните судови со општа надлежност, апелационите судови, Управниот суд, Вишиот управен суд и Врховниот суд на Република Северна Македонија. Периодот за известување е на секои 6 месеци, но бидејќи процесот е бавен и не е автоматизиран, овие извештаи се подготвуваат еднаш годишно. Министерството за правда ги бара информациите од секој суд по пошта. Судовите ги испраќаат информации во хартиена форма. Претставникот од министерството рачно ги сумира собраните податоци од судовите и ги подготвува потребните извештаи, па ги испраќа конечните извештаи до СЕП и до ДЗИС. Претставниците на Министерството покажаа голем интерес за автоматизирање на овие процеси со имплементација на системот е-мрежа (e-Networking).

Царинска управа (ЦУ) – редовната комуникација помеѓу двете установи (ЦУ и ДЗИС) се води на традиционален начин, телефонски или во пишана форма, со барања/прашања за документи во врска со одредени предмети поврзани со ПИС. Претставник на ЦУ изразил барање за електронска размена на податоци помеѓу две институции наместо тековната телефонска/хартиена комуникација. Исто така, претставниците од ЦУ предложиле да се развие посебен модул „Координативно тело“, во кое страните ќе имаат директен преглед/пристап за да известуваат директно во ДЗИС. Ова треба да функционира како модул на управна постапка. ЦУ исто така, има интерес и потреба да добива информации за судски предмети во областа на ПИС, како и за нивниот статус.

Државен пазарен инспекторат (ДПИ) – Редовната комуникација помеѓу двете институции се спроведува телефонски или во писмена форма, со барања/прашања за документи во врска со одредени предмети на ПИС. Претставникот на ДПИ исто така ја покренал потребата за електронска размена на информации, и по можност да има пристап до предмети од судската пракса како добра алатка за учење во областа на ПИС.

Министерството за правда ги обработува собраните податоци во единствена табела која е сублимат на сите поднесени податоци од известувачките единици.

Статистичките податоци кои се поврзани со судските постапки за заштита на ПИС за периодот од 2016 до 2020 година не се објавени. Последните објавени податоци се однесуваат на периодот од 2013 до 2015 година, што создава големи потешкотии за јакнење на капацитетите на судовите, како и за добивање веродостојни податоци што би довело до подобрување на состојбата во судството.

Не постојат статистички податоци за кривичните постапки.

На веб страницата на Јавното обвинителство^{lxxix} се поставени годишните извештаи за периодот 2015-2019 година. За жал, во статистичките податоци нема податоци за сторителите на кривични дела од областа на интелектуалната сопственост.

законитост на актите донесени од органите на државната управа (во случајов на Државниот завод за индустриска сопственост и Министерството за култура) при одлучувањето за правата и обврските во конкретни управни акти (решенија).

Врховниот суд на Република Македонија го следи вкупниот број поднесени и решени вонредни правни лекови во кривична, прекршочна и граѓанска постапка во однос на предмети од областа на индустриската сопственост и авторското право и сродните права.

ПОГЛАВЈЕ III.

Системот на интелектуална сопственост во Северна Македонија Таргетираните состојби и стратешки насоки по кластери

СТРАТЕШКА НАМЕРА,

Стратегијата ги апострофира иновациите и креативноста како двата клучни извори на Интелектуална сопственост (ИС), со севкупниот корпус на јавни политики.

Целта на Стратегијата е да се поддржат националните стратешки напори во областа на економијата, науката и технологијата, културата, како и севкупниот развој со обезбедување на ефикасен и стимулативен национален систем за ефикасно создавање⁸⁰, заштита⁸¹, и експлоатација⁸² на интелектуалната сопственост и реализација⁸³ на правата од ИС.

Како резултат на ова, предмет на оваа Стратегија е системот на интелектуална сопственост (СИС) на Северна Македонија, кој е сочинет од:

1. Мрежа на засегнати страни во системот, како што се надлежните органи на управата, правосудството, академските и телата за истражување и развој, носителите на ПИС и нивните здруженија за колективно управување, деловни оператори и нивните здруженија, стручни лица во областа на ИС и нивните здруженија.
2. Применлива законска рамка, вклучувајќи национални закони и подзаконски акти кои ги регулираат ПИС во потесна и поширока смисла, како и релевантното меѓународно законодавство кое е обврзувачко за МК.
3. Програми, планови и проекти на Владата и/или административните или судските органи поврзани со соодветните аспекти на СИС.
4. Надзорен и координативен механизам/тело за стратешко управување со националниот СИС.

Севкупната цел е до крајниот рок на имплементација на Стратегијата (2026 година) националниот систем за интелектуална сопственост (СИС) да гарантира ниво на заштита на правата од интелектуална сопственост во МК еднакво на она што постои во ЕУ, истовремено обезбедувајќи оптимални услови за напредна употреба на ИС како моќна алатка за економски раст, за научен, технолошки, културен и севкупен општествен напредок. Оваа цел подразбира придвижување од нивото на „умерена подготвеност“ кон нивото на „добра подготвеност“ на МК за пристапување во ЕУ во областа на ИС, односно таргетирана состојба на системот на ИС на национално ниво која би обезбедила услови за отворање и затварање на преговорите од Поглавјето VII. (3.07.)

Конкретните цели за реализација на односните стратешки теми се:

---

⁸⁰ Интелектуалната сопственост може да се генерира преку сопствено или заедничко создавање и/или комерцијално стекнување на туѓа ИС

⁸¹ Стекнување и задржување на ексклузивните права согласно важечкото национално и меѓународно законодавство пред надлежните национални или меѓународни органи.

⁸² Користење од страна на компаниите на национално ниво со цел остварување профит

⁸³ Законско спроведување од страна на органите за спроведување на законите согласно позитивните прописи и почитување на правата врз основа на јавната свест и признавањето на ПИС.

1. Препознаена и зајакната компонента на ИС во клучните јавни политики на Северна Македонија.
2. Забрзано создавање и користење на ИС во Северна Македонија.
3. Модернизирана и ефикасна институционална рамка за стекнување на права од ИС
4. Зголемено препознавање и ефикасна и координирана реализација на ПИС
5. Модернизација на националните закони за ИС и нивна усогласеност со законодавството на ЕУ и меѓународниот правен поредок на ИС.
6. Подобрена меѓународна соработка и учество во меѓународниот СИС.

ЦЕЛ бр.1 – Препознаена и зајакната компонента на ИС во клучните јавни политики на Северна Македонија.

Интелектуалната сопственост може да има значителни ефекти во спроведувањето на многу јавни политики. Освен очигледните придобивки, како што се економски раст, наука, истражување и развој, иновации и трансфер на технологии или креативните индустрии, ИС е релевантен фактор во јавните политики како што се развојот на земјоделство и производството на храна, регионалниот и руралниот развој, здравствената заштита на луѓето, животните и растенијата, заштита на природната средина итн.

Smart Specialization Strategy (Стратегијата за паметна специјализација - S3) во Северна Македонија заеднички се подготвува од МО и МОН⁸⁴ во соработка со ГИЗ од Германија⁸⁵. S3 ги комбинира некои од најрелевантните јавни политики нои се наведени погоре⁸⁶ преку користење на критериуми за економски потенцијал, иновативен потенцијал и научен потенцијал за квантитативно мапирање на секторите.

На крајот, ова мапирање се комбинира и се предлага севкупен склоп на мапираните индустрии како основа за паметна специјализација, со други зборови, како приоритетни домени и области на активност за јавните инвестиции.⁸⁷

---

⁸⁴ Процесот отпочна во март 2018 година, со официјално барање од страна на Заменик премиерот за економски прашања до Заедничкиот истражувачки центар и со создавањето на интер-министерска работна група за развој на S3, предводена од Министерството за економија и Министерството за образование и наука, сочинето од 13 претставници од владини установи и од академските установи, коморите, ДЗИС, ДЗС

⁸⁵ Проектот „Мапирање на економскиот, иновативниот и научниот потенцијал на Република Северна Македонија е финансиран од ГИЗ – Германското друштво за меѓународна соработка (GIZ) GmbH. Процесот отпочна во февруари а беше финализиран во ноември 2019 година. Квантитативното мапирање е спроведено од страна на Националниот центар за развој на иновации и претприемничко учење од Скопје.

⁸⁶ Стратегијата за паметна специјализација е тесно поврзана со:

- Стратегијата за иновации,
- Индустриската стратегија,
- Стратегијата за регионален развој,
- Стратегија за конкурентност.
- Стратегија за истражување и развој која недостасува

⁸⁷ Свкупно, одбрани се 19 индустрии кои се промовирани како основа за развој на националните S3:

Производство на мелнички производи, скроб и производи од скроб,
Производство на други прехранбени производи,
Производство на пијалаци,

Процесот продолжува со квалитативното мапирање.

S3 како стратегија за економски раст базирана врз иновации треба да ја замени стратегијата за иновации која заврши во 2020 година. Понатаму S3 е неотуѓив дел од Националната програма за усвојување на правото на Европската унија (НПАА), неговото Поглавје 25 – Наука и истражување и Поглавје 20 – Претпријатија и индустриска политика.

Извештајот за напредок за 2020 год, во своето поглавје 25 (Наука и истражување), вели дека Северна Македонија има добро ниво на подготвеност во областа на науката и истражувањето. Нотиран е ограничен напредок во подобрување на капацитетите за истражување и иновации во јавниот и приватниот сектор и во развојот на Стратегијата за паметна специјализација (S3). Од препораките од минатата година, земјата помагаше инвестиции во иновации во приватни компании и го отпочна развојот на S3. Оттаму, во текот на следната година, земјата треба:

а) да обезбеди повисоко ниво на инвестиции за истражување и да се интензивираат напорите за зголемување на учеството во Хоризонт Европа 2020 и во други инструменти од областа на истражување и иновации, финансирани од ЕУ.

б) да продолжи да работи на комплетирање на S3 за да се зајакнат националните стратегии и политики за истражување и иновации

Овие препораки се комплементарни на стратешките цели на оваа Стратегија за ИС и оттаму, нивната имплементација е силно поддржана.

Понатаму, она што постојано се повторува како приоритет во постоечките стратешки документи е (отсуството на) поврзаност на научното истражување и развој на академските институции со потребите на стопанството. Како прв чекор овој процес ќе бара проценка на технолошките потреби, во релевантни нивоа и области.

Надлежните министерства експлицитно ќе се погрижат во политиките на јавно финансирање на истражување и развој на универзитетите и другите установи за истражување и развој, како и во инструментите за имплементација на овие политики, да се даде приоритет во финансирањето на:

Сечење, обликување и завршна обработка на камен,
Производство на електромотори, генератори, трансформатори и апарати за дистрибуција и контрола на електрична енергија,
Производство на друга електрична опрема,
Производство на други делови и дополнителен прибор за моторни возила и нивни мотори,
Производство на мебел,
Издавање на книги, часописи и други издавачки дејности,
Дејности на безжични телекомуникации,
Други телекомуникациски дејности,
Репродуцирање на снимени медиуми,
Производство на гумени производи,
Производство на машини за металургијата и алатни машини,
Ресторани и услуги за доставување на храна,
Кетеринг за настани и останати услуги за храна,
Снимање на звучни записи и издавање на музички записи,
Емитирање на радиопрограма; и
Услужни дејности во информатичката технологија.

а) оние истражувачки области и програми кои се однесуваат на сектори со најголем потенцијал за иновации согласно S3,

б) оние истражувачки проекти кои се предмет на склучени договори за соработка и/или кофинансирање со деловни субјекти,

с) оние академски установи кои имаат јасно дефинирана политика на интелектуална сопственост и сопствена усогласена регулатива за спроведување на тие политики согласно долунаведените смерници.

Јавните научно-истражувачки установи ќе развијат политики за ИС кои ќе ги искомбинираат релевантните јавни стратегии (стратегииите на носителите на одлуки за јавните фондови) со стратегиите на автономните академски институции. При усогласување на овие стратегии, јасно ќе се утврдат сите прашања кои се однесуваат на создавањето, заштитата и комерцијализацијата на ИС.

По однос на создавањето на ИС, политиките јасно ќе ги идентификуваат можните форми и потенцијални креатори на ИС во академските институции, како и третманот на ИС генериран во заедничкото истражување, вклучувајќи го и третманот, не само на патенти, „мали патенти“ и индустриски дизајни, туку и на авторски права и доверливи информации во процесот на креирање.

Понатаму, критериум за финансирање на проектите треба да биде и состојбата на техниката преку воведување на обврска на научно-истражувачките институции да ја анализираат постојната состојба на техниката во литературата за патенти (пребарување на релевантните извори на информации за патенти), како критериум/предуслов во постапката за аплицирање за јавно финансирање.

Ова ќе донесе двојна придобивка: прво ќе се избегне непотребно трошење на лимитираните средства за истражување на „целни резултати“ кои веќе се дел од состојбата на техниката, и второ, на истражувачите им се дава конкретна и сигурна референтна точка од која ќе ги започнуваат идните истражувања.

По однос на заштитата и комерцијализацијата на ИС, мора да се дадат одговори на прашања како што се: идентификување на права од ИС, идентификување на носителите на патенти за „Академски пронајдоци“, објавувањето на резултатите од истражувањата во контекст на новоста на пронајдокот, распределба на правата и профитот од комерцијализација, механизмите за решавање на спорови.

Јавните универзитети и институти за истражување и развој мора да дефинираат политики за иновации и трансфер на знаења кои би го прошириле опфатот на базата на иновации и истражување и на студентската популација. Ваквите политики ќе вклучуваат, помеѓу другите програми, создавање на предуслови за иновации и бизнис проекти на студенти преку евалуација и доделување на иновациски проекти и воспоставување на бизнис инкубатори за студентите.

Согласно и комплементарно на горенаведеното, треба да се воведат соодветна системска едукација на студентите во областа на прашањата од ИС преку формални наставни планови, како начин за подобрување на досегашната едукација која се одвивала спорадично, преку предавања или курсеви на релевантните факултети.

Уште во училишните програми треба да се вклучат основни информации за ИС за да се подобрат знаењата и вештините на учениците (во основно и средно училиште). На ниво на високо образование треба да се осмисли посебна наставна програма за општествените и техничките факултети, науките и уметностите. Со цел да се мотивира и стимулира креативен дух во академската средина, потребно е да се направат измени во Законот за високо образование и на одредбите за универзитетите. Имено, како задолжителен и доминантен критериум за напредување во научните области треба да се размисли и за чекорите кои се прават кон соодветна комерцијализација на одреден истражувачки резултат, вклучувајќи добивање и патент, како начин кој би ги мотивирал пронајдувачите да ги заштитат со цел комерцијална експлоатација пронајдоците со значителен пазарен потенцијал.

МОН треба да размисли да се адаптира или зголеми наставната програма на техничките и уметничките училиштата како и на факултетите за менаџмент и да се вклучи ИС како предмет адаптиран на потребите на соодветната дисциплина.

Владата преку министерствата надлежни за различни аспекти на политиката за регионален развој, во создавањето на услови кои ќе ги намалат разликите меѓу регионите, ќе дефинира конкретни мерки засновани врз создавање, заштита и профитабилно користење на различните видови на интелектуална сопственост. Ова особено се однесува на земјоделската и руралната политика, како и на културната политика.

Главната цел на севкупната земјоделска и рурална политика е да се подобри статусот на земјоделците за да се подобри квалитетот на животот во руралните области.

Програмите за регулирање на пазарот на земјоделски производи, за зголемен квалитет на храна и еколошко земјоделско производство ја поттикнуваат и зголемуваат конкурентноста на земјоделскиот и прехранбениот сектор. Треба да се посвети посебно внимание на заштита на автохтони земјоделски и прехранбени производи, растителни сорти и животински раси.

Надлежните министерства и агенции ќе подготват и имплементираат усогласени политики на државно и локално ниво, вклучително и сеопфатна анализа, мапирање и креирање каталог на автохтони земјоделски производи, прехранбени производи, семејно производство, растителни сорти и животински раси.

Врз таа основа, надлежните тела ќе воспостават политика на управување, (колективно) управување и заштита на различни (колективни) права од ИС (географски ознаки, ознаки на потекло, колективни трговски марки, сертификатни марки, итн.) за производи и услуги кои водат потекло од конкретни региони во Северна Македонија и/или кои имаат посебни карактеристики.

Како што е наведено во сегашната Стратегија за култура, културната економија може да биде одличен извор на приходи и да го намали или спречи одливот на луѓе од локалните заедници во главниот град и во странство. Таа е исто така главна движечка сила зад одржливиот развој. Културната разновидност на населението во МК е извонреден потенцијал за развој на овој вид економија.

Стратешките насоки за развојот на креативната економија дефинирана со Културната стратегија се многу релевантни и зајакнати со стратегијата за ИС, во следниве насоки:

- Соодветно користење на културните вредности (историски споменици, културен пејзаж, уметнички проекти) за промовирање на економијата во општините и во државата во целина.

- Поттикнување на организациите на траѓанското општество да ја дадат потребната помош на производителите на културни добра за промоција и продажба, преку поддршка од централниот и локалниот буџет и преку можностите што ги даваат европските фондови.
- Промени во даночниот систем со цел да се обезбедат даночни стимулации за приватните компании за поддршка на креативните индустрии и, воопшто, за спонзорирање на културата.
- Промени во законите кои ќе ги олеснат односите меѓу сите субјекти вклучени во креативната економија - производители на културни добра, посредници за нивен пласман на пазарот, како и мобилни оператори, кабелски, радио и телевизиски оператори и други субјекти.

Во однос на *заштитата на здравјето на луѓето, животните и растенијата*, системот може да се подобри со јасна распределба на надлежности и одговорности на сите вклучени тела и институции. Поконкретно, системот на официјални контроли во оваа област мора јасно да ја вклучи оцената и контролата на сообразноста во областа на земјоделските производи и прехранбените производи заштитени со географски ознаки (ГО), ознаки на потекло (ОП) и права на растителни сорти (ПРС).

Понатаму, треба да се имаат на ум и врските помеѓу законите кои ги регулираат прашањата на ИС и законите кои регулираат теми од областа на јавното здравство во Северна Македонија.⁸⁸

Политиките во однос на *заштита и зачувување* на природата треба да обезбедат стабилност на основните ресурси и потенцијали за понатамошен развој на Северна Македонија. Во тој поглед, надлежното министерство треба, во соработка со ДЗИС, да го следи развојот на меѓународните правни инструменти во областа на ИС кои се однесуваат на генетските ресурси и заштита на биолошката разновидност и ќе иницира соодветни национални мерки, доколку е потребно.

Подготовката и усвојувањето на Стратегијата за S3 е одлична можност за интегрирање на компонентата на ИС преку еден единствен документ во неколку релевантни јавни политики, особено оние поврзани со креирање и искористување на ИС.

Цел бр. 2 – Забрзано создавање и користење на ИС во Северна Македонија

Најрелевантните национални стратешки документи во ова поле се Стратегијата за иновации 2012-2020 год., националната Стратегија на МСП 2018-2022 год, и националната Стратегија за култура 2018-2022 година.

Главните поенти на *Стратегијата за Иновации 2012-2020* кои се однесуваат на системот на ИС се следниве:

1. За поддршка на иновациите, создавањето нови технологии и протокот на информации и во јавниот и во приватниот сектор, потребни се соодветни рамковни услови како човечки

⁸⁸ Во овој контекст може да се појават некои од следниве прашања: дали ИС (и доколку да, на каков начин) влијае врз пристапот до лекаства? Како се решаваат проблемите и кој е задолжен за третирање на меѓуповрзаноста на ИС со здравствените прашања? Дали ИС влијае врз модерните медицински технологии и/или ресурси? Дали Северна Македонија има политики и регулативи кои може да ја искористат флексибилноста на TRIPS? Дали постои соработка помеѓу здравствените власти и носителите на ПИС во овие области?

капитал, пристап до финансии, законска рамка за правата на интелектуална сопственост и поволна деловна клима.

2. Иако Северна Македонија има законска регулатива во делот на правата од интелектуална сопственост (ИС) која е доста модерна, и ги има ратификувано повеќето од соодветните меѓународни рамковни спогодби, сепак спроведување на законодавството во овласта на ИС може уште да се подобри.

3. Истражувачката дејност која е резултат на истражувачките институции во моментов страда од недоволна соработката со бизнисите и недоволна мобилност на работната сила. Понатаму недостасуваат политики кои подетално ги утврдуваат ПИС, како што се патентите и трговските марки, кои одредуваат, на пример, дали правата треба да му припаднат на универзитетот или на одделните истражувачи. Овие недостатоци во политиките ги спречуваат истражувачките институции да дадат целосен придонес во иновациите во земјата.

4. Обуки за изработка на пријави за патенти - Министерството за економија ќе преземе мерки за спроведување обука на правните застапници за тоа како се пишуваат и поднесуваат квалитетни меѓународни пријави за патенти. Со ова се очекува да се зголеми бројот на меѓународни пријави за патенти од страна на граѓаните на МК.

Стратегијата за ИС на соодветен начин ги опфаќа тие стратешки насоки.

Со цел поддршка на поголемо признавање на патентите на универзитетите и институтите за истражување и развој, се препорачува да се отворат два информативни центри за патенти и ИС – PATLIB центри. Сервисните портфолија за центрите ќе бидат дефинирани на конкретно ниво. Најпрвин ќе се пропише минималното портфолио на услуги за општ PATLIB центар за кое вработените ќе треба да поминат основна програма за обука за PATLIB Центри, а потоа и портфолиото за напредни, и услуги на извонредност во центрите PATLIB во кои ќе се нудат услуги над минималното портфолио.

Се препорачува во Скопје да се формира ПАТЛИБ центар на напредно ниво, а оној за услуги од основно ниво да се формира во Штип за одреден период, а потоа и двата центри да ги развијат услугите на уште повисоко ниво во периодот на имплементација на Стратегијата, значи да се стекнат со ниво на извонредност и ниво на напредни услуги.

Центрите на PATLIB треба да бидат лоцирани на водечките (јавни) универзитети и на тој начин да се доближат до студентите и професорите, како и до научно-истражувачките институти. Услугите на општо ниво треба да бидат бесплатни за корисниците.

Владата на Северна Македонија усвои Стратегија за мали и средни претпријатија (МСП)^{lxxx} во кои се определени следниве стратешки цели:

1. Поволна деловна средина: за да се создаде поволно деловно опкружување во кое би се охрабрувале претприемништвото и инвестициите.

2. Зголемување и јакнење на можности за развој на МСП: да се помогне МСП да станат високо продуктивни и конкурентни учесници на европските и останатите меѓународни пазари.

3. Динамичен екосистем на претприемништво и иновации: да се поттикнува економската конкурентност на Северна Македонија преку зголемен претприемачки и иновативен капацитет на МСП.

МСП се посебно важен сегмент на модерната економија. На нив отпаѓаат 99% од сите бизниси од ЕУ, и придонесуваат за 57% од БДП во Европската Унија, како и за околу две третини од вкупните работни места^{lxxxii}. Голем дел од вредностите создадени од овие компании доаѓаат од мал број на компании со висок раст кои се многу иновативни. Некои од тие кои поднесуваат пријави за патенти, трговски марки или дизајни имаат поголема веројатност да доживеат висок раст споредено со некои кои не поднеле⁸⁹.

Главните побуди за пријавување на ПИС за МСП се спречување на копирање, поголема правна сигурност, зголемен имиџ и вредност, поефикасно спроведување на законот, подобрена преговарачка позиција, и главното позитивно влијание е: подобрен углед или имиџ на сигурност, јакнење на долгорочните деловни перспективи и зголемен обрт.

Со оглед на овие факти, како и на ниското ниво на свесност за МСП како и за придобивките на ИС за нивните бизниси, потребни се координирани напори за дефинирање на конкретна политика за поттикнување на развојот и примената на ИС во МСП.

Согласно член 1(3)(ж) од Преспанскиот договор, по однос на името Македонија и македонски и терминологијата во комерцијалните називи, трговските марки и имиња на брендови, стопанските комори треба да ги охрабруваат МСП да учествуваат во комитетот за бизнис дијалог помеѓу Северна Македонија и Грција.

Главните стратешки насоки во *Стратегијата за Култура* се:

Мапирање на расположливите и потенцијалните ресурси за културни и креативни индустрии на национално, локално и урбано ниво со анализа на постоечката инфраструктура, идентификување на проблемите, позитивните капацитети и развојните трендови, како и давање насоки за иден развој.

Креирање на интегрирана стратегија за развој на културните и креативните индустрии и вклучување на културните и креативните индустрии во актуелните јавни политики на национално и локално ниво.

Градење свест за потенцијалот на културните и креативните индустрии за социо-економски развој.

Создавање на поволни услови за соработка и развој на културните и креативните индустрии преку соодветни секторски политики, вклучувајќи регионални и локални стратегии, планови за локален развој и национални стратешки документи.

Искористување на локалните ресурси и инфраструктура за подобрување на локалната економија преку поттикнување на врски помеѓу креативноста и економијата.

Поголеми финансиски стимулации за културната и креативната индустрија.

---

⁸⁹ Според студијата, оние МСП кои поднеле барем едно барање за право од ИС имаат 21% повеќе шанси да забележат уште поголем раст потоа, и имаат 10% поголема шанса да станат Високорастечка компанија, во споредба со фирмите без поднесено барање за ИС. Според истражувањето исто така шансите за едно МСП да стане високорастечка компанија се зголемуваат за 33% доколку ги користат различните права од ИС: трговска марка, патенти и дизајни, наместо да користат само една категорија од правата. (Високорастечки се оние компании кои имаат степен на раст во обртот од над 20% или повисоко за период од три години)

Охрабрување на истражувачки активности, иновации, креативност и претприемништво во креативната и културната индустрија.

Главен предуслов успешна пазарна реализација на авторските и сродните права е добро поставен и функционирачки систем на колективно управување, а доколку тој изостане или не функционира добро, тогаш тоа е главната пречка за развој на креативните индустрии.

Како што претходно наведовме постои само едно здружение за колективно управување кое е во функција во Северна Македонија, и итно е потребно формирање на вакви здруженија и нивно ефикасно работење.

Министерството за култура и/или ДЗИС, во соработка со здруженија на носители на авторски права и сродни права, ќе го поттикне и надгледува експедитивното воспоставување на здружение кое ќе ги реализира сите права определени со Законот за авторски и сродни права.

Во овој контекст ќе се разгледува „WIPO Connect“, ново ИТ решение, развиено и понудено од СОИС, со цел олеснување на колективното управување со авторските права и сродните права^{lxxxii}.

Законот, понатаму, ја уредува постапката за утврдување тарифи на здруженијата за колективно управување (ЗКУ). Постапката е прилично едноставна од правен аспект. Доколку не постои договор помеѓу ЗКУ од една страна, и здружението на корисниците, или, по исклучок, индивидуалниот корисник, од друга страна, Комисијата за посредување во областа на авторските и сродните права ќе се произнесе во однос на тарифата, и тоа мислење е обврзувачко за ЗКУ. Изменетиот тарифник се испраќа до Комисијата за посредување во областа на АСП. Комисијата ќе даде мислење за изменетиот тарифник и ќе ги испрати двете (тарифата и мислењето) до Владата, која треба да донесе одлука за издавање согласност за споменатиот тарифник.

Оваа процедура мора да се измени⁹⁰ и надлежноста за давање на согласност за тарифите на ЗКУ мора да се додели на Комисијата за посредување во областа на авторски и сродни права, како стручно тело.

Комисијата за посредување во областа на авторски и сродни права ќе се комплетира/наименува од страна на Владата на Северна Македонија (досега се наименувани само три члена). За жал, ова не е направено сè уште⁹¹.

Се препорачува во најкраток рок да се назначат членовите на Комисијата за посредување од областа на авторското и сродните права, и Комисијата да започне со работа што е можно побргу.

Министерството ќе размисли за создавање фонд за поддршка на домашна музика, играна и документарна продукција, особено на дефицитарните телевизиски форми и жанрови. Оваа поддршка треба внимателно да се утврди за да се постигне посакуваната цел – продукција на квалитетна музичка, играна, документарна и едукативна програма. Потребно е да се утврдат изворите на средствата, износот, надлежниот орган за наплата и распределба на средствата,

---

⁹⁰ Надлежностите на Комисијата за посредување во областа на авторски и сродни права за давање согласност за тарифите е регулирана во основниот текст на Законот за авторски и сродни права („Службен Весник”, бр.115/10)

⁹¹ Неодамна беше назначен Претседател на оваа Комисија од страна на Владата.

субјектите кои имаат право да ја добијат поддршката, содржината, целите и транспарентните критериуми според кои ќе се распределуваат средствата.

За ова цел може да се искористат добрите практики на Агенцијата за филм на Северна Македонија, регулирана со Законот за филмска дејност, како и начините на коишто европските земји ја поддржуваат домашната продукција, за да се создаде најсоодветниот модел за поддршка на домашната продукција во Северна Македонија.^{lxxxiii}

Постои значителен број на квалитетни производи во МК поврзани со потеклото, со посебни карактеристики кои корисниците ги препознаваат и се подготвени да платат повисока цена за нив. Ова е првенствено случај со одредени прехранбени и земјоделски производи и пијалаци (сирење и други млечни производи, мед, овошје и зеленчук, вина, ракија, тутун, но и занаетчиски производи, домашни дејности итн.) но списокот е поширок.

Најчесто тие се предмет на заштита на географските ознаки и ознаките на потекло, колективните или сертификатните марки (со дополнителна заштита на индивидуалните производители со други облици на ПИС, пред сè трговски права и/или индустриски дизајни).

Оваа област заслужува посебно внимание и посветени политики на државно и локално ниво, вклучувајќи сеопфатна анализа, мапирање, како и создавање на каталог на овие производи, сеопфатен план за подобрување на нивното колективно управување и маркетинг.

Ова најмногу ќе биде од корист за малите и микро производителите, посебно во дејностите земјоделие и мали рурални бизниси кои немаат капацитети за маркетинг и немаат познавања од менаџмент. Оттаму, преку грижа на државата и телата на регионално и локално ниво, од гледна точка на колективен пристап кон управување и промовирање во оние специфични области кои не се воопшто способни да организираат индивидуална дистрибуција на производи и нивна видливост, секако би се стимулирал развојот на овие производители дури и во пооддалечени места.

МК, исто така, имаше традиција на оплеменување и развој на нови сорти на полски култури, кои може да бидат заштитени како нова растителна сорта, како и низа на традиционални сорти кои напредуваат во специфични локални услови, кои би можеле да бидат заштитени со ознака на потеклото. Во современата понуда и побарувачка на земјоделски и прехранбени производи на глобалниот пазар, овие производи можат да имаат „премиум“ позиција. Со цел да им се овозможи на селекционерите или носителите на права за оплеменување на сортата да си ги вратат средствата што ги вложиле во создавањето на сортата и да остварат профит, воведена е заштита на растителните сорти како една од формите на заштита на ИС. На овој начин, селекционерите се стимулираат да ја интензивираат работата на создавање на нови сорти, со што директно се поттикнува развојот на домашното земјоделство и се подобрува производството на храна.

Со оглед на тоа што релевантната јавност не е доволно информирани за заштитата на правата на растителните сорти, силно се препорачува да се работи на унапредување на ова тема преку различни работилници, со што би се овозможило подобро разбирање на системот на заштита на овие права и придобивките од истиот.

Со оглед на погоре прецизираните стратешки насоки, овој документ ги дефинира квантитативните цели на создавање на соодветни видови на интелектуална сопственост.

ТАРГЕТИРАНО НИВО НА СОЗДАВАЊЕ НА ИНДУСТРИСКА СОПСТВЕНОСТ

Број на домашни пријави на патент

Број на домашни пријави на патент доставени до ДЗИС за 2021 година се пресметува врз основа на просечната годишна стапка на раст (AAGR) во периодот 2016-2020 година. Пресметната вредност за 2021 година е 43 пријави.

Доколку продолжи истата тенденција, во 2026 година, бројот на пријави ќе биде 38, а вкупниот број во следните 5 години ќе изнесува 200.

Таргетираните AAGR за периодот 2022-2026 год. се добиваат на следниот начин:

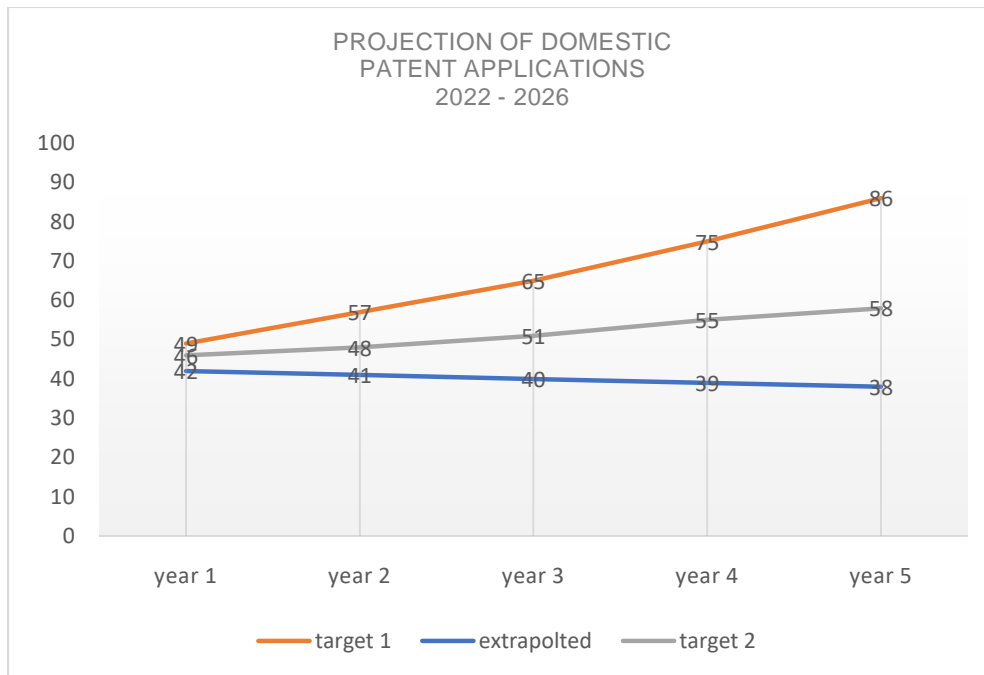
а) Таргет 1 (повисок /префериран) е поставен како удвоен број од патентните пријави поднесени во 2026 (86) споредено со пресметаната вредност во 2021 година (43). За тоа е потребен AAGR од 14,87% и вкупниот број на пријави во периодот од 5 години би бил 332.

б) Таргет 2 (понизок /конзервативен) е поставен како аритметичка средна вредност помеѓу AAGR во периодот 2016-2020 год. (-2,65%) и од Таргетот 1 AAGR (14,87%) кој изнесува AAGR во вредност од 6,11%. Како резултат на ова, вкупниот број на патентни пријави во периодот од 5 години би бил 258.

Табела 10

АКТУЕЛНИ		ПРОЕКТИРАНИ ИДНИ ПРИЈАВИ			
година	пријави	година	експраполирани	Таргет 1	Таргет 2
AAGR	-2,65 %		-2,65 %	14,87 %	6,11 %
2016	49	2022	42	49	46
2017	52	2023	41	57	48
2018	32	2024	40	65	51
2019	49	2025	39	75	55
2020	44	2026	38	86	58
ВКУПНО	-	-	200	332	258

Табела 5

Бројот на домашни пријави за дизајн

Табела 11

АКТУЕЛНИ		ПРОЕКТИРАНИ ИДНИ ПРИЈАВИ			
година	пријави	година	екстраполирани	Таргет 1	Таргет 2
AAGR	-1,1%		-1,1 %	14,87 %	6,88 %
2016	22	2022	21	24	22
2017	35	2023	21	28	24
2018	33	2024	20	32	26
2019	34	2025	20	37	27
2020	21	2026	20	42	29
ВКУПНО	-	-	102	163	128

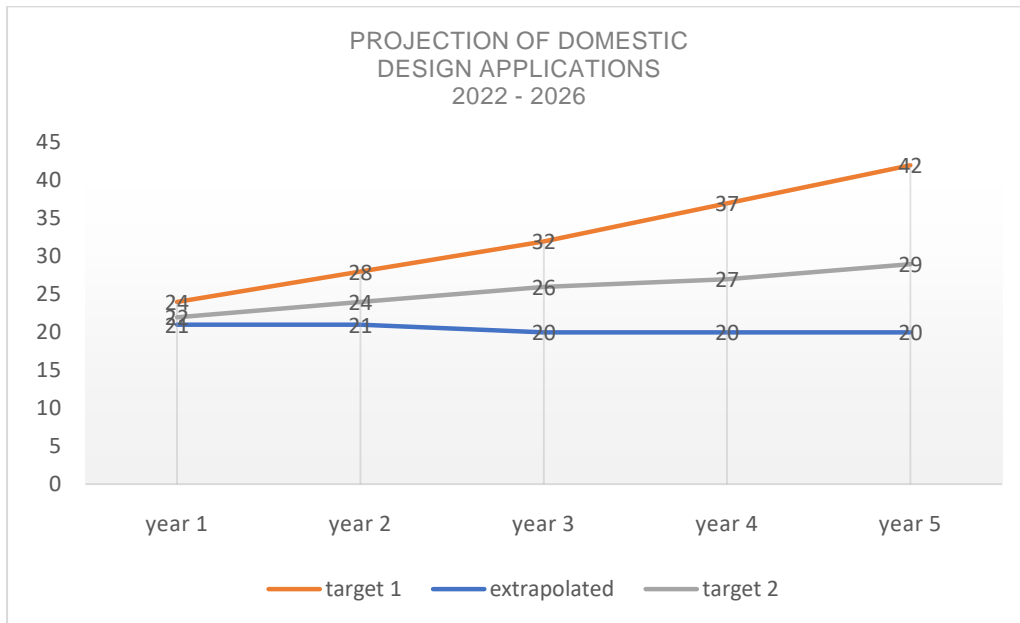
Бројот на домашни пријави за дизајн кој се поднесува во ДЗИС за годината 2021 се смета врз основа на актуелната просечна стапка на раст (AAGR) во периодот 2016 -2020 год. Пресметаната вредност за 2021 е 21.

Таргетираните AAGR за периодот 2022-2026 год. се добиваат на следниот начин:

а) Таргет 1 (повисок /префериран) е поставен како удвоен број од пријавите за дизајн поднесени во 2026 (42) споредено со пресметаната вредност во 2021 година (21). За тоа е потребен AAGR од 14,87% и вкупниот број на пријави во периодот од 5 години би бил 163.

б) Таргет 2 (понизок /конзервативен) е поставен како аритметичка средна вредност помеѓу AAGR во периодот 2016-2020 год.(-1,1%) и од Таргетот 1 AAGR (14,87%) кој е еднаков на AAGR во вредност од 6,88%. Како резултат на ова, вкупниот број на пријави за дизајн во периодот од 5 години би бил 128.

Табела 6

Број на домашни пријави за трговска марка

Табела 12

АКТУЕЛНИ		ТАРГЕТИРАНИ			
година	пријави	година	експраполирани	Таргет 1	Таргет 2
AAGR	0,98 %		0,98 %	14,87 %	7,93 %
2016	782	2022	829	943	886
2017	780	2023	837	1083	956
2018	843	2024	845	1244	1032
2019	870	2025	853	1429	1114
2020	813	2026	862	1642	1202
ВКУПНО	-	-	3466	6341	4190

Бројот на домашни пријави на трговска марка доставени до ДЗИС за 2021 година се пресметува врз основа на просечната годишна стапка на раст (AAGR) во периодот 2016 -2020 година. Пресметаната вредност за 2021 година е 821 пријава.

Доколку продолжи истата тенденција, во 2026 година, бројот на пријави ќе биде 38, а вкупниот број во следните 5 години ќе изнесува 200.

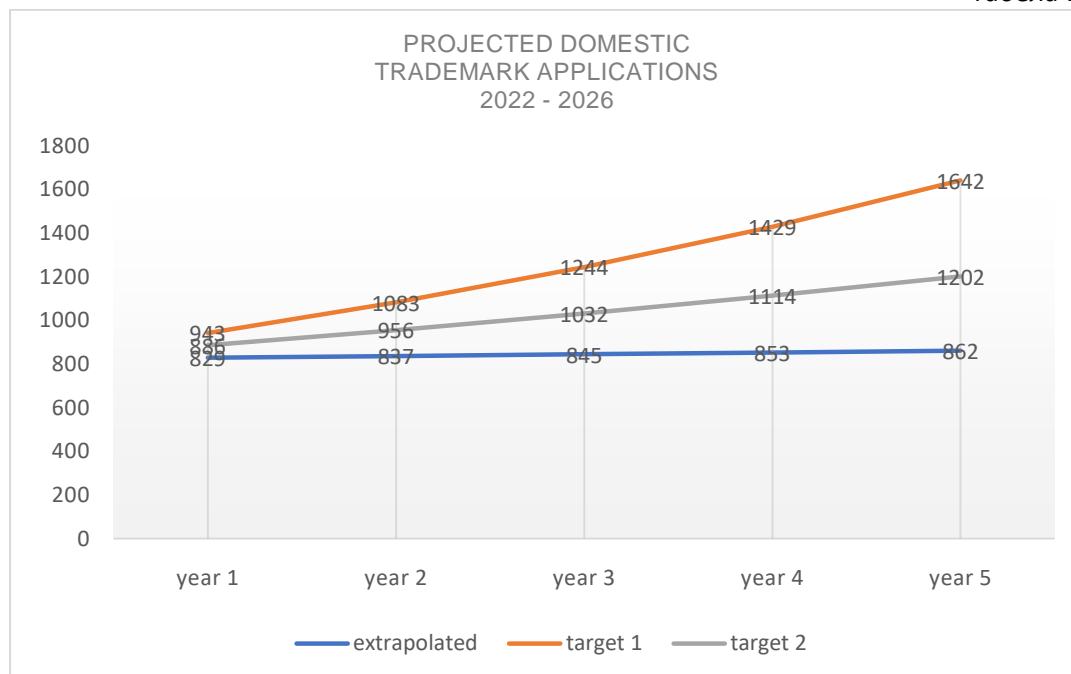
Таргетираните AAGR за периодот 2022 -2026 се добиваат на следниот начин:

а) Таргет 1 (повисок /префериран) е поставен како удвоен број од пријавите за трговска марка поднесени во 2026 (1642) споредено со пресметаната вредност во 2021 година (821). За тоа е потребен AAGR од 14,87% и вкупниот број на пријави во периодот од 5 години би бил 6341.

б) Таргет 2 (понижок /конзервативен) е поставен како аритметичка средна вредност помеѓу AAGR во периодот 2016-2020 год.(0,89%) и од Таргетот 1 AAGR (14,87%) кој изнесува AAGR во вредност 7,93%. Како резултат на ова, вкупниот број на пријави во периодот од 5 години би бил 4190.

Табела 7

ТАРГЕТИРАНИ ПЕРФОРМАНСИ НА КРЕАТИВНИТЕ ИНДУСТРИИ (КИ)

Како што е наведено во Поглавје II, постоја релевантни методолошки инструменти за мерење на економскиот придонес на КИ како и многу веќе спроведени анализи кои даваат добра основа за споредби и стратешко планирање и донесување на одлуки во оваа област.

Одредницата наведена во Табела 13 го прикажува придонесот на индустријата заснована врз авторски права во некои земји од регионот кои спроведоа вакви студии во минатото, и во Земји-Членки на ЕУ (просек).

Табела 13

Земја / година	БДП %	Вработеност %
Бугарија – 2011 година	4,5	4,5
Хрватска – 2002 година	4,4	4,2
Хрватска – 2004 година	4,3	4,7
Словенија – 2007 година	5,1	6,8
ЕУ – 2011- 2013 год. (просек)	6,8	7,1

Северна Македонија сè уште нема спроведено ваква студија, и оттаму во моментот не е нужна квантитативна анализа како основа за креирање на политиките.

Министерството за култура, во соработка со Државниот завод за статика, ќе спроведе студија за економскиот придонес на креативните индустрии во Северна Македонија на почетокот на стратешкиот период (2022 година). Студијата ќе го утврди придонесот на избраните макроекономски показатели, вклучувајќи го БДП и вработеноста. Со цел да се оцени успехот на имплементацијата на стратегијата во овој сегмент, истата студија ќе биде повторно спроведена на крајот на стратешкиот период (2026 година).

Во моментов, овие квантитативни анализи не се достапни, но таргетируваниот стратешки ефект од оваа Стратегија е да се постигне:

а) Таргет 1 (повисок /префериран) – вредностите кои оваа индустрија ги има во ЕУ (во просек), значи вкупниот (директен и индиректен) придонес на вработувањето од 7,1%, и придонес за БДП од 6,8%.

б) Таргет 2 (понизок /оптимален) вредностите кои оваа индустрија ги имала над одредницата (во просек без ЕУ), значи вкупниот придонес на вработувањето од 4,7%, и придонесот за БДП 5,5%.

Цел бр. 3 – Модернизирана и ефикасна институционална рамка за стекнување на права од ИС

3.1. Државен завод за интелектуална сопственост (ДЗИС)

3.1.1. Пренос на надлежности за авторски и сродни права на ДЗИС

Во текот на консултативниот процес за подготовка на оваа стратегија, различните вклучени чинители постојано го покренуваа прашањето за можно проширување на надлежностите на ДЗИС на авторски и сродни права. Ова би го направило ДЗИС орган на државната управа задолжен за интелектуална сопственост. Ова решение е вообичаено во многу земји и за споредба, многу земји во регионот и во ЕУ имаат избрано ваква институционална поставеност.

Како резултат на ова, препораката е да се пренесе надлежноста за сите задачи поврзани со заштитата на авторски и сродни права од Министерството за култура на ДЗИС. Со ова сите прашања поврзани со правата од интелектуална сопственост би се концентrirале во една институција, со што се зголемува видливоста на оваа област и се овозможува оптимизирање на ресурсите што би дало подобрени ефекти.

3.1.2. Човечки ресурси, систематизација, вработување, професионален развој

Во однос на бројот и структурата на вработените согласно тековната систематизација на работните места и постоечката содржина и делокруг на работење, а особено со оглед на проширувањето на надлежностите во доменот на авторските и сродните права, како и насоките да се додаваат дополнителни услуги на релевантните сектори, ДЗИС има многу неповолна состојба со човечките ресурси.

Дополнителен аспект од клучна важност е дека дел од најiskusниот кадар кој посетувал низа едукации, дома и во странство, се пензионираат во следните 2-3 години, а не се подготвува соодветна замена за нив.

Оттаму, се препорачува да се подготви сеопфатен 5-годишен план за вработување и професионален развој на човечки ресурси во ДЗИС. Притоа, треба да се земат предвид проекциите за идниот број и структурата на пријавите за ПИС, ефектите од програмите за автоматизација и специјализација во одделни економски сектори во согласност со резултатите и препораките на S3.

Специјализации во секторот на патенти

Специјализации во секторот на патенти и мали патенти во одбраните технолошки области, согласно приоритетните сектори во стратегијата S3.

Во секторот на патенти и мали патенти, се спроведува стручно испитување на домашните пријави, другите пријави поднесени директно до Заводот и пријави кои влегуваат во националната фаза предку ПЦТ. Признавањето на европските патенти не бара многу долг процес на испитување, а бројот на пријави согласно ПЦТ е многу мал и опаѓа. Оттаму, фокусот е на барањата поднесени директно до Заводот, кои се скоро целосно национални.

Како последица, за потребите на приоритетните сектори на стратегијата S3, ќе се обезбеди потребната специјализација на човечките ресурси во соодветните области, и ќе се склучи Договор за соработка со Европскиот патентен завод (ЕПЗ) за добивање „извештај од испитувањето во писмена форма“ под поволни услови и во краток временски период, кој би се однесувал на соодветен број на патентни пријави од одбрани сектори (вкупно 50 до 100 пријави годишно).

3.1.3. Професионален развој

ДЗИС ќе изготви комплетен 5-годишен план за стручно образование, развој и личен напредок на својот кадар. Овој план ќе ја уреди содржината, нивото и изворите на специјалистичката обука. Дополнително на соодветни дипломски и пост-дипломски студии дома и/или во странство, специјализацијата, меѓу другото, ќе се фокусира на следново.

Планот, освен другите методи, ќе опфати програми за учење на далечина развиени од СОИС,^{lxxxiv} и во полето на авторските и сродните права и во полето на индустриската сопственост. Програмите на СОИС за учење на далечина се поделени во две области: општи и напредни курсеви. Исто така постојат програми создадени за многу високо ниво на стручност.

Поради опишаното ширење на трендот на учење на далечина на СОИС програмите, на овој начин може да се задоволат релевантните потреби за образование и специјализација на државните службеници вработени во ДЗИС за нивно острчување во сите области од ИС како и обука за нововработените.

Курсевите за учење на далечина разработени од ЕУИПО^{lxxxv} се исто така достапни онлајн, посебно за трговските марки и индустриските дизајни, но и за комерцијализација и употреба на ИС како предност за економски раст и развој. Тие се достапни и како основни програми, како и вебинари на средно и напредно ниво.

Европскиот патентен завод (ЕПЗ) исто така изработи платформа за онлајн учење, посебно за патенти и изуми^{lxxxvi}. Зависно од предметот и профилот на интерес, може да се изберат соодветни вебинари и онлајн курсеви. На располагање се различни идеи и програми за

универзитети, за бизниси, адвокати како и застапници за патентни права. Поконкретно, центарот за учење на ЕПЗ ја нуди целокупната онлајн платформа за учење и едукација.

Достапни се и други облици на едукација и специјализација, како што се специјални и наменски семинари и курсеви развиени од СОИС, ЕУИПО, ЕПЗ како и од професионални меѓународни организации како што се Европскиот патентен институт (EPI), Меѓународното извршно друштво за лиценци (LESI), Меѓународното здружение на трговски марки (INTA), Здружението за трговски марки на Европската Заедница (ECTA) и други.

3.1.4. Надворешна комуникација и публикации

ДЗИС/Министерството за култура ќе подготват и испечатат соодветни публикации со цел да се објасни овој систем на јавноста на Северна Македонија. Се препорачува да се изготват публикации, кои се достапни во библиотеката на СОИС, и кои може да се преведат на домашните јазици без дополнителни трошоци. Во овие публикации треба да се објаснат правата на интелектуална сопственост во рамки на последниот научно-технолошки развој, особено во однос на искористувањето на авторските дела и предмети заштитени со сродните права на дигитални платформи и генерално, во дигитална средина.

Интензивниот и динамичен технолошки развој ќе влијае врз создавање, комерцијализација и консумирање на предмети заштитени со ИС и затоа публикациите подготвени од ДЗИС/Министерството за култура, наменети за пошироката јавност, ќе треба често да се ажурираат за да ја следат динамиката на технолошкиот развој.

Со помош на СОИС, ДЗИС/Министерството за култура ќе овозможат пристап на заинтересираните страни до сеопфатна низа на публикации во полето на трговските и сродните права, главно наменети за ЗКУ, на домашните јазици.

Со помошта на СОИС, ДЗИС/Стопанските комори, ќе изготват за заинтересираните страни, на домашни јазици, сеопфатни комплекти со публикации од областа на ИС наменети првенствено за малите и средните претпријатија и за старт-ап претпријатијата.

Во соработка со другите релевантни партнери во националниот систем на ИС, ДЗИС редовно или барем два пати годишно во наредниот 5-годишен период, ќе организира тематски настани со релевантни претставници на јавноста (промотивни настани, презентации, работилници, конференции, итн.)

3.1.5. Е-мрежа за размена на податоци во областа на ИС

Електронска платформа за размена на податоци и имплементација на Методологијата за прибирање статистички податоци од институциите надлежни за спроведување на правата од ИС^{lxxxvii} е тема која се протега многу години и до сега не е пронајдено ниту едно соодветно решение. Решавањето на проблемот започна во 2006 година. Во рамките на програмата CARDS, беше подготвен 'IRIS' системот за размена на податоци помеѓу надлежните органи, но системот никогаш не се операционализира.⁹²

---

⁹² Извештајот за целосна оценка на IRIS за ДЗИС беше спроведен во Октомври 2009 во рамки на Регионалната програма на CARDS за правата од ИС во Западен Балкан и Турција. Извештајот понуди низа на препораки земајќи ја предвид политичката позадина и околностите, како и огромниот публицитет кој го проследи овој проект и големите очекувања на Владата на ПЈМ за комплетирање на Проектот IRIS до крајот на 2010, како и напорите кои се

На 09/10/2012, беше донесена Методологија за статистички мониторинг и прибирање податоци за преземени мерки при повреда на правата од ИС. Анализата на методологијата во 2016 година во рамките на проектот IPA 2011 укажа на некои недостатоци. Решение кое се предложи беше ревизија на Методологијата и создавање на веб-базирана информациска платформа за да се олесни размената на податоци помеѓу установи активни во полето на ИС.

Ова е несомнено еден од стратешките правци за подобрување на националниот систем на ИС во Северна Македонија. Во овој проект беа обезбедени средства и ресурси за реализација на оваа цел. Оттаму, ова се смета како прв приоритет во имплементацијата на оваа стратегија.

3.1.6. Е-поднесување на пријави и Е-услуги

Електронско поднесување на пријави за трговски марки и индустриски дизајни

ДЗИС потпиша договор со ЕУИПО во врска со обезбедување на софтверско решение и техничка помош на ДЗИС за инсталирање и спроведување на процесот на поднесување на пријави за трговска марка и индустриски дизајн по електронски пат.

Ова е стратешка одлука од клучна важност чијашто примена ќе обезбеди огромни придобивки и за ДЗИС и за корисниците на системот (подносителите на пријави). Ова решение значително ќе ја подобри ефикасноста на административните процедури поврзани со трговските марки и индустриски дизајни во ДЗИС, но ќе донесе и нови знаења и најдобри практики кои се отелотворени во ова решение.

Дополнителна вредност на овој стратешки патоказ е усогласеноста на практиките на ДЗИС со практиките на ЕУИПО и нејзините членки, што ќе биде од клучна важност за идното приклучување на Северна Македонија во ЕУ како и интеграцијата на националниот систем на ИС во севкупниот систем на ЕУ во полето на интелектуалната сопственост.

ДЗИС ќе направи сè што е потребно за да обезбеди успешна имплементација согласно раководењето со проектот на ЕУИПО и времетраењето на имплементацијата⁹³.

Што се однесува до содржината, важно е да се нотира дека поднесувањето на е-пријави вклучува функционалности⁹⁴ и е-услуги⁹⁵.

вложени за проширување на соработката помеѓу институциите и за прецизирање на податоците потребни за секоја установа.

93

- Процесот оди низ следниве фази: проектна организација, гап анализа, почеток на имплементацијата (трошоци за отпочнување), анализа, развој, тестирање, отпочнување со работа, затворање
- Спроведувањето на делот за електронско поднесување пријави за трговска марка трае помеѓу 9 и 12 месеци.
- Спроведувањето на делот на електронски услуги го следи чекорот 2.
- ЕУИПО ја следи проектната организација која го сочинува следново:
  - а) од страната на Заводот за ИС: проектен одбор, (извршните лица + главниот корисник + главниот давател на услугите) и проектен тим (проект менаџер + главен деловен корисник + интерен и екстерен консултант за ИКТ)
  - б) од страната на ЕУИПО: проектен одбор (извршно лице - раководител на служба) и проектен тим (проектен менаџер + постојан ПМ + раководство на проектот + раководство од страна на корисникот и надворешни консултанти + раководител за ИКТ и надворешни консултанти)
- Сето ова споменато погоре подеднакво се однесува и на модулите за индустриски дизајн.

Она што е осмислено од ЕУИПО како е-услуги, всушност подразбира редослед на активности кои се преземаат пред Заводот. Со други зборови, овие е-услуги не ги вклучуваат е-услугите онака како што беа прецизирани во поранешните стратешки програми, како што е развојот на 4 модули кои резултираат од проектот имплементиран со техничка поддршка од Норвешка.

ДЗИС ќе ги развие споменатите е-услуги согласно долгорочните стратешки насоки.

Е-поднесување на патентни пријави

Северна Македонија е полноправна членка на Европската организација на патенти и е преставена во Управниот совет кој исто така врши надзор над Европскиот патентен завод, како извршно тело организацијата. Како последица на ова, Северна Македонија има придобивки од сиот позитивен напредок кој го бележи Европската патентна мрежа (EPN).

Ова се однесува и на соработката која почива врз стратешкиот план на ЕПЗ до 2023 година и плановите за билатерална соработка. Повеќето важни аспекти на оваа соработка се содржани во Целта бр. 6 која е опишана подолу.

По однос на е-поднесувањето на патенти како модул обезбеден од ЕПЗ, се нотира дека развојот на ваков модул за заводите за ИС на Земјите-Членки е планиран за 2023 година.

3.1.7. Комуникациски прашања

ДЗИС ќе ја прегледа и ревидира својата програма за запознавање со услугите од 2010 година и ќе го дефинира збирот на комуникациски алатки за информирање на јавноста (вебсајт, печатени медиуми, конференции за печат, летоци за информирање) и/или механизми за комуникација и консултирање на корисниците и на јавноста (телефон, е-маил, веб сајтови, блогови, социјални мрежи, итн).

ДЗИС ќе наменува двајца вработени кои имаат соодветно звање, вештини и искуства за комуникација со јавноста, и ќе обезбеди соодветна обука за тие лица.

3.1.8. Физички / материјални ресурси

Стратешки патоказ на ДЗИС е да обезбеди оптимална материјална основа и ресурси за идното ефикасно работење на установата согласно проширениот опфат на надлежности и за менување на неговата мисија кон сервисна организација. Ова најмногу се однесува на работните простории и на ИКТ опремата.

ДЗИС планира да се пресели во нови канцеларии во сопствен објект. Со ова би се обезбедиле оптимални услови за идното работење на установата, вклучувајќи и услови за спроведување на стратегијата.

ИКТ опремата во ДЗИС е под оптималните потреби и не соодветствува со плановите за модернизација во полето на електронското поднесување на пријави, е-услугите, е-

---

⁹⁴ На пример: барање на слични детали за заштитена марка, пребарување на класификациите од Ница/Локарно, барање на податоци за подносителот на пријавата/застапникот, извештај пред царинење, автоматско пресметување на надоместокот итн.

⁹⁵ Како што се: обнова, промена на податоци за сопственик или претставник, пренос на права, невалидност, стварни права, лиценца, приговор, отповикување, приговори, повлекување, итн.

вмрежување со националниот систем на ИС, како и административната поддршка за ефикасно процесирање на пријавите и другите потребни функционалности.

ДЗИС (со помош на овој проект) ќе ги дефинира потребите за ИТ и комуникациска опрема и ќе ги спроведе потребните набавки како дел од своите приоритети.

3.2. Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ)

3.2.1. Одделение за стандарди и квалитет на земјоделски производи

Во однос на бројот и структурата на вработени според сегашната систематизација на работни места и содржината и постојниот опфат и опис на активности, во некои делови на Одделението за стандарди и квалитет на земјоделски производи има недостиг на стручни лица.

Оттаму, се препорачува да се подготви сеопфатен 5-годишен план за вработување и професионален развој на човечки ресурси во ова одделение. Притоа, треба да се земат предвид проекциите за идниот број и структурата на пријавите за (ГО) и (ОП).

Неопходно е да се подобри недоволната координација помеѓу Одделението за стандарди и квалитет на земјоделски производи, Агенцијата за унапредување на земјоделието и инспекциските одделенија.

3.2.2. Управа за семе и саден материјал

Во однос на бројот и структурата на вработени во Управата за семе и саден материјал, споредено со досегашната систематизација на работни места и постојната содржина и обем на активности во областа на инспекциските и контролните одделенија, во одредени области може да има недостаток на стручни кадри. Имено, во областа на заштита на растителните сорти нема случаи на спорови со кршење на правата на селекционерите. Сепак, потребата од зајакнување на капацитетите на одделенијата за инспекција и контрола е континуирана обврска. Наведеното е важно бидејќи, според експертите, повреда на правата може да се случи на повеќе начини.

Највисок приоритет е модернизација на опремата, хоризонталното вмрежување и размена на податоци со Царинската управа и другите органи за спроведување на законот, контрола по царинење на семенскиот материјал што е пуштен на пазарот и складирање и одржување на семенски и саден материјал во ген-банка, како и спроведување на контрола над работата на овластените правни лица и овластените лаборатории.

3.3. Министерство за култура

Сектор за нормативно-управни работи и авторски и сродни права – Одделение за авторски и сродни права (ОАСП)

Во ОАСП работи само еден државен службеник, иако според Актот за внатрешна организација на министерството се предвидени пет вработени во одделението.

За ефикасно спроведување на сегашните надлежности на одделението и на приоритетите дефинирани со Стратегијата за култура во однос на АСП, неопходен е адекватен институционален капацитет на надлежниот орган на управата.

Она што е забележливо е неусогласеноста помеѓу моменталната ситуација во однос на човечките ресурси, опремата, организациската структура, видливоста на одделението и мисијата и улогата на ова тело, особено можноста за следење на релевантните меѓународни трендови и учество во меѓународна соработка за заштита и остварување на АСП.

Министерството за култура, или, доколку дојде до измени во надлежноста во поглед на АСП, ДЗИС ќе реализира активности од тековната Стратегија за култура и од акцискиот план на ОАСП во следниве насоки.

1. Подигнување на нивото на знаења потребни за успешна реализација и заштита на АСП преку организирање на тематски работилници за спроведување на Законот за АСП, со акцент на колективното остварување на авторските права и сродни права; за заштита и пренос на АСП и за новите технологии и медиуми; АСП и активности и индустрии кои се засноваат врз АСП и повеќе.
2. Организирање кампањи за важноста на АСП; за улогата на АСП во активности и индустрии засновани врз АСП; поттикнување на колективното управување со АСП; поттикнување на законски начини на користење на АСП, итн.
3. Развој на функционална веб-страница за авторски права и сродни права.
4. Подготовка на стратешки документ за вклучување на АСП во образовниот систем.
5. Развој на информативно-образовни материјали за веб-страницата во врска со АСП.
6. Поттикнување и негување на активна соработка со засегнатите страни во процесот на остварување и заштита на АСП.
7. Воспоставување контакт точка како постојан форум за промовирање на реализацијата и заштита на АСП со цел споделување на знаења и искуства и дебатирање за теми од заеднички интерес. Форумот ќе функционира како посебен блог во рамките на веб-страницата за АСП.
8. Интензивирање на координацијата во меѓуминистерската соработка со другите надлежни државни органи и институции, со посебен акцент на обезбедување и размена на податоци за реализација и заштита на АСП.
9. Интензивирање на меѓународната соработка со Светската организација за интелектуална сопственост во Женева и интензивирање на билатералната соработка во полето на АСП со земјите од Југоисточна Европа.

ЦЕЛ Бр. 4 – Зајакнато признавање и ефикасно и координирано спроведување на ПИС

Во моментов, националните закони се главниот механизам за заштита на ИС. Иако може да има неколку пристапи кон заштитата кои се одраз на разновидноста на ИС и нејзиниот социјален контекст, развивањето на стратегија за заштита на ИС вообичаено ги вклучува следните клучни компоненти: *иницијативи за мерки во политиките*, вклучувајќи политички одлуки за да се даде поголемо внимание и вредност на ИС како и нејзина заштита како и давање политички насоки кои го одредуваат севкупниот правец на клучните прашања; *Законодавни иницијативи*, вклучувајќи го и јакнењето на постојните правни алатки и создавање на нови; *Инфраструктура*, особено инвентарот, базите на податоци и другите информациски системи, кои можат да го надополнат и поддржат спроведувањето на правните

системи; *Практични алатки*, вклучувајќи и употреба на договори, упатства и протоколи, како и, онаму каде е потребно, јакнење на капацитетите и подигање на свеста.

Политиките за подигнување на нивото на признавање на ПИС и за ефикасна реализација на истите ќе се имплементираат преку две комплементарни под-политки:

А) Јакнење на јавната свест за ИС, нејзината општествено-економска важност, и

Б) Поефикасно спроведување на законите од областа на ПИС

4.1. Јакнење на јавната свест за ИС

Властите на национално и локално ниво ќе дадат придонес преку јакнење на свесноста за ИС на директен и индиректен начин.

Директниот придонес ќе се реализира преку: редовно известување на јавноста за сите активности од страна на органите на управата, вклучувајќи ги и успешните активности за спроведување на законот; посебни информации за најзначајните предмети со соодветно медиумско покривање; строги политики за јавната администрација за примена и почитување на сите видови на права од ИС при набавка на стоки и услуги, како и за нивна редовна употреба; промовирање на почитувањето на правата од ИС во јавните образовни институции.

Индиректниот придонес ќе се реализира преку: иницирање, организирање и/или спонзорирање на настани поврзани со подигнување на свеста за ИС; учество на владини претставници на вакви или слични настани организирани од други заинтересирани страни и субјекти; вклучување на ПИС во програмите за редовна обука и едукација на државни службеници и вработени во релевантните органи на управата.

Дополнително, ќе се разгледуваат и различни стратегии за подигнување на свеста, уште од најмлада возраст со користење на различни методи, пр. преку натпревари за децата кои ќе го насочуваат вниманието на младите за нивниот иновативен потенцијал, како и преку воведување на модули во програмите на основните училишта.

Оперативните иницијативи во овој поглед ќе бидат организирани и имплементирани од Оперативната група за промоција на ПИС и соработката со носителите на правата, во рамки на координативното тело за интелектуална сопственост (види подолу).

4.2. Поефикасно спроведување на законите од областа на ПИС

Министерство за внатрешни работи - Полиција, Со оглед на бројот и структурата на вработени во однос на постоечката систематизација и постоечката содржина и обем на работа, како и со оглед на специфичноста и сериозноста на кривичните дела во компјутерскиот криминал, зголемувањето на е-трговијата и проблемите околу IPTV содржината, потребно е да се направи План за вработување и обука на специјализиран кадар, како и план за набавка на специфична опрема за goneње и откривање на овие кривични дела.

Царинската управа (ЦУ) ќе операционализира модул за ПИС и ќе се поврзе со други тела и органи, посебно со ДЗИС. Со оглед на специфичноста и комплексноста на повредите на правата од интелектуална сопственост, ЦУ ќе планира исто така вработување и обука на специјализиран кадар.

ЦУ ќе ги истражи најдобрите практики на други земји, особено искуството од Хрватска, во врска со начинот на кој се постапува со запланетата стока, за која е изречена судска пресуда и која треба да се уништи. Посебно интересни области во овој контекст се местата каде се

складираат заплнетите стоки сé до правосилноста на судската одлука, кој ги сноси трошоците за нивно уништување итн.

Државниот пазарен инспекторат, имајќи ја предвид специфичноста и тежината на повредите на правата од интелектуалната сопственост, а особено зголемениот обем на е-трговијата, ДПИ ќе планира вработување и обука на специјализиран персонал, како и план за набавка на специфична опрема за следење и откривање на овие повреди. Неопходно е бргу да се креира софтвер како и да се воспостави хоризонтално поврзување со ДЗИС и другите органи за спроведување на правата од интелектуална сопственост.

Агенцијата за АВМУ, во соработка МИОА ќе изврши хармонизирање на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги со правото на ЕУ.

Македонското законодавство за заштита на растителни сорти, поточно Законот за семенски и саден материјал за земјоделски растенија и Законот за селекционерските права имаат за цел да ги заштитат растителните сорти, правата на земјоделците и селекционерите, истовремено поттикнувајќи го развојот и одгледувањето на нови растителни сорти. Државниот инспекторат за земјоделство е органот кој ги врши официјалните контроли за примарни производи од растително потекло, додека за производите од животинско потекло и храна е задолжена Агенцијата за храна и ветеринарство.⁹⁶

Телото (телата) определени за проверка на сообразноста со елаборатот или спецификациите за ГО и ОП на земјоделски и прехранбени производи сé уште не се акредитирани. Проверката на усогласеност со елаборатот или спецификацијата ја вршат овластени тела за проверка, и ова се врши врз база на контролен план одобрен од страна на Министерот.

Во отсуство на овластени тела за проверка, улогата на преземаат Државниот инспекторат за земјоделство (ДИЗ) или Агенцијата за храна и ветеринарство (АХВ).

Северна Македонија сé уште ги нема вклучено базите на податоци од МЗШВ и ДЗИС за регистрираните и поднесените пријави за ГО и ОП во базата на податоци eAmbrosia – Регистарот на ЕУ за ГО^{lxxxviii} и во GiView – Регистарот на ЕУИПО за географски ознаки и ознаки на потекло^{lxxxix}. Вклучување на податоците во двата спомнати регистри е прашање од највисок приоритет.

4.2.1. Правосудство

Проектот „Зајакнување на спроведувањето на ПИС“⁹⁷ меѓу другото препорачува, поради ограничениот број на предмети од областа на ИС, да се концентрираат предметите од областа

---

⁹⁶ Види исто стратешки упатства под 3.2.2.

⁹⁷ Твининг проект на ЕУ (МК 11 IB OT 01) - IPA 2011- Denmark *March 2017*– „Зајакнување на спроведувањето на ПИС“. – некои дополнителни препораки се: се препорачува органите за спроведување на законот со надлежности во областа на ПИС да можат да користат подобри истражни техники, како што е технички надзор, со цел да ги идентификуваат дистрибутерите, увозниците, производителите и финансиерите на повредите на ПИС.

За сузбивање на фалсификувањето и пиратеријата, се препорачува надлежните тела и органи кои се занимаваат со кривична проблематика во областа на ИС да имаат можност да го одземат имотот од сторителите на кривични дела во областа на ПИС (целосна или делумна конфискација на стоки кои им припаѓаат на осудени физички или правни лица).

на ИС (граѓанските и кривичните) во еден основен суд и во еден апелационен суд⁹⁸. Како алтернатива, предметите од ИС би можеле да се пренасочуваат во специјализирани одделенија од надлежните судови.

Со оваа мерка би се овозможило судиите да стекнат поголемо искуство во постапување со предмети од ИС, вклучувајќи ги времените мерки, обезбедувањето докази и проценката на штета, во која област одредбите во одредена мера се разликуваат од правилата во другите области на граѓанското право. Понатаму, судиите би се навикнале на ценат прашања како што се сличноста на трговските марки, веројатноста за забуна и други концепти специфични за прашања поврзани со ИС.

Независно од тоа дали ќе се реши да се прифатат гореспоменатите измени во структурата на судовите, се препорачува да се спроведуваат семинари за обука на судиите со фокус на практичните аспекти кои се специфични за ИС, на пример, оценка на сличностите помеѓу трговските марки и утврдување на штетата.

Доколку Владата го прифати предлогот за изменување на надлежноста на судовите во насока на концентрирање на заштитата на ИС во еден основен суд (како првостепен) и на еден Апелационен суд, тогаш Законот за судови мора да се измени. Измената на судската регулатива е навистина итна, бидејќи „малиот број случаи од областа на ИС“ во судовите делумно е резултат на несоодветната заверка на овие предмети.

Измените од областа на надлежност на Јавното обвинителство треба да ги следат спроведените измени од областа на судската надлежност. Како резултат на горенаведените измени, потребно е соодветно да се спроведат и измените и дополнувања на Законот за јавно обвинителство.

Понатаму, во областа на судството, треба да се направи измена на Законот за вештачење со цел правилно да се споменува називот интелектуална сопственост (не како права од интелектуална сопственост и авторски и сродни права). Исто така, треба да се изменат потребните квалификации на вештите лица од областа на интелектуалната сопственост, со цел да се добие подобра стручна експертиза.

Истата препорака беше дадена и на состанокот на КТИС посветен на оваа стратегија, кој се одржа на 28.05.2021 год, - Судиите и јавните обвинители да се специјализираат за ИС, со поголем број на обуки организирани на годишно ниво. Академијата за обука на судии и јавни обвинители да организира поголем број обуки во годината.

4.2.2. Координативно тело за интелектуална сопственост (КТИС)

КТИС како постојан механизам игра клучна улога во координирање на активностите на сите релевантни чинители во националните ПИС. Оваа улога вклучува неколку нивоа на координација, од креирање и спроведување на договорените политики, до оперативно планирање и спроведување на заеднички активности.

Телото е основано во април 2007 година и повеќе пати имаше прекини во работата, немаше јасно дефиниран опсег и содржина на задолженијата и не беше доволно прецизно позиционирано во системот кој ја регулира ИС на национално ниво. Во поблиското минато,

---

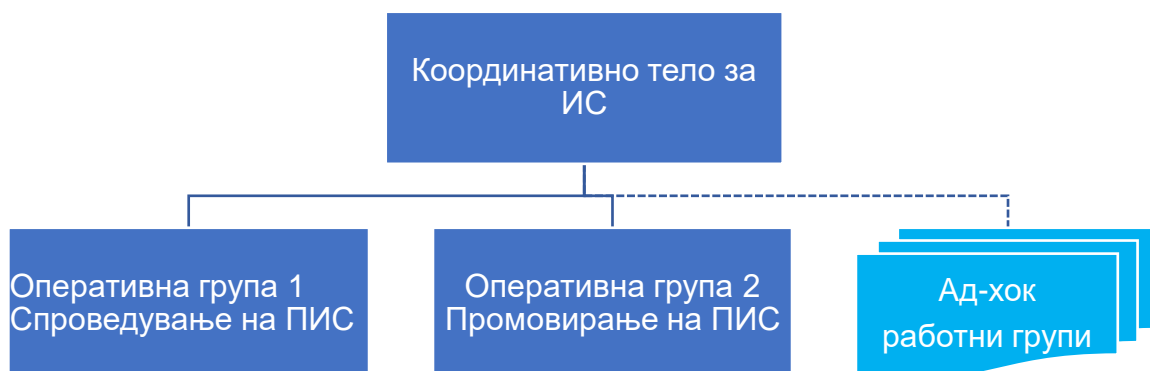
⁹⁸ При оценка на овој документ, Министерството за правда негативно се произнесе по однос на оваа препорака и побара предложената мерка да се избрише.

работата на КТИС е интензивизирана, но сè уште не се доволно прецизирани обемот и начинот на неговото работење, како и методите на работа, системот за комуникација, доброто владеење, известувањето итн.

Обемот на работа на КТИС е ограничен на спроведување на законите од ИС и на оперативни активности на органите за спроведување на законот. Оттаму, се препорачува да се организира механизам за координација на две нивоа, преку едно постојано координативно тело и две постојани оперативни групи, со можност за формирање на ад хок работни групи за поддршка на индивидуалните професионални активности.

КТИС треба да биде тактичкото ниво на кое ќе се усогласуваат сите задачи и активности во стекнувањето на правата од ИС и за спречување и сузбивање на законски повреди во оваа област. Тоа е сочинето од раководни лица и државни службеници од органите на државната управа одговорни за стекнување и реализација на правата на интелектуална сопственост, како и други тела од доменот на јавното право кои се исто така, надлежни за одредени прашања од заштитата на ИС, како и од претставник на ЈО.⁹⁹

Слика – Шематски приказ на предложеното двостепено организирање на КТИС

КТИС ќе продолжи да координира конкретни заеднички активности насочени кон уште поголемо признавање на ПИС, како и за реализација на законските одредби, и ќе ја преземе координацијата при спроведувањето на оваа Стратегија, како и подготовката на идните стратешки документи, обезбедувајќи со тоа континуитет на стратешко планирање во рамки на националниот систем на ИС.¹⁰⁰

⁹⁹ По одобрување на Нацрт-стратегијата, при разгледување на нацрт-акцискиот план, КТИС на 25 ноември 2021 год., испрати четири конкретни прашања и побара посебен состанок со тимот кој го изготвуваше нацртот. Тимот одговори со детални објаснувања/одговори на 26 ноември 2021 год. На состанокот одржан на 1 декември 2021 год., некои членови како и претседателот на КТИС изразија скепса во врска со предложената двостепена структура на КТИС, велеле дека предложеното вклучување на владини претставници во тактичкото ниво на координирање би можел само да го искомплицира а не да го подобри работењето на ова тело. Оттаму, според ова мислење, организациската структура на КТИС треба да остане непроменета но бројот на наименувани претставници од институциите-членки треба да се преиспита/зголеми.

¹⁰⁰ КТИС ги прифаќа предложените зголемени надлежности кои, меѓу другото, вклучуваат координирање на спроведувањето на оваа Стратегија и Акциски план, 2022 – 2026 год.

Шематскиот приказ на механизмот за координација на спроведувањето на стратегијата е прикажан во соодветното поглавје на документот (Поглавје IV), и во него е објаснето функционирањето на КТИС во рамки на својот сегашен опфат.

Ова тело презема дејствија за јакнење на јавната свест за важноста на заштитата на ПИС, активностите за професионален развој на вработените, за следење на спроведувањето на домашните прописи и за предлагање на мерки за континуирано подобрување и меѓусебно усогласување, за следење на практиките на различните меѓународни тела за спроведување на одредбите кои се однесуваат на ПИС, посебно ЕК - ЕУИПО, СОИС – АСЕ, ICC – BASCAP и соработува со нив.¹⁰¹

Ова тело ќе ги добива и анализира извештаите на оперативните групи во областа на јавното признавање и почитување на ПИС како и во полето на спроведување на овие права.

Оперативна група 1 за законско спроведување на ПИС е оперативното ниво на координација на задачите и активностите со цел да се спречат и сузбиваат прекршувања на правата од интелектуална сопственост, која соработува на соодветно регионално и меѓусекторско ниво, инволвирајќи претставници од Министерството за внатрешни работи, Пазарниот инспекторат, Царинската управа, ЈО и ДЗИС.

Оперативна група 2 за промовирање на ПИС и соработка со носителите на правата. Во неа се вклучени претставници на телата задолжени за спроведување на ПИС, претставници на здруженија на носители на ПИС, организации за управување со АСП, претставници на одредени индустриски гранки потенцијално под закана за прекршувања на ПИС, како и претставници на организации на потрошувачи.

Прашање кое се повторува во врска со работата на КТИС е развивање на систем за е-вмрежување за размена на податоци за ИС помеѓу надлежните органи, вклучувајќи модул за собирање на статистички податоци од различни установи базиран на Методологијата за прибирање на статистички податоци.

За да се дигитализира работењето на КТИС, таа треба да има свој портал на кој ќе се објавуваат информации поврзани со нејзините активности. Овој портал треба да овозможи електронско анонимно пријавување на повреди на ПИС од страна на физички и правни лица, кои Координативното тело ќе ги разгледува и ќе постапува по нив.

Гореспоменатото ќе се реализира во рамки на тековниот проект.

Институциите кои веќе имаат софтверско решение (модули) за собирање податоци за предмети поврзани со правата од интелектуална сопственост ќе бидат интегрирани преку веб услуги. За податоци кои не се достапни преку веб-услугите ќе се обезбеди рачен влез за корисници со соодветни овластувања/одобрувања.

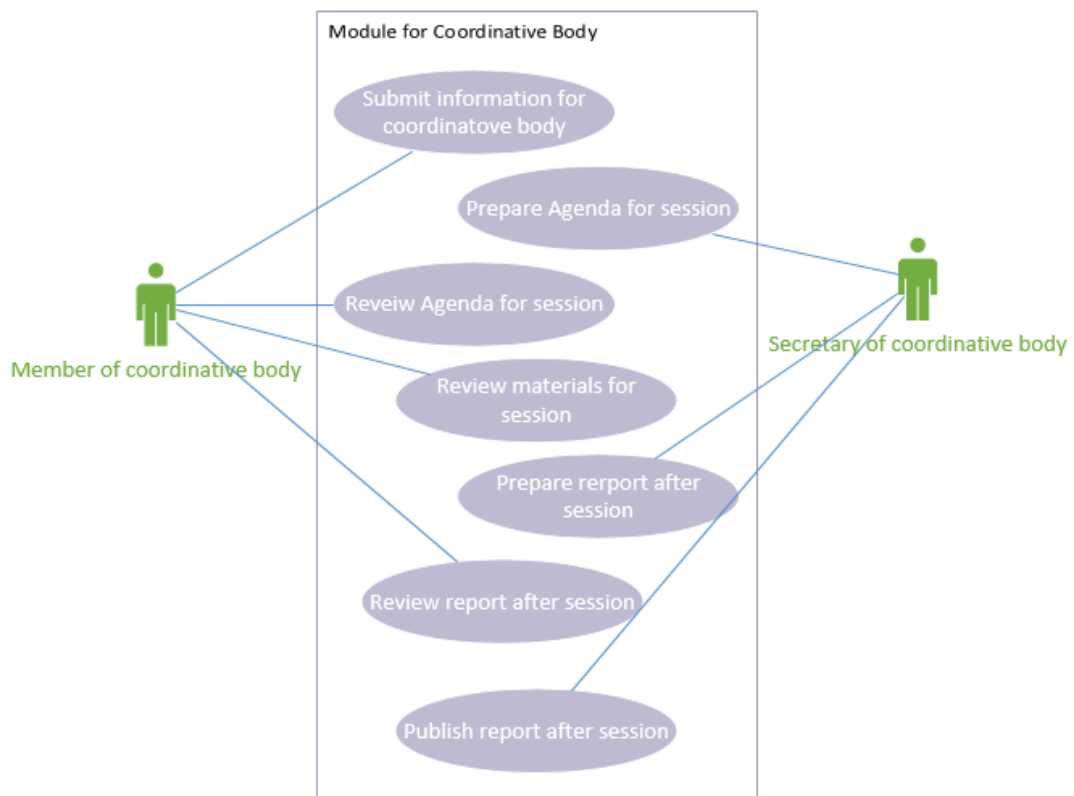
¹⁰¹ [Европска опсерваторија на прекршувањата на правата од интелектуална сопственост \(ЕУИПО\)](#), [Европска комисија - Акциски план за реализирање на правата од интелектуална сопственост](#), [Европска комисија – Акциски план на ЕУ за сузбивање на повреди од ПИС во царинската област \(2013-2017\)](#), [Меѓународна стопанска комора – активности на бизнисите за сузбивање на фалсификување и пиратерија \(BASCAP\)](#), [Светска организација за интелектуална сопственост \(СОИС\) – Советодавен комитет за спроведување на политиките](#)

Слика 4 – Дијаграм на модулот за прибирање на статистика

Исто така е видливо дека мора да се подобри оперативното работење на координативното тело, како и самиот тек на работниот процес поврзан со подготовката, одржувањето и следењето на сесиите. Проектот ќе понуди решенија за поддршка/модули, како што е прикажано на сликата 5 подолу.

Слика 5 – Дијаграм на модулот за поддршка на КТИС

ЦЕЛ бр. 5 – Модернизација на националните закони за ИС и нивна усогласеност со законодавството на ЕУ и меѓународниот правен поредок на ИС

5.1. Законска рамка во полето на индустриската сопственост

Во согласност со стратешката политичка ориентација на МК за унапредување на процесот на пристапување во ЕУ, неопходно е да се усогласи целокупната правна рамка во полето на ИС со правото на ЕУ коешто стапи во сила по 2010 година. Оттаму треба да се спроведе комплетен скрининг на националното законодавство во областа на ИС, споредбено со правото на ЕУ¹⁰².

Со цел да се модернизира националното законодавство за интелектуална сопственост и целосно да се усогласи со правото на ЕУ и со сите релевантни меѓународни правни акти кои ја обврзуваат МК, како и оние кон кои земјата планира да се придржува во стратешки 5-годишен период, Владата ќе го достави до Собранието следниов законски пакет.

Наместо постојниот Закон за индустриска сопственост, се препорачува да се донесат посебни закони за одделните права од индустриска сопственост, и тоа Закон за патенти, Закон за трговски марки, Закон за индустриски дизајн и Закон за географски ознаки и ознаки на потекло.

Дополнително, се предлага воведување на „малите патенти“ како нов предмет на заштита во Северна Македонија и да се регулира ова право од ИС во рамки на Законот за патенти.

Заштитата на топографијата на интегрирани кола (полупроводници) сè уште би се регулирале со одделен закон.

Се предлага да се подготви и усвои нов Закон за заштита на неоткриени информации од пазарна вредност¹⁰³ - (Трговски тајни¹⁰⁴) и одделен закон за Застапување во областа на интелектуална сопственост. Меѓу другото тој ќе го регулира основањето на комора на претставници на ИС, како предлог кој наиде на солидна поддршка во текот на консултациите.

Во рамките на овој процес ќе се обезбеди кохезија со применливото национално законодавство.

---

¹⁰² Релевантните прописи од корпусот на ЕУ *acquis* се наведени во Анекс 2

¹⁰³ Овој закон ќе ги утврди и определи предусловите за заштита како и правилата за заштита од незаконско стекнување, користење и обелоденување на трговски тајни поврзани со необјавени информации со пазарни (комерцијални) вредности.

Со овој пропис се транспонираат следните директиви во законската рамка на МК: – Директива (ЕУ) 2016/943 на Европскиот парламент и на Советот од 8 јуни 2016 год. за заштита на неоткриени знаења и деловни информации (деловни тајни) од нивно незаконско стекнување, користење и откривање (ОЈ L 157, 15. 6. 2016) – Директива 2004/48/ЕК на Европскиот парламент и советот од 29 април 2004 год. за остварување на правата од интелектуална сопственост (ОЈ L 157, 30. 4. 2004).

¹⁰⁴ ДЕФИНИЦИЈА: »трговски тајни« се информации кои ги исполнуваат следните критериуми: а) тие се тајни во смисла дека не се, во својата севкупност или во точната структура и склоп на своите составни делови, генерално познати или лесно достапни на лица од круговите кои вообичаено се занимаваат со конкретниот вид на информација; б) имаат комерцијална вредност зашто се тајни; в) во однос на нив, лицето кое законски ги контролира информациите, преземало разумни чекори во тие околности за да ја сочува нивната тајност. Информациите наведени погоре се однесуваат, меѓу другото, на знаења и искуства, деловни информации и технолошки информации.

Како резултат на ова, ДЗИС ќе подготви нацрт закони за секое од правата од индустриска сопственост, како и други закони и подзаконски акти кои се во рамки на нејзините надлежности:

Закони

Закон за патенти и „мали патенти“

Закон за трговски марки

Закон за индустриски дизајни

Закон за географски ознаки и ознаки на потекло

Закон за заштита на топографијата на интегрални кола (попупроводници)

Закон за застапување во областа на ИС

Закон за заштита на неоткриени информации од пазарна вредност - (Трговски тајни)

Правилници

Правилник за патенти и „мали патенти“

Правилник за трговски марки

Правилник за индустриски дизајни

Правилник за географски ознаки и ознаки на потекло

Правилник за заштита на топографијата на интегрални кола (полупроводници) Правилник за стручен испит за застапување во областа на ИС

Законот за семиња и саден материјал за земјоделски растенија, и

Законот за селекционерски права

се усогласени со Конвенцијата UPOV, Договорот TRIPS и со релевантните регулативи на ЕУ. Усогласувањето на легислативата во делот на новите растителни сорти со релевантните правни акти на ЕУ постојано ќе се одвива.

5.2. Законодавство во областа на авторското и сродните права (АСП)

АСП и понатаму ќе се регулираат со посебен закон, но се препорачува донесување на нов Закон за АСП кој ќе биде посовремен и целосно усогласен со релевантното европско право во оваа област, и со сите релевантни меѓународни правни акти кои се обврзувачки за МК, како и со оние насоки кон кои што земјата намерава да се стреми во претстојниот стратешки 5-годишен период.

Како што беше образложено претходно, Законот беше во голема мера усогласен со законодавството на ЕУ до 2010 година. Со измените кои се спроведоа неколку години подоцна, нивото на усогласеност значително се намали. Покрај горенаведеното, по 2010 година се случи нов значаен развој во правната рамка на ЕУ која ги регулира креативната и културната индустрија во контекст на единствениот дигитален пазар. Оваа реформа на авторските права вклучува збир на правни инструменти кои треба да ги решат најпроблематичните прашања за заштита на авторските права на единствениот дигитален пазар.

Предлог-законот за изменување и дополнување на Законот за АСП е подготвен со цел усогласување на Законот со некои поважни нови случувања во правото на ЕУ, и пропишува нормативна основа за воспоставување ефикасен модел за функционирање на системот на

колективно управување со авторските и сродните права во согласност со Директивата 2014/26/EЗ за колективно остварување на АСП и за издавање на одобренија за повеќе држави на права за користење на интернет на музички дела на внатрешниот пазар, потоа, со цел усогласување со Директивата 2011/77/EУ на Европскиот парламент и на Советот од 27 септември 2011 година за изменување на Директивата 2006/116/EУ за рокот на заштита на авторското право и одредени сродни права, во однос на заштитата на коавторите на музичките дела со текст, како и времетраењето на заштитата на изведувачите и фонограмските продуценти на снимени музички изведби, соодветно воведување на одредби од Директивата 2012/28/EУ на Европскиот парламент и на Советот од 25 октомври 2012 година за дозволена употреба на дела – сираци (без утврдено авторско право), усогласеност со Договорот од Маракеш, како и усогласување на овој Закон со Законот за прекршоци.

Овие активности се реализираат пред и паралелно со подготвувањето на оваа Стратегија. Сè уште има потреба за значително понатамошно усогласување со постојната правна рамка на ЕУ¹⁰⁵ и надвор од опфатот од предложениот нацрт-закон. Во вакви околности се препорачува да се продолжи со посакуваното но непотполно усогласување а притоа да се отпочне со подготовка на новиот модернизиран Закон за АСП, целосно усогласен со релевантната правна рамка на ЕУ.

Усогласеност со меѓународни спогодби со кои раководат СОИС и СТО

Северна Македонија е членка на повеќето значајни меѓународни договори во областа на интелектуалната сопственост со кои раководат СОИС (вклучувајќи ја конвенцијата UPOV) како и Светската трговска организација.

Со цел да се постигне комплетно интегрирање на националниот систем на интелектуална сопственост во меѓународниот систем, се препорачува земјата да се приклучи и кон следниве меѓународни акти:

- Договорот од Пекинг за аудиовизуелни творби¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ Следниве прописи треба дополнително да се усогласат:

Директива 2019/790 / ЕУ за авторски и сродни права на единствениот дигитален пазар и измени на Директивите 96/9/EЗ и 2001/27/ ЕЗ; Директива 2019/789/EУ за одредени правила за примена на АСП кои важат за одредени онлајн емитувања на организации за радиодифузија и реемитување на телевизиски и радио програми со измена на Директивата 93/83/ЕЕС; Директива 2014/26/EУ на Европскиот парламент и на Советот од 26 февруари 2014 година за колективно управување со авторските и сродните права и за издавање на одобренија за повеќе држави на права за користење на интернет на музички дела на внатрешниот пазар - во делот на одобренија за повеќе држави.

¹⁰⁶ Договорот од Пекинг се однесува на правата од интелектуална сопственост (ИС) на изведувачите во аудио-визуелни изведби, особено преку зајакнување на пет видови на ексклузивни економски права кои се однесуваат на изведбите на корисниците во аудио-визуелен формат: права на репродукција, дистрибуција, изнајмување, ставање на располагање на јавноста и радиодифузно емитување и комуникација со јавноста.

Со пристапување кон Договорот, неговите членки се согласуваат да усвојат, согласно нивните правни системи, мерки неопходни за да се обезбеди примена на Договорот. Конкретно, секоја договорна страна мора да се погрижи да бидат овозможени постапки за спроведување на одредбите, согласно важечките закони, што овозможува ефективно дејствување против кој било акт на повреда на правата опфатени со Договорот. Таквите дејствија мора да вклучуваат ефективни правни лекови за да се спречи и одолговлечи прекршувањето.

Договорот од Пекинг ја модернизира и ажурира за дигиталната ера заштитата на пејачите, музичарите, танчерите и актерите во аудио-визуелните изведби опфатени со Римската конвенција за заштита на изведувачите, фонограмските продуценти и радиодифузните организации (од 1961 година). Овие ажурирања за дигиталната ера ги надополнуваат одредбите во Договорот за изведби и фонограми на СОИС (WPPT), кој ја ажурираше заштитата за изведувачите освен аудио-визуелните изведувачи и фонограмските продуценти.

- Договорот Маракеш за олеснување на пристапот до објавени дела на слепи лица или лица со оштетен вид или лица кои имаат потешкотии при читање на стандарден печат¹⁰⁷.
- Женевскиот акт од Лисабонскиот договор за географски ознаки и ознаки на потекло¹⁰⁸,

Со оглед на наведеното, подготовката на нова легислатива за ИС ќе ги интегрира сите специфични барања од соодветните спогодби и договори наведени погоре.

5.3. Други релевантни законски прописи

Доколку се прифати препораката под 4.2.1. за концентрирање на предметите и надлежностите на судот во областа на ИС, потребно е да се изменат следниве закони/правилници:

Законот за судови,
Закон за јавно обвинителство, и
Судскиот правилник

Понатаму, потребно е малку да се измени и Законот за вештачење, во однос на формулацијата и квалификациите на вештите лица во полето на интелектуалната сопственост.

ЦЕЛ бр.6 – Подобрена меѓународна соработка и учество во меѓународниот систем на ИС

6.1. Европски патентен завод (ЕПЗ)

¹⁰⁷ „Договорот од Маракеш беше усвоен на 27 јуни и стапи во сила на 30 септември 2016 година. Тој има јасна хуманитарна и социјална развојна димензија, а неговата главна цел е да создаде збир на задолжителни ограничувања и исклучоци во корист на слепите и лицата со оштетен вид како и за лицата кои имаат потешкотии при читање на стандарден печат.

Договорот бара од договорните страни да воведат стандарден сет на ограничувања и исклучоци од одредбите за авторски права со цел да се дозволи репродукција, дистрибуција и достапност на објавените дела во формати осмислени да бидат достапни за посебни категории на лица и да дозволат размена на овие дела преку границите од страна на организации кои им служат на тие корисници“.

¹⁰⁸ Женевскиот акт од Лисабонскиот договор за географски ознаки и ознаки на потекло, усвоен на 20 мај 2015 година, стапи во сила на 26 февруари 2020. Босна и Херцеговина го потпиша Женевскиот акт на 21.05.2015 година. Женевскиот закон го ажурира и го подобрува постоечкиот меѓународен систем за регистрација што ги заштитува имињата кои ги идентификуваат географските ознаки на производите: Лисабонскиот договор за заштита на ознаките на потекло и нивната меѓународна регистрација од 1958 година.

Лисабонскиот договор се однесува само на ознаките на потекло – посебен вид на географска ознака за производи кои имаат посебно силна поврзаност со нивното место на потекло.

Женевскиот акт ја проширува таа заштита на географски ознаки паралелно со ознаката на потекло, за подобро да се земат предвид постојните национални или регионални системи за заштита на посебните ознаки во поглед на квалитетните производи базирани врз ознаката на потекло. Дополнително, тој воведува максимална флексибилност по однос на тоа како може да се имплементира стандардот на заштита на Актот (т.е. преку ознака на потекло *suí generis* или систем на географски ознаки или преку системот на заштитени знаци). Задно, Лисабонската спогодба и Женевскиот акт од Лисабонскиот договор го сочинуваат Лисабонскиот систем, нудејќи посеопфатна и ефективна меѓународна заштита за имињата на квалитетни производи базирани врз ознака на потеклото.

Соработката е нотирана како клучен фактор за успех на европскиот патентен систем кој генерално се смета за еден од најнапредните патентни системи во светот. Оваа референца првенствено се однесува на соработката на ЕПЗ со нејзините Земји-Членки (Европска патентна мрежа), но и на зајакната координација со СОИС и ЕУИПО. Соработката помогна да се зајакнат и европските и домашните системи.

Со оваа Стратегија за ИС, Северна Македонија цели кон усогласување на нејзините стратешки цели, помеѓу другото и со стратешкиот концепт на соработка со ЕПЗ/ЕПМ, и со други меѓународни институции, и на тој начин се олеснува спроведувањето на стратегијата, паралелно со постигнување на синергии.

Најважните области за соработка, според важечкиот стратешки план на ЕПЗ се:

- Проекти за јакнење подобро знаење и квалитет.
- ИКТ инфраструктура (заснована врз програма за поедноставување на постапките и процесите),
- Проекти за подобрена усогласеност на практиките на патентните заводи.

Соработката за зголемување на знаењата како аспект на соработка со ЕПЗ е најрелевантна од аспект на професионалната обука (види под 2.1.9.) и за нова рамка за соработка во Академијата на ЕПЗ чијашто цел е развивање на нова програма за јакнење на капацитетите за вработените во националните канцеларии на Земјите-членки на ЕПЗ.

Горенаведеното вклучува програма за обука на испитувачи за дополнителни услуги, како што се областа на посредување за ПИС, технолошки надзор и специјални пребарувања (фокус на патентите како деловна актива), трансфер на технологија, пребарување на позадини, слобода да се вршат пребарувања и комерцијализација.

Преку овие начини би се изградиле дополнителни вештини за да се одговори на релативно високиот број „неискористени“ патенти и да се овозможи истите да се претворат и во економска вредност од страна на бизнисот.

Имајќи предвид дека сите сегашни адвокати за европски патенти во МК го стекнаа овој статус врз основа на т.н. „клаузула за дедо“, од огромно значење е да се поттикне подготовката на Европскиот квалификациски испит (EQE) за следната генерација на адвокати за европски патенти во земјава.

Академијата на ЕПЗ ќе подготви, во соработка со ЕПИ, нова програма за обука како поддршка на подготовката за кандидати за EQE, која, меѓу другото, ќе вклучува сеопфатна обука за развој на правните процедури и парничната постапка.

Во тековниот стратешки план на ДЗИС се наведени истите области на соработка.

За реализација на овие стратешки патокази, ДЗИС:

- ќе изготви и потпише план за билатерална соработка со ЕПЗ,
- ќе подготви проект за интегрирање во решението на ЕПЗ за електронско поднесување на пријави, и
- ќе планира образование и континуирана обука на 3-5 млади професионални кадри во полето на ИС (со релевантно универзитетско образование) во рамки на заедничкиот проект за обука „Пан-европски печат“ (Pan-European seal) помеѓу ЕПЗ и ЕУИПО.

6.2. Канцеларија за интелектуална сопственост на Европската унија (ЕУИПО)

ЕУИПО е специјализирана агенција на ЕУ за трговски марки и индустриски дизајни. ЕУИПО ги регистрира наведените права од ИС согласно процедурите предвидени во релевантното законодавство на ЕУ кое е обврзувачко за земјите-членки на ЕУ.

МК може да стане членка на ЕУИПО дури по пристапувањето во ЕУ, и со тоа станува членка на системите на ЕУ за трговски марки и дизајн на Европската заедница. Сепак, ДЗИС веќе започна одредена соработка со ЕУИПО по пат на билатерални активности¹⁰⁹.

Дополнителна важна функција на ЕУИПО е борбата против прекршувањата на правата на ИС во ЕУ преку специјализираната единица - ЕУ Опсерваторија на прекршувањата на ПИС.

Преку опсерваторијата на ЕУ, ЕУИПО неодамна се вклучи и во некои аспекти на заштитата на авторските права. Опсерваторијата врши активности поврзани со подигање на јавната свест за важноста на ИС, обуки за ефективно спроведување на законот и репресија, борба против пиратеријата и фалсификувањето преку ефективни средства и собирање и управување на релевантни податоци. Сите овие активности вклучуваат трговски марки, индустриски дизајни, но и авторски права. Иако постои одредена соработка помеѓу властите во Северна Македонија и ЕУИПО за наведените прашања, силно се препорачува да се зајакне оваа соработка и да се транспонираат принципите, стандардите и препораките на ЕУИПО за подобрување на системот на авторски права во Северна Македонија.

Опсерваторијата на ЕУ во рамките на ЕУИПО е исто така надлежниот орган за базата на податоци за делата-сираци, како што е регулирано со Директивата 2012/28 /ЕУ на Европскиот парламент и на Советот од 25 октомври 2012 година за одредена дозволена употреба на дела – сираци (без утврдено авторско право)¹¹⁰. Оваа Директива ги пропишува заедничките правила со цел да стане законски возможна дигитализацијата и онлајн прикажувањето на делата сираци и ЕУИПО е задолжено за уредување и управување со единствена, јавно достапна, онлајн база на податоци на делата-сираци. Со оглед на тоа што овие дела се дел од збирката која во моментот се чува во европските библиотеки, музеи, архиви, установи кои го чуваат филмското и звучното наследство како и јавните радиодифузни сервиси, овој механизам ја овозможува и зајакнува нивната дигитализација, со што тие стануваат достапни на интернет.

МК треба да размисли, откако ќе ја транспонира Директивата 2012/28/ЕУ во националното законодавство, потоа да ги применува тие правила во пракса со цел да овозможи овие дела сираци (музика, книги, весници, списанија и филмови) да бидат дигитализирани и достапни за јавноста преку интернет, преку институциите за културно наследство (вклучувајќи ги и архивите на националните јавни радиодифузери) и на тој начин да ја подобри достапноста на културното наследство.

Опсерваторијата на ЕУ исто така нуди врска со неколку паневропски портали. Посебно релевантна за авторските права е АГОРАТЕКА, која е европски онлајн портал за содржини кој овозможува пребарување на портали на национално ниво кои се поврзуваат со законски понуди на интернет за музика, филм и телевизија, е-книги видео игри, како и спортски настани. Достапноста до законити извори на авторски дела и предмети од сродните права е од

¹⁰⁹ Види поглавје 2.2.1.1. под темата е-поднесување на пријави, и 3.1.6. под темата е-поднесување на пријави

¹¹⁰ Дела сираци се дела кои се заштитени со авторски права, но нивните авторите или други носители на правата не се познати или не може да се лоцираат.

клучна важност за кампањите за подигање на свеста и промоција на националните културни и креативни индустрии, како и за обезбедување правилен третман на странска содржина.

Оттаму, властите во Северна Македонија како и засегнатите страни во културните и креативните индустрии треба да ја зајакнат соработката со ЕУИПО, меѓу другото и во поглед на легалните интернет извори за креативна и културна содржина преку Опсерваторијата за ИС. Со ова се јакне видливоста на националниот репертоар во полето на креативните и културните индустрии и комерцијализацијата на заштитените и сродните права.

Сепак, незаменлив елемент во промовирањето на онлајн правната содржина и нејзината комерцијализација е вклучување на националните чинители од културните и креативните индустрии, било на индивидуална или на колективна основа, преку нивните професионални и еснафски здруженија.

Согласно релевантните документи на меѓународните партнери¹¹¹, ДЗИС останува да биде стожерот на засилената соработка со ЕПЗ и ЕУИПО. ДЗИС ќе работи со ЕПЗ на нов каталог на проекти за соработка.

6.3. Светска организација за интелектуална сопственост (СОИС)

ДЗИС останува да биде клучната точка за зајакната соработка со СОИС и исто така ќе работи со СОИС на понатамошно спроведување и напредно користење на пакетите на решенија за автоматизација на СОИС, и на алатки овозможени со вештачка интелигенција.

Во текот на спроведувањето на оваа Стратегија, ДЗИС и МК активно ќе се ангажираат во работата на управувачките тела на СОИС со цел земјата да се приклучи кон меѓународните спогодби (Маракешката спогодба, Договорот од Пекинг, Женевскиот акт од Лисабонскиот договор).

МК активно ќе се ангажира во работата на советодавниот комитет на СОИС за спроведување, најмногу преку КТИС.

По преносот на надлежности за АСП, ДЗИС активно ќе се ангажира во работата на управувачките тела на СОИС за спроведување на сите меѓународни договори во полето на АСП.

Во својот план за соработка со СОИС, ДЗИС ќе го конкретизира планот за обука на вработените за IPAS, планот за обука на другите вработени базиран врз онлајн програми за едукација и обука на СОИС, учеството на претставници од МК во летните школи на СОИС, како и други форми на образование и професионален развој.

ДЗИС ќе ги прецизира и ќе се договара со СОИС околу сите аспекти (вклучувајќи ги законските и финансиските) во однос на преводот и локализацијата на публикациите на СОИС на домашните јазици во МК во согласност со Стратегијата и акцискиот план.

---

¹¹¹ Неодамна соработката во рамките на ЕПМ беше ставена во фокусот како стратешка цел на ЕПЗ, при што беа нагласени два принципи: а) националните патентни заводи се влезна точка за планирање на националните активности за соработка, со целосно почитување на принципите на ефикасност и супсидијарност, и б) активностите за соработка се кофинансирани од НПЗ и ЕПЗ врз основа на поделба на трошоците. Придонесот на НПЗ може да се обезбеди и со не-парични средства.

ДЗИС ќе планира со СОИС поддршка за подготовка и спроведување на промотивни активности, вклучувајќи го одбележувањето на Светскиот ден на ИС секоја година, како и на специјален промотивен настан со кој ќе се одбележи преземањето на надлежноста за АСП од страна на ДЗИС, со што таа ќе стане Национална канцеларија за интелектуална сопственост.

ДЗИС ќе побара од СОИС техничка и финансиска помош во спроведување на две национални студии за економскиот придонес на креативните индустрии (засновани на авторски права) во МК.

ПОГЛАВЈЕ IV. Имплементација на оваа Стратегија со Акциски план

4.1. МЕХАНИЗАМ ЗА КООРДИНАЦИЈА И ИЗВЕСТУВАЊЕ

Интелектуалната сопственост не е цел сама по себе, туку е алатка која служи за подобра и поуспешна реализација на низа важни и вредни општествени цели. Оттаму, оваа Стратегија е катализатор во реализацијата на значителен дел од стратешките активности на Владата во следните пет години и координација помеѓу главните носители на овие политики е од клучно значење за нивното успешно спроведување.

Оваа Стратегија, како што веќе наведовме, нема намера да биде замена за ниту една од владините постојни (или идни) стратегии или политики, или нивни делови. Напротив, целта е да се идентификува предметот на интелектуалната сопственост низ целокупната матрица на владини политики и програми и да се даде поддршка на нивната успешна реализација, истовремено постигнувајќи ефект на синергија.

Како последица на ова, стратешките насоки детектирани во различните стратешки документи на Владата се наведени тука како релевантни делови на матрицата со цел сеопфатното подобрување на националниот СИС во текот на следните пет години. Тие, како и мерките за нивната реализација се наведени во **КАТАЛОГОТ на упатства и мерки на оваа Стратегија, но нивното планирање и имплементација е целосно препуштено во рамките на нивните матични стратегии и надлежни државни органи.**

Мерките и активностите воведени со оваа Стратегија се претставени во АКЦИСКИОТ ПЛАН за спроведување на овој документ.

Поради горенаведеното, силно се препорачува оваа Стратегија да се поврзе (посебно нејзината имплементација) со другите паралелни процеси кои во себе носат поголема сила и видливост. Најдобриот пример на еден ваков процес е процесот на пристапување во ЕУ, вклучувајќи ја НПАА.

Од клучна важност е да има редовно известување за текот на спроведувањето на Стратегијата и да има повратни информации од надлежните носители во врска со текот на овој процес. Се препорачува известувањето да се прави заеднички со тоа што одделните чинители ќе ги поднесуваат редовните извештаи до координативното тело/установа која ќе изготви збирен извештај, кој ќе биде доставен до Владата на Северна Македонија.

Како што наведовме во претходното поглавје, КТИС е очигледниот и најприродниот избор на централна точка за координација и известување за текот на спроведувањето на Стратегијата, најмногу поради застапеноста во него на најрелевантните национални чинители во системот на интелектуална сопственост, како и поради стекнатото искуство во координирањето на заедничките активности. Сепак, спроведувањето на националната Стратегија за ИС произлегува од формалниот и конкретниот опфат на активности на ова тело.

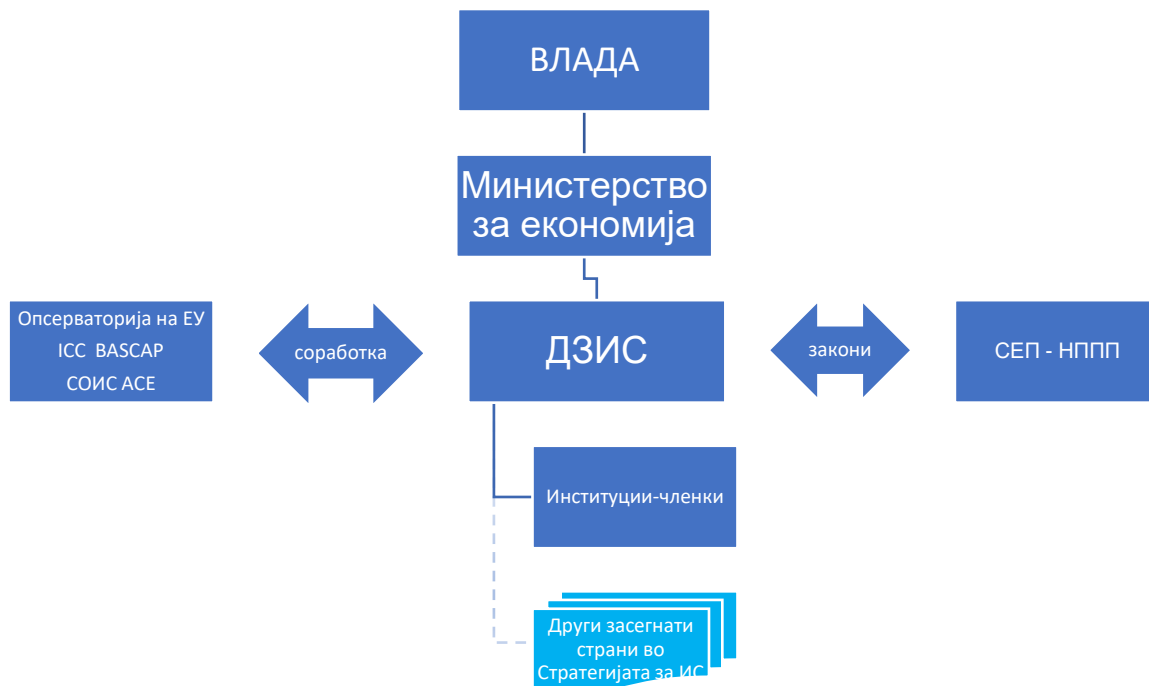
Оттаму, неопходно е да се прилагоди опфатот, составот и организацијата на работењето на ова тело, како што е предложено во 4.2.2. и со ова ќе се оптимизира неговото оперативно работење и ќе се овозможи ангажирање на ова тело на стратешко ниво.¹¹²

За да може КТИС успешно да ги спроведе своите проширени надлежности, се предлага составот на ова тело на ова ниво да вклучува претставници на МЕ, МК, МОН, МЗШВ, МФ, МП,

---

¹¹² На состанокот кој беше посебно свикан за средба помеѓу проектните експерти и КТИС, одржан на 01.12.2021 год, беше покрената и забелешката на оваа препорака. Види фусноти 99 и 100.

МВР, на ниво на државен секретар или помошник министер, како и претставници на ДЗИС, ЦУ, и од Полицијата на ниво на директор или заменик директор.

Понатаму, во однос на механизмите за имплементација усвоени на првата и втората национална стратегија за ИС, како и врз основа на искуството стекнато од нивната имплементација, се предлага следново:

1. ДЗИС да воспостави единица за имплементација на стратегијата (ЕИС) со двајца вработени, проектен менаџер (½ FTE) во својство на секретар на КТИС и проектен административен асистент (½ FTE), во својство на технички секретар на КТИС.
2. Ќе се наменуваат лица во сите установи надлежни за спроведувањето на мерките кои ќе бидат одговорни и ќе ја координираат имплементацијата на активностите во нивните институции и ќе комуницираат со другите засегнати страни.

Процес на известување

Сите установи и други субјекти – засегнатите страни во оваа Стратегија, кои се надлежни и/или задолжени за спроведување на мерки и активности утврдени во Стратегијата и во нејзиниот акциски план, ќе подготвуваат извештај за напредокот на секои шест месеци кој ќе го доставуваат до КТИС.

КТИС ќе ги анализира извештаите и ќе даде повратно мислење до другите засегнати страни.

КТИС ќе подготви годишни пречистени извештаи за севкупната имплементација на Стратегијата и ќе ги достави до Владата преку Министерството за економија.

4.2. КАТАЛОГ НА РЕЛЕВАНТНИ СТРАТЕШКИ УПАТСТВА И МЕРКИ ЗА ИС

Од другите стратешки документи – според целите од оваа Стратегија

ЦЕЛ бр.1: Препознаена и зајакната компонента на ИС во клучните јавни политики на Северна Македонија

Стратешки НАСОКИ и/или МЕРКИ	НОСИТЕЛИ	ДОКУМЕНТИ
При подготовката и усвојувањето на Стратегијата S3, треба да се искористи единствената можност за интегрирање на компонентата на ИС преку еден документ во неколку релевантни јавни политики, особено оние поврзани со создавање и користење на ИС, и со тоа да се поткрепат националните стратегии и политиките за истражување и иновации.	МЕ и МОН	Стратегија за паметна (смарт) специјализација (S3)
Со цел да се зајакне и подобри поврзаноста на истражувањето и развојот на академските установи со потребите на економијата, надлежните министерства и другите тела експлицитно ќе интервенираат во политиките на јавно финансирање на истражување и развој на универзитетите и другите установи за истражување и развој, како и во инструментите за имплементација на овие политики, со цел да се даде приоритет во финансирањето на: <ul style="list-style-type: none"> - оние истражувачки области и програми кои се однесуваат на сектори со најголем потенцијал за иновации согласно S3 - оние истражувачки проекти кои се предмет на склучени договори за соработка и/или кофинансирање со деловни субјекти, - оние академски установи кои имаат јасно дефинирана политика на интелектуална сопственост и сопствена усогласена регулатива за спроведување на тие политики 	МОН, МЕ, ФИТР	S3 и оваа Стратегија
Јавните научно-истражувачки установи ќе развијат политики за ИС кои јасно ќе ги утврдат сите прашања кои се однесуваат на создавањето, заштитата и комерцијализацијата, вклучувајќи, меѓу другото: <ul style="list-style-type: none"> - идентификување на можните форми и потенцијални креатори на ИС во академските институции - третман на ИС генериран во заедничките истражувања, вклучувајќи го и третманот на патенти, „малите патенти“, индустриски дизајни, авторски права и доверливи информации/трговски тајни во процесот на креирање, - политики на иновации и на трансфер на знаење кои би го прошириле опфатот на иновации и истражувачки бази, и на студентското тело - состојбата на техниката како критериум за финансирање на проектите (онаму каде е применливо) 	Јавни универзитети Јавни институти за ИР	S3 и оваа Стратегија Политики на ИС на универзитетите

<p>Развој на културна економија – индустрии засновани врз АСП, како водечка сила за зголемени приходи, одржлив развој и културна разновидност:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Соодветно користење на културните вредности (историски споменици, културен пејзаж, уметнички проекти) за промовирање на економијата во општините и во државата во целина. - Поттикнување на организациите на граѓанското општество да ја дадат потребната помош на производителите на културни добра за промоција и продажба, преку поддршка од централниот и локалниот буџет и преку можностите што ги даваат европските фондови. - Промени во даночниот систем со цел да се обезбедат даночни стимулации за приватните компании за поддршка на креативните индустрии и, воопшто, за спонзорирање на културата. - Промени во законите кои ќе ги олеснат односите меѓу сите субјекти вклучени во креативната економија: производители на културни добра, посредници за нивен пласман на пазарот, како и мобилни оператори, кабелски, радио и телевизиски оператори и други субјекти. 	<p>МК МФ АВМУ</p>	<p>Стратегија за култура</p>
--	---------------------------	------------------------------

ЦЕЛ бр. 2: Забрзано создавање и користење на ИС во Северна Македонија

Стратешки НАСОКИ и/или МЕРКИ	НОСИТЕЛИ	ДОКУМЕНТИ
<p>Главни насоки и мерки важни за ИС во Стратегијата за иновации се:</p>		<p>Стратегија за иновации за 2012-2020 год</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Обезбедување на соодветни рамковни услови како човечки капитал, пристап до финансии, законска рамка за правата на интелектуална сопственост и поволна деловна клима за да се обезбеди поддршка на иновациите, создавање нови технологии и проток на информации и во јавниот и во приватниот сектор 	<p>Влада</p>	<p>Стратегија за иновации за 2012-2020 год и наредната Стратегија за иновации</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Подобрено спроведување на законите од ИС 	<p>МП, МВР, МФ-ЦУ, ДЗИС</p>	<p>Стратегија за иновации за 2012-2020 год и оваа Стратегија</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Пополнување на вакуумот во политиките кои оневозможуваат истражувачките институти да го дадат својот целосен придонес кон иновациите во земјата, што се огледа во следново: <ul style="list-style-type: none"> а) истражувачките резултати од институтите во моментот страдаат од недоволна соработка со бизнисите и недоволна мобилност на работната сила. б) недостасуваат политики за ПИС, како што се патентите и трговските марки, кои одредуваат, на пример, дали правата треба да му 	<p>МЕ, МОН Универзитети</p>	<p>Стратегија за иновации за 2012-2020 год S3</p>

припаднат на универзитетот или на одделните истражувачи.		
- Преземање мерки за обука на правни застапници за изготвување и поднесување на квалитетни меѓународни патентни пријави со цел повеќе граѓани на МК да доставуваат меѓународни патентни пријави.	МЕ и ДЗИС	Стратегија за иновации за 2012-2020 год
Националната стратегија за МСП 2018-2023 која ги утврдува следните стратешки цели: <ul style="list-style-type: none"> - Поволна деловна средина: за да се создаде поволно деловно опкружување во кое би се охрабрувале претприемништвото и инвестициите. - Зголемување и јакнење на можности за развој на МСП: да се помогне МСП да станат високо продуктивни и конкурентни учесници на европските и останатите меѓународни пазари. - Динамичен екосистем на претприемништво и иновации: да се поттикнува економската конкурентност на Северна Македонија преку зголемен претприемачки и иновативен капацитет на МСП. 	МЕ, стопански комори	Стратегија за МСП за 2018-2023 год
Главните стратешки правци во <i>Стратегијата за култура 2018-2022</i> се:		
Мапирање на расположливите и потенцијалните ресурси за културни и креативни индустрии на национално, локално и урбано ниво со анализа на постоечката инфраструктура, идентификување на проблемите, позитивните капацитети и развојните трендови, како и давање насоки за иден развој.	МК	Стратегија за култура
Креирање на интегрирана стратегија за развој на културните и креативните индустрии и вклучување на културните и креативните индустрии во актуелните јавни политики на национално и локално ниво	МК	Стратегија за култура
Градење свест за потенцијалот на културните и креативните индустрии за социо-економски развој.	МК	Стратегија за култура
Создавање на поволни услови за соработка и развој на културните и креативните индустрии преку соодветни секторски политики, вклучувајќи регионални и локални стратегии, планови за локален развој и национални стратешки документи.	МК	Стратегија за култура
Искористување на локалните ресурси и инфраструктура за подобрување на локалната економија преку поттикнување на врски помеѓу креативноста и економијата.	МК	Стратегија за култура
Поголеми финансиски стимулации за културната и креативната индустрија.	МК	Стратегија за култура
Охрабрување на истражувачки активности, иновации, креативност и претприемништво во креативната и културната индустрија.	МК	Стратегија за култура
Главен предуслов успешна пазарна реализација на авторските и сродните права е добро поставен и функционирачки систем на колективно управување, а доколку тој изостане или не функционира добро, тогаш тоа е главната пречка за развој на креативните индустрии.	МК	Стратегија за култура

ЦЕЛ бр. 3: Модернизирана и ефикасна институционална рамка за стекнување на права од ИС

Стратешки НАСОКИ и/или МЕРКИ	НОСИТЕЛИ	ДОКУМЕНТИ
3.1. Државен завод за индустриска сопственост (ДЗИС)		
3.1.6. Е-поднесување на пријави и Е-услуги		
ДЗИС потпиша договор со ЕУИПО за обезбедување на софтверско решение и техничка помош на ДЗИС за инсталирање и спроведување на електронски процес на поднесување на пријави за трговска марка и индустриски дизајн и за соодветните електронски услуги (види фуснота 92). ДЗИС ќе стори сè што е потребно за да обезбеди успешна имплементација согласно раководењето со проектот на ЕУИПО и времетраењето на имплементацијата (види фуснота 90).	ДЗИС	Стратешки план на ДЗИС за 2021-23 год.
ДЗИС ќе развие дополнителни е-услуги, како што е дефинирано во проектот наведен во <i>vi</i> . и согласно долгорочното стратешко упатство.	ДЗИС КТИС	Стратешки план на ДЗИС 2021-23 и оваа Стратегија
Е-поднесување на патентни пријави		
Во рамки на соработката во рамки на Стратешкиот на ЕПЗ до 2023 год и билатералните планови за соработка, ќе се изготви опција за електронско поднесување на патенти како модул обезбеден од ЕПЗ за заводите за ИС на Земјите-Членки во 2023 год.	ДЗИС	Стратешки план на ДЗИС 2021-23
3.3. Министерство за култура		
Министерството за култура, или, доколку дојде до измени во надлежноста во поглед на АСП, ДЗИС ќе реализира активности од тековната Стратегија за култура и акциски план на ОАСП во следниве насоки:		
- Подигнување на нивото на знаења потребни за успешна реализација и заштита на АСП преку организирање на тематски работилници за спроведување на Законот за АСП, со акцент на колективното остварување на авторските права и сродни права; за заштита и пренос на АСП и за новите технологии и медиуми; АСП и активности и индустрии кои се засноваат врз АСП и повеќе.	МК	Стратегија за култура
- Организирање кампањи за важноста на АСП; за улогата на АСП во активности и индустрии засновани врз АСП; поттикнување на колективното управување со АСП; поттикнување на законски начини на користење на АСП, итн	МК	Стратегија за култура
- Развој на функционална веб-страница за авторски права и сродни права.	МК	Стратегија за култура
- Подготовка на стратешки документ за вклучување на АСП во образовниот систем.	МК	Стратегија за култура
- Развој на информативно-образовни материјали за веб-страницата во врска со АСП	МК	Стратегија за култура
- Поттикнување и негување на активна соработка со засегнатите страни во процесот на остварување и заштита на АСП	МК	Стратегија за култура
- Воспоставување контакт точка како постојан форум за		

промовирање на реализацијата и заштита на АСП со цел споделување на знаења и искуства и дебатирање за теми од заеднички интерес. Форумот ќе функционира како посебен блог во рамки на веб-страницата за АСП	МК	Стратегија за култура
- Интензивирање на координацијата во меѓуминистерската соработка со другите надлежни државни органи и институции, со посебен акцент на обезбедување и размена на податоци за реализација и заштита на АСП.	МК	Стратегија за култура
- Интензивирање на меѓународната соработка со Светската организација за интелектуална сопственост во Женева и интензивирање на билатералната соработка во полето на АСП со земјите од Југоисточна Европа	МК	Стратегија за култура

ЦЕЛ бр. 6: Подобрена меѓународна соработка и учество во меѓународниот систем на ИС

Стратешки НАСОКИ и/или МЕРКИ	НОСИТЕЛИ	ДОКУМЕНТИ
6.1. Европски патентен завод (ЕПЗ)		
За реализација на овие стратешки упатства, ДЗИС ќе го подготви проектот за интегрирање во решението за електронско поднесување на пријави на ЕПЗ	ДЗИС	Оваа Стратегија
6.2. Европска канцеларија за интелектуална сопственост (ЕУИПО)		
МК ќе стане членка на ЕУИПО само после приклучување на земјата кон ЕУ, и со тоа ќе стане членка на системите на ЕУ за трговски марки и дизајн на Европската заедница. ДЗИС сепак веќе започна одредена соработка со ЕУИПО во таа насока преку билатерални активности. - подготвување на проект за интегрирање со решението на ЕУИПО за електронско поднесување на пријави за трговски марки и индустриски дизајни	ДЗИС	Стратешки план на ДЗИС
6.3. Светска организација за интелектуална сопственост		
Во овој поглед приоритетот е да се обезбеди насочено образование и обука за вработените во ДЗИС кои работат на целосно прилагодување/локализација, имплементација и одржување на IPAS Java.	ДЗИС	Оваа Стратегија, Стратешки план на ДЗИС

4.3. АКЦИСКИ ПЛАН

ЦЕЛ бр. 1: Препознаена и зајакната компонента на ИС во клучните јавни политики на Северна Македонија

Стратешки МЕРКИ и/или АКТИВНОСТИ	Носители	Индикатори	Рок	За белешка
МОН, МЕ и ФИТР експлицитно ќе се погрижат во политиките на финансирање на истражување и развој на	МОН,	Донесени	2023	

<p>јавните универзитети и другите установи за истражување и развој, како и во инструментите за имплементација на овие политики, да се даде приоритет во финансирањето на:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оние истражувачки области и програми кои се однесуваат на сектори со најголем потенцијал за иновации согласно S3, - оние истражувачки проекти кои се предмет на склучени договори за соработка и/или кофинансирање со деловни субјекти, - оние академски установи кои имаат јасно дефинирана политика на интелектуална сопственост и сопствена усогласена регулатива за спроведување на тие политики 	МЕ, ФИТР	политики за јавно финансирање на ИР согласно оваа мерка		
<p>Јавните научно-истражувачки установи ќе развијат и усвојат политики за ИС кои јасно ќе ги утврдат сите прашања кои се однесуваат на создавањето, заштитата и комерцијализацијата, вклучувајќи, меѓу другото:</p> <ul style="list-style-type: none"> - можни форми и потенцијални креатори на ИС во академските институции - третман на ИС генериран од заедничките истражувања, вклучувајќи го и третманот на патенти, „малите патенти“, индустриски дизајни, авторски права и доверливи информации/трговски тајни во процесот на креирање, - политики на иновации и на трансфер на знаење кои би го прошириле опфатот на иновации и истражувачки бази и на студентското тело - состојбата на техниката како критериум за финансирање на проектите (онаму каде е применливо) 	<p>Јавни универзитети</p> <p>Јавни институти за ИР</p>	Донесени политики за јавно финансирање на ИР согласно оваа мерка на сите јавни универзитети и институти за ИР	2022	
<p>МОН ќе подготви и донесе измени на Законот за високо образование во кои ќе се воведат стекнувањето на право од ИС како резултат на научните истражувања како критериум за развој во научната кариера.</p>	МОН,	Изменет закон	2023	
<p>Јавните универзитети ќе ги изменат универзитетските правилници во кои ќе се воведат стекнувањето на право од ИС како резултат на научните истражувања како критериум за развој во научната кариера.</p>	Јавни универзитети	Изменети правилници	2023	
<p>МОН да ја адаптира наставната програма (официјалната) на техничките и уметничките училиштата како и на факултетите за менаџмент и да се вклучи ИС како предмет адаптиран на потребите на соодветната дисциплина.</p>	МОН	Усвоена наставна програма	2023	
<p>МОН ќе воведат, на соодветен начин, обука за основни вештини и знаења за ИС во наставните програми во училиштата (основни и средни).</p>	МОН	Измени училишни програми	2024	
<p>Надлежните власти од НСИС ќе изготват конкретни политики за поттикнување на развојот и употребата на ИС во МСП со наредното продолжение на националната стратегија за МСП (2024 - ....)</p>	МЕ, ДЗИС, стопански комори	Донесена политика за ИС во МСП	2024	

МЗШВ и другите надлежни органи ќе спроведат сеопфатна анализа, мапирање и креирање каталог на автохтони земјоделски производи, прехранбени производи, семејно производство, растителни сорти и животински раси.	МЗШВ ДЗИС	Финализирана анализа, мапирање, и каталог	2022	
Врз таа основа, МЗШВ и другите надлежни тела ќе воспостават политика на управување, (колективно) управување и заштита на различни (колективни) права од ИС (географски ознаки, ознаки на потекло, колективни трговски марки, сертификатни марки, итн.) за производи и услуги кои водат потекло од конкретни региони во Северна Македонија и/или кои имаат посебни карактеристики.	МЗШВ ДЗИС	Уسوена политика за (колективните) права од ИС	2023	
МЗШВ ќе ги измени соодветните правилници за да се погрижи системот на официјални инспекциски и други контроли во оваа област експлицитно да ја вклучат оценката на сообразност и контрола на земјоделски производи и храна заштитени со ГО, ОП, и ПРС.	МЗШВ	Изменети соодветните правилници	2023	
Развивање на посебни политики на државно и локално ниво за создавање на квалитетни производи и услуги (не-земјоделски) поврзани со потеклото, нематеријалното културно наследство и културно изразување, вклучувајќи сеопфатна анализа, мапирање како и создавање на каталог на овие производи, сеопфатен план за подобрување на нивното колективно управување и маркетинг.	ДЗИС, МЗШВ, МК, МЕ	Донесени политики	2023- 2024	
ДЗИС и Министерството за здравство ќе ги анализираат врските помеѓу легислативата која ги регулира прашањата од ИС и онаа која го регулира доменот на јавното здравје во МК со цел да се утврди дали има преклопувања или пречки за спроведување на оваа стратегија и политиките на јавното здравје.	ДЗИС МЗ	Спроведена анализа	2022	
МЗШВ, во соработка со ДЗИС, ќе го следи развојот на меѓународни правни инструменти во областа на ИС кои се однесуваат на генетските ресурси и заштита на биолошката разновидност и ќе иницира соодветни национални мерки, доколку е потребно.	МЗШВ ДЗИС	/	Постојан	

ЦЕЛ бр. 2: Забрзано создавање и користење на ИС во Северна Македонија

Стратешки МЕРКИ и/или АКТИВНОСТИ	Носители	Индикатори	Рок	Забелешка
Во насока на зголемено создавање патенти на универзитетите и институциите за истражување и развој, се препорачува: - формирање на PATLIV центар во УКИМ во Скопје на напредно ниво, на краток рок, и истиот да се доразвие до ниво на извонредност во период на имплементацијата на Стратегијата	ДЗИС МОН УКИМ	Формиран PATLIV во УКИМ	2023- 2026	

Во насока на зголемено создавање патенти на универзитетите и институциите за истражување и развој, се препорачува: - формирање на PATLIV центар во Универзитетот во Штип на основно ниво, на краток рок, и истиот да се доразвие до напредно ниво во периодот на имплементацијата на Стратегијата.	ДЗИС МОН УШ	Формиран PATLIV на УШ	2024- 2026	
Министерството за култура и/или ДЗИС, во соработка со здруженијата на носители на авторски права и сродни права, ќе го поттикне и надгледува експедитивното воспоставување на ЗКУ кое ќе ги реализира сите права определени со Законот за авторски и сродни права. - Во текот на овој процес ќе се земе предвид и ИКТ решението „СОИС конект“, развиено и понудено од страна на СОИС, чијашто цел е да се олесни колективното управување со АСП	МК ДЗИС Здружен ие на носители на АСП, „MAIS“	Формирани ЗКУ за сите АСП согласно Законот за АСП	2022- 2024	
Постапката за утврдување на тарифата за ЗКУ е утврдена со закон. Истата треба да се измени и надлежноста за давање на согласност за тарифите на ЗКУ треба да се префрли од владата на Комисијата за посредување во областа на авторски и сродни права, како стручно тело	МК	Изменет законот за АСП	2022	
Комисијата за посредување во областа на авторски и сродни права, најбргу што е можно, да се комплетира/наименува, и да започне со својата работа	Влада	Наименувана комисија	2022	
МК треба да размисли за можноста да се создаде тело¹¹³ за поддршка на домашна музика, играна и документарна продукција, особено на дефицитарните телевизиски форми и жанрови - квалитетна музичка, играна, документарна и едукативна програма, и да донесе ваква одлука	МК	Донесени анализи и одлуки	2023- 2024	
Зависно од горенаведеното, ќе се формира Тело ¹¹⁴ за поддршка на домашната музика, играна и документарна продукција	МК	Основан фонд	2025- 2026	
МЗШВ ќе се заеме за систематска промоција на ПРС преку работилници, со цел подобрување на системот на заштита на ПРС и придобивките од истиот.	МЗШВ		постојан	
МК, во соработка со Државниот завод за статика (ДЗС), ¹¹⁵ ќе спроведе Студија за економскиот придонес на креативните индустрии во Северна Македонија на почетокот на спроведување на Стратегијата. Студијата ќе го утврди придонесот на избраните макроекономски показатели, вклучувајќи го БДП и вработеноста.	МК ДЗС ДЗИС	Спроведена и објавена студија	2022- 2023	
За да се оцени успехот на спроведувањето на стратегијата во оваа област, ваква иста студија ќе се	ДЗИС ДЗС	Спроведена и објавена	2025-	

¹¹³ Министерството за култура предлага наместо Фонд, да се размисли за посебно тело. Министерството исто така ја предлага Владата како носител на оваа мерка. Предлогот е интегриран погоре со препорака вклучените чинители да бидат и Владата и МК

¹¹⁴ *Ibid*

¹¹⁵ МК предлага студијата да ја спроведе Државниот завод за статистика (ДЗС), во соработка со МЕ, МИОА, МК/ДЗИС. Министерството за култура инсистира да се одложи имплементацијата до 2023-2024 година наместо да почне во 2022 год. Овој предлог не се препорачува подари причините наведени во Стратегијата.

повтори на истекот од стратегијата (2026) од страна на ДЗИС и ДЗС.		студија	2026	
--	--	---------	------	--

ЦЕЛ бр. 3: Модернизирана и ефикасна институционална рамка за стекнување на права од ИС

Стратешки МЕРКИ и/или АКТИВНОСТИ	Носители	Индикатори	Рок	Забелешка
3.1. Државен завод за интелектуална сопственост (ДЗИС)				
3.1.1. МК и ДЗИС ќе подготват измени на Законот за организација на државната управа по однос на преносот на надлежностите на сите задачи поврзани со заштитата на авторските и сродните права од Министерството за култура до ДЗИС.	МК ДЗИС	Подготвени измени?	2022-2023 ¹¹⁶	
МК и ДЗИС ќе ги подготват сите други административни и технички предуслови за пренос на надлежностите од областа на АСП од МК а ДЗИС	МК ДЗИС	Подготвени и исполнети услови	2023	
3.1.2. Човечки ресурси, систематизација, вработување				
- ДЗИС ќе подготви сеопфатен 5-годишен план за вработување на човечки ресурси. Притоа, ќе се земат предвид проекциите за идниот број и структурата на пријавите за ПИС, ефектите од програмите за автоматизација и специјализација во одделни економски сектори во согласност со резултатите и препораките на S3.	ДЗИС	Усвоен е стратешки план за вработување	2022	
- ДЗИС ќе планира и спроведе специјализации во секторот на патенти и „мали патенти“ во одбраните технолошки области, согласно приоритетните сектори во стратегијата S3	ДЗИС	Донесен е план и реализирана е специјализација	2024-2026	
- Договор со ЕПЗ за добивање „извештај од испитувањето во писмена форма“ под поволни услови и во краток временски период, кој би се однесувал на соодветен број на патентни пријави од одбрани сектори	ДЗИС	Потпишан договор	2023	
3.1.3. Професионален развој				
- ДЗИС ќе изготви комплетен 5-годишен план за стручно образование, развој и личен напредок на својот кадар. Овој план ќе ја уреди содржината, нивото и изворите на специјалистичката обука.	ДЗИС	Усвоен план	2023	
Освен соодветни додипломски и пост-дипломски студии во земјата и/или во странство, специјалистичката обука		Исполнети се		

¹¹⁶ Министерството за култура предлага терминот да биде одложен до 2023 год. Овој предлог не се препорачува. Пренесувањето на надлежностите може да се направи исто така и преку измени на ЗАПСИ и ЗИС. Ова е честа пракса во законската рамка во МК.

<p>ќе се базира врз:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Програми за учење на далечина развиени од СОИС, - општи курсеви, напредни курсеви и програми создадени за многу високо ниво на специјализација. - Програми за учење на далечина развиени од ЕУИПО посебно за трговски марки и индустриски дизајни, но и за комерцијализација и користење на ИС како предност за економски раст и развој. Тие се достапни и како основни програми, и како вебинари на средно и напредно ниво. - Платформа на ЕПЗ за онлајн учење, посебно за патенти и изуми. На располагање се различни програми и материјали за универзитети, за бизниси, адвокати како и застапници за патентни права. Поконкретно, центарот за учење на ЕПЗ ја нуди целокупната онлајн платформа за учење и едукација 	ДЗИС	сите формални и технички услови за системско користење на учење на далечина	2023	
Реализиран планот на ДЗИС за развој на стручното образование, вклучувајќи ги платформите посочени погоре	ДЗИС	Персоналот на ДЗИС ги користи определените платформи и програми	2023-2026	
3.1.4. Надворешна комуникација и публикации				
<p>Изготвување на публикации на домашните јазици, кои се достапни во библиотеката на СОИС, и се подготвени да се преведат без дополнителни трошоци. Во овие публикации треба да се објаснат правата на интелектуална сопственост во рамки на последниот научно-технолошки развој, особено во однос на искористувањето на авторските дела и предмети заштитени со сродните права на дигитални платформи и генерално, во дигитална средина.</p> <p>Со помошта на СОИС, ДЗИС/МК ќе овозможат пристап на заинтересираните страни до сеопфатна низа на публикации во полето на трговските и сродните права, главно наменети за ЗКУ, на домашните јазици.¹¹⁷</p>	МК ДЗИС ЗКУ	Преведени и објавени публикации на домашните јазици	2022 ¹¹⁸ -2026	
<p>The Good Practice Toolkit for CMOs (Прирачник на добри практики за ЗКУ со практични мерки), 2018 год: https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4358</p> <p>Toolkits for Musical Works and Audio-Visual Works and for</p>	МК	Види погоре	2024-2025 2022 ¹¹⁹	

¹¹⁷ МК и ДЗИС ќе се поврзат со надлежните власти од Албанија за да го проверат интересот и можностите за соработка за превод и објавување на овие публикации на албански јазик.

¹¹⁸ Министерството за култура предлага најраниот рок да биде 2023 год. Одложувањето не се препорачува затоа што ова е мерка во континуитет која започнува да се применува на почетокот а завршува на крајот на стратешкиот период.

¹¹⁹ Ibid

Neighbouring Rights (Прирачник со мерки за музички и аудио-визуелни творби и за сродни права) 2016 год: https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4037&plang=EN				
Copyright Collective Management of Music (Колективно управување на авторски права во музиката), автор д-р. Uchtenhagen), 2005 год: https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=362&plang=EN . The Educational Material on Collective Management (Образовен материјал за колективно управување) (Модули 1-6, 2014): а) општи аспекти https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=3401&plang=EN б) музика https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=3402&plang=EN	МК ЗАМП	Види погоре Види погоре Види погоре	2024 2023 2024	
в) аудио-визуелни творби https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=3403&plang=EN г) печат и издаваштво https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=3404&plang=EN д) визуелни уметности и фотографија https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/COИС_pub_emat_2014_5.pdf ѓ) драмски дела https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=3406&plang=EN Колективно управување во фотографијата (заедничка публикација со IFRRO, 2005) https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=137&plang=EN	ДЗИС ЗКУ	Види погоре	2024- 2026	
Изготвување на публикации на домашните јазици, кои се достапни во библиотеката на СОИС, и се подготвени за преведување без дополнителни трошоци. Со помошта на СОИС, и во соработка со МЕ и стопанските комори, ДЗИС ќе се погрижи да бидат достапни до сите засегнати страни на домашните јазици, во форма на сетови на публикации во областа на ИС, првенствено наменета за МСП и стартап компании. ¹²⁰	ДЗИС МЕ Стопански комори	Преведени и објавени публикации на домашните јазици	2022 ¹²¹ - 2026	

¹²⁰ ДЗИС ќе се поврзе со надлежните власти од заводот за ИС од Албанија за да го проверат интересот и можностите за соработка за превод и објавување на овие публикации на Албански јазик.

<p>„Enterprising Ideas - A Guide to Intellectual Property for Start-ups“ (Иновативни идеја - водич низ интелектуална сопственост за стартап компании) https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4545&plang=EN</p> <p>Secrets of Intellectual Property: A Guide for Small and Medium-sized Exporters (Тајните на интелектуалната сопственост: водич за мали и средни извозници на ИС) - достапна е на македонски, но не и на албански јазик https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=294&plang=EN</p>	ДЗИС МЕ	Види погоре	2022 ¹²²	
<p>Looking Good: An Introduction to Industrial Designs for SMEs (Изгледа добро: Вовед во индустриски дизајни за МСП) - достапна е на македонски, но не и на албански јазик https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4388&plang=EN</p> <p>Inventing the Future: An Introduction to Patents for SMEs (Пронаоѓање на иднината: вовед во патенти за МСП) https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4350&plang=EN</p> <p>Making a Mark: An Introduction to Trademarks for SMEs (Правење марка: вовед во трговски марки за МСП) https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4208&plang=EN</p>	ДЗИС	Види погоре	2023	
<p>Exchanging Value - Negotiating Technology Licensing Agreements: A Training Manual (Размена на вредност - Преговарање договори за лиценцирање технологија) - достапна е на македонски, но не и на албански јазик https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=291&plang=EN</p>	ДЗИС СС	Види погоре	2024	
<p>Creative Expression: An Introduction to CRRs for SMEs (Креативно изразување: вовед во АСП за МСП) https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=152&plang=EN</p> <p>Marketing Crafts and Visual Arts: The Role of Intellectual Property (Дејностите на маркетингот и визуелните уметности: улогата на интелектуалната сопственост) https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=281&plang=EN</p> <p>How to Make a Living in the Creative Industries (Како да се заработува во креативните инустрии)</p>	ДЗИС МС	Види погоре	2025- 2026	

¹²¹ Ibid

¹²² Ibid

https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4166&plang=EN				
3.1.5. Е-мрежа за размена на податоци во областа на ИС				
Електронска платформа за размена на податоци и имплементација на Методологијата за прибирање статистички податоци од институциите надлежни за спроведување на правата од ИС	ДЗИС Членови на КТИС	Воспоставена е-платформа	2022 ¹²³ - 2023	
3.1.6. Е-поднесување на пријави и Е-услуги				
ДЗИС потпиша договор со ЕУИПО во врска со обезбедување на софтверско решение и техничка помош на ДЗИС за инсталирање и спроведување на процесот на поднесување на пријави за трговски марки и индустриски дизајн по електронски пат како и за поврзаните услуги (види фуснота 92). ДЗИС ќе направи сè што е потребно за да обезбеди успешна имплементација согласно раководењето со проектот на ЕУИПО и времетраењето на имплементацијата. ¹²⁴	ДЗИС	Воспоставено електронско поднесување на публикации за трговски права и дизајни и сродни услуги	2022 ¹²⁵ - 2023	
ДЗИС ќе развие дополнителен е-сервис согласно наведеното под <i>B)а)vi</i> . согласно долгорочните стратешки упатства.	ДЗИС	Воспоставени електронски услуги	2023- 2024	
Е-поднесување на патентни пријави.				
Во рамките на соработката која почива врз стратешкиот план на ЕПЗ до 2023 година и плановите за билатерална соработка, електронското поднесување на пријави за патенти ќе се развие како модул обезбеден од ЕПЗ за заводите за ИС на Земјите-Членки во текот на 2023.	ДЗИС	Воспоставено електронско поднесување пријави за патенти	2024- 2025	
3.1.7. Комуникациски прашања				
ДЗИС ќе ја прегледа и ревидира својата програма за запознавање со услугите од 2010 година и ќе го дефинира збирот на комуникациски алатки за информирање на јавноста (вебсајт, печатени медиуми, конференции за печат, летоци за информирање) и/или механизми за комуникација и консултирање на корисниците и на јавноста (телефон, е-маил, веб сајтови, блогови, социјални мрежи, итн).	ДЗИС	Обновена програма	2023	
ДЗИС ќе наменува двајца вработени кои имаат соодветно звање, вештини и искуства за комуникација со јавноста, и ќе обезбеди соодветна обука за тие лица.	ДЗИС	Наименуван и обучен кадар	2022 ¹²⁶ - 2024	

¹²³ Ibid

¹²⁴ Оваа активност е планирана за 2021 во стратешкиот план на ДЗИС, но, со оглед на гореспоменатите стандардни рокови на ЕУИПО за овој проект, пореално е да се планира севкупна имплементација во 2022-2023 година.

¹²⁵ МК предложи рокот да се одложи до 2022-2024. Не е прифатливо бидејќи сите чинители инсистираат на итна дигитализација.

¹²⁶ МК предложи одложување на рокот за 2023-2024. Тоа не е прифатливо зашто сите чинители инсистираат на итна дигитализација.

<p>3.1.8. Физички/материјални ресурси</p> <p>Стратешки патоказ на ДЗИС е да обезбеди оптимална основа/ физички ресурси за идното ефикасно работење на установата согласно проширениот опфат на надлежности и за менување на неговата мисија кон сервисна организација.</p> <p>ИКТ опремата во ДЗИС е под оптималните потреби и не соодветствува со плановите за модернизација во полето на електронското поднесување на пријави, е-услугите, е-вмрежување со националниот систем на ИС, како и административната поддршка за ефикасно процесирање на пријавите и другите потребни функционалности.</p>				
<p>- ДЗИС планира да се пресели во нови канцеларии во сопствен објект. Со ова би се обезбедиле оптимални услови за идното работење на установата, вклучувајќи и услови за спроведување на стратегијата.</p>	ДЗИС	Преселени канцеларии	2022	
<p>- ДЗИС (со помош на овој проект) ќе ги дефинира потребите за ИТ и комуникациска опрема и ќе ги спроведе потребните набавки како дел од своите приоритети.</p>	ДЗИС	Набавена и инсталирана програма	2022-2023	
<p>3.2. Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство</p>				
<p>3.2.1. Одделение за стандарди и квалитет на земјоделски производи</p>				
<p>Се препорачува да се подготви сеопфатен 5-годишен план за вработување и професионален развој на човечки ресурси во ова одделение. Притоа, треба да се земат предвид проекциите за идниот број и структурата на пријавите за ГО и ОП.</p>	МЗШВ КТИС	подготвен и реализиран 5-годишен план	2022 2022-2026	
<p>3.2.2. Управа за семе и саден материјал</p>				
<p>Највисок приоритет е модернизација на опремата, хоризонталното вмрежување и размена на податоци со Царинската управа и другите органи за спроведување на законот, контрола по царинење на семенскиот материјал што е пуштен на пазарот и складирање и одржување на семенски и саден материјал во ген-банка, како и спроведување на контрола над работата на овластените правни лица и овластените лаборатории.</p>	МЗШВ	Воспоставен севкупен систем на официјални контроли	2023-2024	

ЦЕЛ бр. 4: Зајакнато признавање и ефикасно и координирано спроведување на ПИС

Стратешки МЕРКИ и/или АКТИВНОСТИ	Носители	Индикатори	Рок	Забелешка
----------------------------------	----------	------------	-----	-----------

<p><u>4.1. Јакнење на јавната свест за ИС</u></p> <p>Властите на национално и локално ниво ќе дадат придонес преку јакнење на свесноста за ИС на директен и индиректен начин.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>Директниот придонес</u> ќе се реализира преку: редовно известување на јавноста за сите активности од страна на органите на управата, вклучувајќи ги и успешните активности за спроведување на законот; посебни информации за најзначајните предмети со соодветно медиумско покривање; строги политики за јавната администрација за примена и почитување на сите видови на права од ИС при набавка на стоки и услуги, како и за нивна редовна употреба; промовирање на почитувањето на правата од ИС во јавните образовни институции. - <u>Индиректниот придонес</u> ќе се реализира преку: иницирање, организирање и/или спонзорирање на настани поврзани со подигнување на свеста за ИС; учество на владини претставници на вакви или слични настани организирани од други заинтересирани страни и субјекти; вклучување на ПИС во програмите за редовна обука и едукација на државни службеници и вработени во релевантните органи на управата. 	<p>Влада</p> <p>КТИС</p> <p>Регионално и општинско тело</p>		<p>Постојан</p> <p>Постојан</p>	
<p>КТИС ќе развива политики за подигнување на свеста, уште од најмлада возраст со користење на различни методи, пр. преку натпревари за децата кои ќе го насочуваат вниманието на младите за нивниот иновативен потенцијал</p>	<p>КТИС</p>	<p>Донесена политика</p>	<p>2022</p>	
<p>Оперативните иницијативи во овој поглед ќе бидат организирани и имплементирани од Оперативната група за промоција на ПИС и соработката со носителите на правата (види подолу).</p>	<p>КТИС</p>	<p>Спроведена политика</p>	<p>2023-2026</p>	
<p><u>4.2. Поефикасно спроведување на законите од областа на ПИС</u></p>				
<p><u>Министерство за внатрешни работи – Полиција</u></p> <p>Со оглед на бројот и структурата на вработени во однос на постоечката систематизација и постоечката содржина и обем на работа, како и со оглед на специфичноста и сериозноста на кривичните дела во компјутерскиот криминал, зголемувањето на е-трговијата и проблемите околу IPTV содржината, потребно е да се направи План за вработување и обука на специјализиран кадар, како и план за набавка на специфична опрема за гонење и откривање на овие кривични дела.</p>	<p>МВР / полиција</p>	<p>Подготвен и усвоен план</p> <p>Реализиран план</p>	<p>2022-2023</p> <p>2024-2026</p>	

<p><u>Царинска управа (ЦУ)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ќе операционализира модул за ПИС и ќе се поврзе со други тела и органи, посебно со ДЗИС - Со оглед на специфичноста и комплексноста на повредите на правата од интелектуална сопственост, ЦУ ќе планира исто така вработување и обука на специјализиран кадар - ЦУ ќе ги истражи најдобрите практики на други земји, во врска со начинот на кој се постапува со заплнетата стока, за која е изречена судска пресуда и која треба да се уништи. 	<p>ЦУ КТИС</p> <p>ЦУ</p> <p>ЦУ</p>	<p>Модулот ставен во функција</p> <p>Вработен и обучен персонал</p> <p>Воспоставени најдобри практики</p>	<p>2023</p> <p>2024-2025</p> <p>2024</p>	
<p><u>Државен пазарен инспекторат (ДПИ),</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - имајќи ја предвид специфичноста и тежината на повредите на правата од интелектуалната сопственост, а особено зголемениот обем на е-трговијата, ДПИ ќе планира вработување и обука на специјализиран персонал, како и план за набавка на специфична опрема за следење и откривање на овие повреди. - Неопходно е бргу да се креира софтвер како и да се воспостави хоризонтално поврзување со ДЗИС и другите органи за спроведување на правата од интелектуална сопственост 	<p>ДПИ КТИС</p>	<p>Вработен и обучен персонал</p> <p>Набавена опрема</p> <p>Воспоставен софтвер</p>	<p>2024-2026</p> <p>2023</p> <p>2023</p>	
<p>МЗШВ</p> <p>Проверката на сообразноста со елаборатот или спецификациите за ГО и ОП ќе ја вршат назначени овластени тела за верификација врз основа на план за контрола одобрен од министерот.</p>	<p>МЗШВ</p>	<p>Овластени тела акредитиран и</p>	<p>2022</p>	
<p>Северна Македонија ќе ја вклучи базата на податоци од МЗШВ и ДЗИС по однос на регистрираните и/или применетите ГО и ОП во базата на податоци eAmbrosia – Регистарот на ЕУ за ГО и во GiView – Регистарот на ЕУИПО за географски ознаки и ознаки на потекло.</p>	<p>ДЗИС МЗШВ</p>			
<p>4.2.1. Правосудство</p>				
<p>Се препорачува да се концентрираат предметите од областа на ИС во еден основен суд од прв степен и во еден апелационен суд за граѓански и кривични предмети (или на специјализирани одделенија/совети од надлежните судови).¹²⁷</p> <ul style="list-style-type: none"> - МП ќе ги подготви измените на Законот за судови и Судскиот правилник. 	<p>МП</p>	<p>Подготвени измени на законот и на правилниците</p>	<p>2023</p>	

¹²⁷ Во процесот на оценка на нацрт документот, Министерството за правда се произнесе негативно по оваа препорака

Измените од областа на надлежност на Јавното обвинителство треба да ги следат спроведените измени од областа на судската надлежност. МП ќе ги подготви измените и дополнувања на Законот за јавно обвинителство (види забелешка во фуснота 110)	МП	Подготвени измени на законот	2023	
МП ќе подготви измени на Законот за вештачење со цел правилно да се споменува називот интелектуална сопственост. Исто така, треба да се изменат потребните квалификации на вештаците од областа на интелектуалната сопственост.	МП	Подготвени измени на законот	2024	
Се препорачува да се спроведуваат семинари за обука на судиите со фокус на практичните аспекти кои се специфични за ИС, на пример, оценка на сличностите помеѓу трговските марки и утврдување на штетата.	АСЈО	Редовно одржување на семинари	2022-2026	
Се препорачува да се спроведуваат семинари за обука со заедничко учество на: полициски службеници, јавни обвинители, пазарни инспектори, носители на права, адвокати и судии, со заеднички фокус на практичните аспекти кои се специфични за ИС.	АСЈО	Редовно одржување на семинари за обука	2022-2026	
<p>4.2.2. Координативно тело за Интелектуална сопственост (КТИС)</p> <p>Одлуката на Владата на Северна Македонија за КТИС ќе се надопolni за да ги вклучи следниве препораки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - КТИС ќе продолжи да координира конкретни заеднички активности насочени кон уште поголемо признавање на ПИС, како и за реализација на законските одредби, <u>и ќе ја преземе координацијата при спроведувањето на оваа Стратегија, како и подготовката на идните стратешки документи, обезбедувајќи со тоа континуитет на стратешко планирање во рамки на националниот систем на ИС.</u> - КТИС ќе преземе активности за да се зајакне јавната свест за важноста на заштитата на ПИС, - Ова тело ќе го следи спроведувањето на домашните прописи и предлагање на мерки за континуирано подобрување и меѓусебно усогласување, - Телото ќе ги следи на практиките на различните меѓународни тела за спроведување на одредбите кои се однесуваат на ПИС, посебно ЕК - ЕУИПО, СОИС – АСЕ, ICC – BASCAP и соработува со нив. - Ќе се формираат две оперативни групи во 	Влада	Изменета одлуката за КТИС	2022	

<p>рамките на КТИС</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>Оперативна група 1 за законско спроведување на ПИС</u> е оперативното ниво на координација на задачите и активностите со цел да се спречат и сузбиваат прекршувања на правата од интелектуална сопственост, која соработува на соодветно регионално и меѓусекторско ниво, инволвирајќи претставници од Министерството за внатрешни работи, Пазарниот инспекторат, Царинската управа, ЈО и ДЗИС. - <u>Оперативна група 2 за промовирање на ПИС</u> и соработка со носителите на правата. Во неа се вклучени претставници на телата задолжени за спроведување на ПИС, претставници на здруженија на носители на ПИС, организации за управување со АСП, претставници на организации на потрошувачи. 				
<p>Прашање кое се повторува во врска со работата на КТИС е развивање на систем за е-вмрежување за размена на податоци за ИС помеѓу надлежните органи, вклучувајќи модул за собирање на статистички податоци од различни установи базиран на Методологијата за прибирање на статистички податоци.</p>	КТИС	Системот за електронско вмрежување воспоставен и функционален	2022-2023	
<p>КТИС треба да има свој портал на кој ќе се објавуваат информации поврзани со нејзините активности. Овој портал треба да овозможи електронско анонимно пријавување на повреди на ПИС од страна на физички и правни лица, кои КТИС ќе ги разгледува и ќе постапува по нив.</p>	КТИС	Порталот на КТИС во функција	2023	
<p>Мора да се подобри оперативното работење на КТИС, како и самиот тек на работниот процес поврзан со подготовката, одржувањето и следењето на сесиите. Проектот ќе понуди решенија за поддршка/модули</p>	КТИС	Функционален модул на текот на работниот процес	2022	

ЦЕЛ бр. 5: Модернизација на националните закони за ИС и нивна усогласеност со законодавството на ЕУ и меѓународниот правен поредок на ИС

Стратешки МЕРКИ и/или АКТИВНОСТИ	Носители	Индикатори	Рок	Забелешка
Ратификација на Женевскиот акт од Лисабонскиот договор по однос на ГО и ОП (<i>Женевскиот акт</i>)	ДЗИС	Ратификуван Женевскиот акт	2022	
Ратификација на договорот од Пекинг за аудио-визуелните творби	МК/ДЗИС	Ратификуван договорот од	2023	

(Договор од Пекинг)		Пекинг		
Ратификација на Договорот Маракеш за олеснување на пристапот до објавени дела на слепи лица или лица со оштетен вид или лица кои имаат потешкотии при читање на стандарден печат (Договорот од Маракеш)	МК	Ратификуван договорот од Маракеш	2022	
Донесување на нов Закон за патенти и „мали патенти“	ДЗИС	Донесен закон	2023	
Донесување на нов Закон за трговски марки	ДЗИС	Донесен закон	2023	
Донесување на нов Закон за индустриски дизајни	ДЗИС	Донесен закон	2023	
Донесување на нов Закон за географски ознаки и ознаки на потекло	ДЗИС	Донесен закон	2023	
Донесување на измени на Законот за заштита на топографијата на интегрални кола	ДЗИС	Изменет закон	2023	
Донесување на нов Закон за застапување во областа на ИС	ДЗИС	Донесен закон	2023	
Донесување на нов Закон за авторски и сродни права	ДЗИС	Донесен закон	2024-2025	
Донесување на нов Закон за заштита на неоткриени информации од пазарна вредност - (Трговски тајни)	ДЗИС	Донесен закон	2022	
Донесување на измени на Законот за организација на државната управа (за пренос на надлежностите од АСП од МК на ДЗИС)	МИОА	Изменет закон	2024	
Донесување на измени на Законот за судови (концентрирање на предмети од ИС на еден надлежен суд од прв степен и еден суд за жалби за граѓански, кривични и прекршочни постапки, соодветно)	МП	Изменет закон	2024	
Донесување на измени на Законот за јавно обвинителство, согласно изнесеното погоре.	МП	Изменет закон	2024	
Донесување на измени на Законот за вештачење	МП	Изменет закон	2024	
Донесување на измени на Законот за високо образование	МОН	Изменет закон	2023	
Измени на Законот за аудио и и аудиовизуелни медиумски услуги	МИОА	Изменет закон	2022-2023	
Донесување на правилници за патенти и „мали патенти“	ДЗИС	Донесени правилници	2023	
Донесување на правилници за трговски марки	ДЗИС	Донесени правилници	2023	
Донесување на правилници за индустриски дизајни	ДЗИС	Донесени правилници	2023	
Донесување на правилници за географски ознаки и ознаки на потекло	ДЗИС	Донесени правилници	2023	
Донесување на правилници Законот за заштита на топографијата на интегрални кола	ДЗИС	Донесени правилници	2023	
Донесување на правилници за стручен испит за застапување во областа на ИС	ДЗИС	Донесени правилници	2023	

ЦЕЛ бр. 6: Подобрена меѓународна соработка и учество во меѓународниот систем на ИС

Стратешки МЕРКИ и/или АКТИВНОСТИ	Носители	Индикатори	Рок	Забеле
----------------------------------	----------	------------	-----	--------

				шка
6.1. Европски патентен завод (ЕПЗ)				
Најважните области за соработка, според важечкиот стратешки план на ЕПЗ се: - Проекти за јакнење подобро знаење и квалитет. - ИКТ инфраструктура (заснована врз програма за поедноставување на постапките и процесите), - Проекти за подобрена усогласеност на практиките на патентните заводи.	ДЗИС	Согласно Стратешкиот план на ДЗИС за 2019-2023 година		
Во однос на професионалната обука, фокус на новата рамка за соработка во Академијата на ЕПЗ чијашто цел е развивање на нова програма за јакнење на капацитетите за вработените во националните заводи за ИС, која вклучува програма за обука на испитувачи за дополнителни услуги, како што се областа на посредување за ПИС, технолошки надзор и специјални пребарувања (фокус на патентите како деловна актива), трансфер на технологии, пребарување на позадини, слобода да се вршат пребарувања и комерцијализација.	ДЗИС	Согласно планот за професионална обука	2023-2026	
Со цел да се поттикне подготовката на Европскиот квалификациски испит (EQE) за следната генерација на адвокати за европски патенти во земјава. ДЗИС и „AIPR“ ќе се поврзат со ЕПЗ и Академијата на ЕПЗ за да се подготви развиена програма за обука како поддршка на подготовката за кандидати за EQE, која, меѓу другото, ќе вклучува сеопфатна обука за развој на правните процедури и парничната постапка.	ДЗИС „AIPR“	Развиена програма за обука	2023	
За реализација на овие стратешки правци, ДЗИС: - ќе изготви и потпише план за билатерална соработка со ЕПЗ, - ќе подготви проект за интегрирање во решението на ЕПЗ за електронско поднесување на пријави, и - ќе планира образование и континуирана обука на 3-5 млади професионални кадри во полето на ИС (со релевантно универзитетско образование) во рамки на заедничкиот проект за обука „Пан-европски печат“ (Pan-European seal) помеѓу ЕПЗ и ЕУИПО.	ДЗИС	Реализирани план(ови) за соработка Реализиран проект Реализиран план	континуиран 2023-24 2024-26	
6.2. Канцеларија за интелектуална сопственост на Европската унија (ЕУИПО)				
ЕУИПО е специјализирана агенција на ЕУ за трговски марки и индустриски дизајни. ЕУИПО ги регистрира наведените права од ИС согласно процедурите предвидени во релевантното законодавство на ЕУ кое е обврзувачко за Земјите-Членки на ЕУ. Дури по пристапувањето во ЕУ, МК може да стане членка на ЕУИПО и со тоа станува членка на системите на ЕУ за	ДЗИС	/	/	

<p>трговски марки и дизајн на Европската заедница.</p> <p>ДЗИС веќе започна одредена соработка со ЕУИПО по пат на билатерални активности, во оваа насока (види погоре)</p>				
<p>6.3. Светска организација за интелектуална сопственост СОИС</p>				
<p>Активен ангажман во работата на управувачките тела на СОИС со цел земјата да се приклучи кон меѓународните спогодби (Маракешката спогодба, Договорот од Пекинг, Женевскиот акт од Лисабонскиот договор).</p>	ДЗИС, МК	/	постојан	
<p>Активен ангажман во работата на советодавниот комитет на СОИС за спроведување.</p>	КТИС, ДЗИС	/	постојан	
<p>По преносот на надлежности за АСП, ДЗИС активно ќе се ангажира во работата на управувачките тела на СОИС за спроведување на сите меѓународни договори во полето на АСП.</p>	ДЗИС	/	постојан	
<p>Обука на вработените за IPAS, обука на другите вработени базиран врз онлајн програми за едукација и обука на СОИС, учеството на претставници од МК во летните школи на СОИС.</p>	ДЗИС	реализиран план за образование и професионална обука	2023 – 2026	
<p>Превод и локализација на публикациите на СОИС на домашните јазици во МК во согласност со Стратегијата и акцискиот план (види погоре).</p>	ДЗИС	преведени и објавени публикации	2023 – 2026	
<p>Поддршка на СОИС за подготовка и спроведување на промотивни активности, вклучувајќи го одбележувањето на Светскиот ден на ИС секоја година, како и на специјален промотивен настан со кој ќе се одбележи преземањето на надлежноста за АСП од страна на ДЗИС, со што таа ќе стане Национална канцеларија за интелектуална сопственост.</p>	ДЗИС	реализирани промотивни активности	2022 - 2026	
<p>Техничка и финансиска помош од СОИС во спроведување на две национални студии за економскиот придонес на креативните индустрии во МК.</p>	ДЗИС	реализирана техничка и финансиска поддршка	2022 и 2026	

-
- ⁱ The document was prepared within the project “Technical support for developing a national strategy for industrial property 2016-2018” (Project No. IPA/TAIB2011/6.9/LOT10/07).
- ⁱⁱ Done on September 23, 2019 by Professors Jadranka Dabovic Anastovska, and Neda Zdraveva, both from Faculty of Law “Iustinianus Primus” – Skopje; and Mr. Ron Marchant, Independent Consultant to WIPO
- ⁱⁱⁱ European Agency for Reconstruction; 04/MAC01/04/002, Beneficiary - State Office for Industrial Property , Project Duration - September 15, 2005, to June 16, 2006
- ^{iv} Twinning Project with Norway. (10 December 2014 – 10 March 2016)
- ^v Twinning Project with Denmark, (MK 11 IB OT 01 - IPA 2011) - *March 2017*
- ^{vi} Country Papers Series – Republic of Macedonia , WORLD BANK technical assistance project (P123211) - October 2013
- ^{vii} Skopje, July 2009 2; Elaborated by the expert team: Antoanela Petkovska, Kokan Grcev, Gorgi Tonovski, Gorge Ivanov, Pande Lazarevski, Jonuz Abdulai; Official data from the State Statistical Office of the Republic of Macedonia
- ^{viii} <https://mon.gov.mk/content/?id=4029> For 2020 there were 38 applicants, out of which 21 were granted with the funding because they fulfilled the criteria of the call.
- ^{ix} <https://mon.gov.mk/category/?id=3>
- ^x Marica Antovska-Miteva, “Macedonian national innovation system – states, challenges and perspectives”, page 5 - 6, <https://www.researchgate.net/publication/343431643>, page 5, last visit on August 21, 2021.
- ^{xi} Службен весник бр. 79/2013, 137/2013, 41/2014, 44/2015, 6/2016 and 53/2016
- ^{xii} Relating to the measure 1 and 3. Ibid., page 9 and 10.
- ^{xiii} Medium-term work program of FITD for financial support of micro, small and medium enterprises, for 2018-2020.
- ^{xiv} Regulatory Strategy for development of audio- and audio-visual activities in a period of 2019 to 2023, page 26, <https://avmu.mk/wp> ,
- ^{xv} "Службен весник бр. 140/10, 53/11, 55/12, 106/13, 116 / 15, 149/15, 193/15 and 39/16)
- ^{xvi} <https://www.ippo.gov.mk/MK/NovostiView.aspx?id=10476&cat=GM> - Meeting of Mr. G.Gerasimovski and Mr. Drilon Iseni on 17th September 2021
- ^{xvii} Established in April 2007 with the Government Decision (Official Gazette of RM No 56/07)
- ^{xviii} <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/geographical-indications-register/>
- ^{xix} <https://www.tmdn.org/giview/gi/search>
- ^{xx} Службен весник бр. 39/06, 89/08, 171/10, 53/11, 69/13, 187/13, 43/14, 129/15, 39/16, 71/16 и 83/18
- ^{xxi} Службен весник бр. 52/09.
- ^{xxii} Службен весник бр. 21/2009, 24/11, 12/14, 41/14, 152/15, 53/16, 83/18, 31/20
- ^{xxiii} Службен весник бр. 05/98, 33/06, 136/11
- ^{xxiv} Службен весник бр. 80/99
- ^{xxv} Службен весник бр. 50/10, 53/11, 6/12, 23/13, 106/13, 188/13, 149/15, 39/16, 172/16
- ^{xxvi} Службен весник бр. 49/10, 53/11, 126/12, 15/13, 69/13, 106/13, 177/14, 25/15, 73/15, 83/15, 154/15, 11/16, 53/16, 120/16, 163/16
- ^{xxvii} Службен весник бр. 31/1998, 49/2003, 82/2005, 24/2007, 116/2010, 47/2011, 51/2011,136/2012, 23/2013, 187/2013, 44/2014, 61/2015, 154/2015, 39/2016, 11/2018
- ^{xxviii} Службен весник бр. 115/2010, 140/2010, 51/2011, 147/2013, 154/2015, 27/2016
- ^{xxix} Службен весник бр. 199/2014 and 152/2011).
- ^{xxx} Службен весник бр. 74/2014
- ^{xxxi} Службен весник бр. 61/2014

-
- xxxii Службен весник бр. 104/2011
- xxxiii Службен весник на СФРЈ МД бр.14/75 и 4/86
- xxxiv Службен весник на СФРЈ МД бр.54/73
- xxxv Службен весник на СФРЈ МД бр.13/77
- xxxvi Службен весник – МД бр.50/97
- xxxvii Службен весник бр.47/97
- xxxviii Службен весник бр. 44/03-Меѓународни договори
- xxxix Службен весник бр. 44/03- Меѓународни договори
- xl Службен весник бр. 39/06, 89/08, 171/10, 53/11, 69/13, 187/13, 43/14, 129/15, 39/16, 71/16 и 83/18)
- xli Службен весник бр. 52/09)
- xlii Службен весник бр. 88/15, 154/15, 192/15 и 23/16
- xliiii Службен весник бр. 24/2007, 81/2007, 152/2008, 36/11, 18/13, 164/13, 41/14, 33/15, 61/15, 152/15
- xliiv Службен весник бр. 38/2004, 77/2007, 103/2008, 24/11, 164/13, 97/15, 152/15
- xlv Службен весник бр.124/15, 65/18
- xlvi Службен весник бр.96/19
- xlvii Службен весник бр. 18/2001, 78/2001, 04/2002, 59/2002, 05/2003, 84/2008, 81/2009, 161/09
- xlviii Службен весник бр. 145/2010, бр.136/11, 41/14, 53/16 и 83/18
- lix Службен весник бр. 80/99
- i Службен весник бр. 80/99
- ii Службен весник бр. 96/19
- iii Службен весник бр. 79/05, 110/08, 83/09, 116/10, 124/15
- iiii Службен весник бр. 150/10
- liv Службен весник бр. 72/16, 142/16, 233/18 и 14/20
- lv Службен весник бр. 87/07, 31/16
- lvi Marica Antovska - Mitev, "Macedonian national innovation system – states, challenges and perspectives", page 7, <https://www.researchgate.net/publication/343431643>, last visit on August 21, 2021.
- lvii Ibid, page 8
- lviii Ibid
- lix Ibid, page 8
- lx http://ukim.edu.mk/mk_content.php?meni=223&glavno=41
- lxi Marica Antovska-Mitev, "Macedonian national innovation system – states, challenges and perspectives", page 7, <https://www.researchgate.net/publication/343431643>, page 5, last visit on August 21, 2021.
- lxii <http://www.fitr.mk/>
- lxiii Relating to the measure 1 and 3. Ibid., page 9 and 10.
- lxiv FOOD quality policy : schemes of geographical indications and traditional specialities in South East Europe / [edited by Sonja Srbinovska *et.al.*]. - Skopje : Standing working group for regional rural development (SWG), 2020. Page 169
- lxv FOOD quality policy : schemes of geographical indications and traditional specialities in South East Europe / [edited by Sonja Srbinovska *et.al.*]. - Skopje : Standing working group for regional rural development (SWG), 2020. Page 3
- lxvi Ibid,
- lxvii Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee, *A balanced IP enforcement system responding to today's societal challenges*, COM(2017) 707 final. <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/EN/COM-2017-707-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF>
- lxviii National Strategy on Industrial Property of the Republic of Macedonia 2016-2018.
- lxix Europol Report (2020), *IP Crime and its link to other serious crimes focus on poli-criminality*. <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/ip-crime-and-its-link-to-other-serious-crimes-focus-poly-criminality>
- lxx See last EU Progress reports.
- lxxi <https://www.pravda.gov.mk/Upload/Documents/ÒÀÁÄÈÈ%20óíð%20C3%AD%20íðÀÁÄ%20ŃÓÄ%20.pdf>,
- lxxii <https://www.pravda.gov.mk/Upload/Documents/>
- lxxiii Official Gazette No.42/2020

---

^{lxxiv} Official Gazette No.150/2010

^{lxxv} Official Gazette No.42/14, 116/14, 33/15, 5/16, 127/16, 142/16, 190/16, 21/18, 108/19, 275/19 and 110/21

^{lxxvi} Official Gazette No.114.06, 6/09, 145/12, 41/14, 33/15, 31/16, 106/16, 120/16, 21/18, 64/18 and 148/08

^{lxxvii} "Official Gazette No.56/07, 32/08, 11/09 и 222/18

^{lxxviii} "Official Gazette No. 56/07, 32/08 and 11/09

^{lxxix} [https://jorm.gov.mk/category/dokumenti/izvestai/last visit on August 10,](https://jorm.gov.mk/category/dokumenti/izvestai/last%20visit%20on%20August%2010)

^{lxxx} National SME Strategy 2018-2022

^{lxxxi} European Commission, Annual report on European SMEs, COM (2018)

^{lxxxii} further information is available on: https://www.wipo.int/global_ip/en/activities/wipo_connect/

^{lxxxiii} Similar conclusions are elaborated in the Regulatory Strategy for development of audio and audio-visual activities in a period of 2019 to 2023, page 32, <https://avmu.mk/wp>

^{lxxxiv} https://www.wipo.int/academy/en/courses/distance_learning/

^{lxxxv} <https://ЕУИПО.europa.eu/knowledge/>

^{lxxxvi} <https://www.epo.org/learning>

^{lxxxvii} The issue has been elaborated and emphasized already in the Strategy for intellectual Property of 2009 – 2012:

^{lxxxviii} <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/geographical-indications-register/>

^{lxxxix} <https://www.tmdn.org/giview/gi/search>

ДОДАТОЦИ

Додаток 2

Листа на релевантни ЕУ директиви и регулативи во областа на интелектуалната сопственост

A) IPRs - GENERAL

1. Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights (Text with EEA relevance)

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2004/48/oj>

1.a. Communication from the Commission to the Institutions on Guidance on certain aspects of Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council on the enforcement of intellectual property rights

Document date: 29/11/2017 - Created by GROW.A.1.DIR - Publication date: 29/11/2017

2. Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2006/123/oj>

B) COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS

1. Council Directive 93/83/EEC of 27 September 1993 on the coordination of certain rules concerning copyright and rights related to copyright applicable to satellite broadcasting and cable retransmission

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/1993/83/oj>

2. Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/1996/9/oj>

3. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society

---

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2001/29/oj>

4. Directive 2001/84/EC of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001 on the resale right for the benefit of the author of an original work of art

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2001/84/oj>

5. Directive 2006/115/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property (codified version)

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2006/115/oj>

6. Directive 2006/116/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on the term of protection of copyright and certain related rights (codified version)

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2006/116/oj>

7. Directive 2009/24/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs (Codified version) (Text with EEA relevance)

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/24/oj>

8. Directive 2011/77/EU of the European Parliament and of the Council of 27 September 2011 amending Directive 2006/116/EC on the term of protection of copyright and certain related rights

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2011/77/oj>

9. Directive 2012/28/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on certain permitted uses of orphan works Text with EEA relevance

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2012/28/oj>

10. Directive 2014/26/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on collective management of copyright and related rights and multi-territorial licensing of rights in musical works for online use in the internal market Text with EEA relevance

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/26/oj>

11. Regulation (EU) 2017/1128 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on cross-border portability of online content services in the internal market Text with EEA relevance.

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2017/1128/oj>

13. Directive (EU) 2017/1564 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2017 on certain permitted uses of certain works and other subject matter protected by copyright and related rights for the benefit of persons who are blind, visually impaired, or otherwise print-disabled and amending Directive 2001/29/EC on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2017/1564/oj>

14. Regulation (EU) 2017/1563 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2017 on the cross-border exchange between the Union and third countries of accessible format copies of certain works and other subject matter protected by copyright and related rights for the benefit of persons who are blind, visually impaired or otherwise print-disabled

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2017/1563/oj>

15. Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC (Text with EEA relevance.)

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj>

16. Directive (EU) 2019/789 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 laying down rules on the exercise of copyright and related rights applicable to certain online transmissions of broadcasting organisations and retransmissions of television and radio programmes and amending Council Directive 93/83/EEC (Text with EEA relevance.)

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2019/789/oj>

C) PATENTS & SPCs

1. Regulation (EC) No 469/2009 of the European Parliament and of the Council of 6 May 2009 concerning the supplementary protection certificate for medicinal products (Codified version) (Text with EEA relevance)

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2009/469/oj>

2. Regulation (EU) 2019/933 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2019 amending Regulation (EC) No 469/2009 concerning the supplementary protection certificate for medicinal products (Text with EEA relevance.)

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2019/933/oj>

---

3. Regulation (EC) No 1610/96 of the European Parliament and of the Council of 23 July 1996 concerning the creation of a supplementary protection certificate for plant protection products

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/1996/1610/oj>

4. Regulation (EC) No 816/2006 of the European Parliament and of the Council of 17 May 2006 on compulsory licensing of patents relating to the manufacture of pharmaceutical products for export to countries with public health problems

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2006/816/oj>

5. Directive 98/44/EC of the European Parliament and of the Council of 6 July 1998 on the legal protection of biotechnological inventions

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/1998/44/oj>

D) TRADEMARKS

1. Directive (EU) 2015/2436 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2015 to approximate the laws of the Member States relating to trade marks (Text with EEA relevance)

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2015/2436/oj>

2 . Regulation (EU) 2017/1001 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on the European Union trade mark (Text with EEA relevance.)

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2017/1001/oj>

3. Commission Implementing Regulation (EU) 2018/626 of 5 March 2018 laying down detailed rules for implementing certain provisions of Regulation (EU) 2017/1001 of the European Parliament and of the Council on the European Union trade mark, and repealing Implementing Regulation (EU) 2017/1431

ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2018/626/oj

4. Commission Delegated Regulation (EU) 2018/625 of 5 March 2018 supplementing Regulation (EU) 2017/1001 of the European Parliament and of the Council on the European Union trade mark, and repealing Delegated Regulation (EU) 2017/1430

ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_del/2018/625/oj

5 . Directive 2008/95/EC of the European Parliament and of the Council of 22 October 2008 to approximate the laws of the Member States relating to trade marks (Codified version)

● No longer in force, End of validity: 14/01/2019; Repealed and replaced by [32015L2436](#)

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2008/95/oj>

E) INDUSTRIAL DESIGNS

1. Directive 98/71/EC of the European Parliament and of the Council of 13 October 1998 on the legal protection of designs

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/1998/71/oj>

2. Council Regulation (EC) No 6/2002 of 12 December 2001 on Community designs

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2002/6/oj>

3. Commission Regulation (EC) No 2245/2002 of 21 October 2002 implementing Council Regulation (EC) No 6/2002 on Community designs

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2002/2245/oj>

4. Commission Regulation (EC) No 2246/2002 of 16 December 2002 on the fees payable to the Office for Harmonization in the Internal Market (Trade Marks and Designs) in respect of the registration of Community designs

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2002/2246/oj>

F) TOPOGRAPHIES OF INTEGRATED CIRCUITS

1. Council Directive 87/54/EEC of 16 December 1986 on the legal protection of topographies of semiconductor products

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/1987/54/oj>

G) TRADE SECRETS

1. Directive (EU) 2016/943 of the European Parliament and of the Council of 8 June 2016 on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure (Text with EEA relevance)

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2016/943/oj>